

మృగేంద్రవాహన

★

గ్రంథకర్త

కవిమహాప్రసాద, చెనూరు సూర్యులు

మీ నైరంజి గురునాథ శర్మ

అంధ్రసాహిత్యము, హిందూరాజ్యసాహిత్యము, సంస్కృతము

★

అజంతా ముద్రాక్షాణం

పటంగపురి

కాటకం |

1950

[వెల : రూ. 1-0-0]

మ న వి

విద్యావదగ్రగణ్యులగు బాలకోటి కై మోడుపు

ఈ పోల్డము విద్యులు కుద్దరించబడినది. కాన నొలది నొద్దులు దీక్షలుచేసి వచ్చినది.

మన దివివి విద్యుల బాటక వియగు సూరనార్య నమ్మత ప్రతిభావిశేషముల నలవి నాక్కుల ద్వాగముననే గ్రహింప నొక్కకుండనతో నొక ప్రాంతము నల్లలమైనది గలసింది కలిపి ద్వాగము పుల విష్ణుడని పురికొల్పినను.

ఈ గ్రంథమున స్త్రీలగు బాలవ్రత్య భగ్గములు, బాలు నకు విద్యులగులు, యువకులను శిష్యులగువిలాసవి శేషములు, వృద్ధులను భిక్షులను ప్రాంత్య ప్రాంత్య ప్రాంత్యములు, కర్మకుల కన్యక (విదిత) సగృహములు, — పక్షి — నలసిని వారికి నలసినివి దీనం గలవని మాత్రము ద్వి సత్య సత్యముల బాటక నోరదను.

గం టూ న }
12-5-1949 }

విశ్వము
గురువారము

శ్రీరస్తు

మృగేంద్రనాహన

శ్రీకృష్ణా! గోవిందా!

లోకేశ్వర! నేనుగానఁ బోలా! విశ్వా

నీకోదరుహరా! స

త్యాకామక! నన్నుగావుఁ మంజలియిగుడుకా.

శ్రీకృష్ణా! నన్నుతగునుబోలు ద్వారకాపురమున ద్వాప
రమున గాఁపురముగఁడను. అందు వైదికాచారపరులుగాని
బ్రాహ్మణులును, శౌర్యధైర్యపరాక్రమాదులు చూపని క్షత్రి
యులును, గోటికి బడిగలెత్తని వైశ్యులును బెద్దలయాచా
రము ననుసరింపని శూద్రులును లేదు. అందలి యష్టాశవర్ణ
ములవారును నర్హ శేనుధర్మముల శ్రద్ధమెఱు నాచరింతురు.

ఆ పట్టణమున వేళ్ళజాతిగో నొక నాలిక బొల్బమును విడిచి
క్రొత్తగా యావనమునఁ బనిశించింది. ఆమె చక్కనిచుక్క.
అందాలబరిణి. ఆటకాటలు నీర్పిన జాణ. ఆపెమొగము ముద్దు
గారుచుండును. పిలువలె తనె లూరుచుండును. ఆ బంగరు
బొమ్మ పేరు శిలభాషిణి.

ఒకనాఁడు కలబాషిణి తల్లితో డియ్యాడు చీడియలతోఁగూడి
పురోపవనమున కేగి పెక్కు జెఱుగుల సరసస్థలాపము లాడు

కొనుచు వనవిలాసము లాలోకించుచు విహరింపజొచ్చెను. ఆ కాంతామణులు కొప్పులురలఁ బైటలుజాతి నవగులుతడఁ బడ నందెలు మ్రోగఁగంకణంబులు ఘల్లురనఁ దారహరణులు చిక్కువడ నొండురులు మీటి జాజాని గలబులు ముల్లెలు మొల్లలుఁ జేమంతలు మున్నగు పువ్వులం గోసికొని వీఁగుఁ గ్రొమ్మడలం జెరివికొని యవ్వల నుత్తుంగ వృత్తౌగమాల నుండి వ్రేలాడు బట్టువైన తీగయుయ్యాలల నూలుచుం జక్కలం దాకి నచ్చెదమని పంతాలాడుచు భీరుల గలిసే యాచు నవ్వుచుఁబ్రేలుచు నుండిరి.

అట్టియెడ నాకాశమార్గంబున శ్రీకృష్ణ సేవార్థమ నుండి మహామనీంద్రుం డగుచుండు చుండెను. అమ్మోహితో మణి కంధరుండను గంధర్వ కుమారుండ ను గానవిద్యా రహస్యంబు లను నేర్చుకొనుటకై శిష్యత్వంబుఁ గొలిచి నచ్చి నుండెను. అయ్యిద్దఱుం బుడమినున్న యమ్మోద్దుగుమ్మల గద్గరింపఁజూం జూచి యబ్బురంపడిరి. అపుడు మణికంధరుండు దివ్యమనీంద్రు ను నితో “స్వామీ! చిత్తగించితిరా? యాపడుచుల బిలుగుం జేతలు డొప్పు పైకివచ్చునపుడు చాఁగియున్న పాఠపాదముల కివి దేవతాకాంతల మీఁదఁ గయ్యలకుఁగల్గుచు లాగున నుండెం జూమీ” యనిన నారదుండు “బళి! బళి! నక్క వీధి నందులకు నలంకార యుక్తముగా భావించి భాసింపితివి. మణికంధరా! నీవన్నయట్లే యెల్లప్రాయపు మధ్యగుమ్మల యందమట్ల యున్నది. కాన నయ్యాల లూఁగునప్పుడు మింగి దెనకేగు వారి చరణంబులు కయ్యలకుఁ గాలుదవ్వుచున్నట్లు.

గాక సురకాంశల యౌదలలం దన్నజను నట్లున్నవనినం
దప్పులేదు.”

అని నారదమాని పలుకు పలుకులను నలకూబరునితోఁ
గూడి విమానమునం జనుచున్నరంభవిశేను,
రంభానానద సంతాపము నారద మణిగంధరులు తను నికటంబున మబ్బు
మాటుంగులోనున్న రంభావిమానముం జూడరైరి.
ఆమాటులకు రంభ మనస్సు చిక్కుకుండునెను. తమ తిరస్కా-
రము నెవ్వరెవను సహింపఁ గలరా?

సౌందర్యగర్వితయగు రంభ యమ్మాటలకుం గలంగిన తన
యెడలఁ దలంబును తలంపును మొగంబునఁ గనంబడినీక
ప్రియమితో నిచటఁ గలవాభోజనమానిరత్న మొన్నట్లున్నది.
వారికిఁగిరిని యుచితాలావములూఁగి పోదనునయె నారదకుం
డును మమ్మాటలువచ్చు దిక్కుంబూచెను. అప్పుడమబ్బును
నిచ్చి పోయెను. విమానంబు సదయాఁగింబోసిన నూగ్యునివలె
ధగధగ వెలుగును దృగ్గోచరంబయ్యెను.

అప్పుడు నలకూబరుండు వినయమూర్తివడ నారదమాని
పొదవద్దెను. అక్రిందిచాయకు విమానముంబోనిచ్చి తమశిర
మూఁమూసి పరణమ్మలు పోకసాధయులు మొక్కిరి. అది
గని ఋషీంద్రుడు “మీరొండొరులపై వదలని ప్రేమగలిగి
భాసియె” డనిదివింపు రంభ దిరహాసముతో “దేవా! మీ
యాశీర్వచన ప్రభావమువలన మౌఁపైగొంత ప్రేమచెడఁ నిలి

చిన నిలువవచ్చుంగాని లేనిచో మానవాంగనల సోయగముల
కితడు భ్రమపడక యుండునా?” యని యెక్కనక్కెంబుగాఁ
దనమదింగల యీర్ష్యకు వెల్లడింప జడచారి నిలువంబడి
“యిదియేమి? నీమాటల యర్థమును స్పష్టముగా నాకువివరిం
చిచెప్పు” మనరంభ “దేవరకుం బ్రస్తుతిగమన నిరోధంబుగా
కుండ విచూనంబు మీఁదికి విచ్చేయుఁ డన్నియు వినరించుచు
నరుగుదెంచెదను. మహానుభావులంగొంత మేరయైనం గొలిచి
వచ్చుట మహాభాగ్యంబుగాదె?” యనుచు శిష్యునమేతంబుగా
మునిం దమ విచూనంబుపై నునిచికొని తా నొక వెపున నల
కూబకుం డొక వెపున నిలిచి చామరంబుల నల్లనల్లన వీచుచు
“స్వామీ! డోలావిహారిణులం గూర్చి శిష్యులకో దమ
రేమిని పల్కితి రానతీయవలయు.

నార : బళి! బళి! సత్కవివై నందులకు నలంకారయు కముగా
భావించి భాషించితివి. మణికంధరా! నీవన్న యట్టియెల
ప్రాయపు ముద్దుగుమ్మలయంద మట్లయున్నది. కాన
సుయ్యాల లూఁగునప్పుడు మింటిజిసకేగు వారి చరణం
బులు కియ్యాలకుఁ గాలుద్రవ్యచున్నట్లుగాక సురకాంతల
యాదలలందన్నఁ జనునట్లున్నననినం దప్పులేదని పలికితి.
ఇం దేమితప్పు గలదు? రంభా! నీ మదిలోనిమాటను
దాఁపకుము.

రంభ : మీరు పెద్దలు. లోకపూజ్యులరు. ఏమెన ననఁగలరు.
ఎవరు కాదనఁగలరు? కాని స్వామీ! మేము లోకోత్తర

సాందర్యపథులమనుట కీ జగన్మోహనమూ రియైన యర్థ
పఱిసందినాఁడు సాక్షిగాఁడె ?

నార : (నవ్వుచు) (పియ్యఁడు నీయొద్దిట్టి నిబ్బరమైన ప్రేమ నిలిపి
సేవశాసనండు నుంటుచే నీవెల్ల నాడుకొనవచ్చును. ఐనను
రంభా ! అన్నిదినములు పోటీ సాగునా ? ఒకవేళ నీకు
మౌనము నవతి కలుగఁగూడదా ? భావికాలస్థితి నెఱుంగ
వశమే ? ఎన్నివింతలు జరుగరాదు. నినఁబోలువనిత
నీకును, పీనిఁబోలినపురుషుఁడు వీనికిని గలిగి కలత పెట్టినను
బెట్టనచ్చును. ఎవ్వరికిగి గర్వము తగదు.

రంభ : (సంభ్రమముతో) స్వామీ ! నమస్కారములు. మీరు
నవ్వలకనినను నామాటలు బొంకు గావు. నన్ను తమించి
యింక నేమియుం బలుకకుండు. దయఁజూడుండు.

అనుచుండ విమానము ద్వారకచేత కరుదెంచె. అపుడు
నారదు నాజ్ఞానుసార మవ్యమానము కలభాషిణి విహరించు
చున్న యెలదోటలోనికిం దిగియె. అచట విమానము నుండి
శిష్యసహితుడై నారదుండు దిగుచుండఁ దామును దిగి విషయ
పూర్వకంబుగా నమ్మహర్షివలన ననుజ్ఞ నడసి, రంభా నలకూ
బరు లటకుం గన్గించుచున్న శ్రీకృష్ణప్రాసాద రాజంబునకు
రెండుచేతులై త్రి మొక్కి యవ్వలఁ దమ విమానం బెక్కి
నిజేచ్ఛం జనిరి.

కలభాషిణియు నట మున్న తన కనతి దూరంబున వినంబడు
 వారి సంభాషణంబుల నాలించియు, బిమ్మట ధగధగిత దిగం
 తరంబగుచుఁ జేరవచ్చు విమానంబు నిరీ
 సాదకకలభాషిణుల సంతాపము తీచియు నలకూబరుని రూపలావణ్య
 సాభాగ్యంబులం గని యుచ్చెరుపడి తల
 యూచి మెచ్చుకొనుచు సరిమేషదృష్టిం దిలకించుచు నిలువఁ
 బడె. ఆవల విమానం బేగునపుడును దదాలోకనంబునం దనివి
 ననక కొంతదూరమై చూచుచుఁ దద్విమానంబు క్రిందటి
 క్రేవంబూబాదరిండ్ల ముఱుగున ద్రుతగతింజనుచుండె. కను
 వేడు తెంతచెడ్డది ! అంత విమానంబు మిక్కిలి దూరంబుగా
 నేగుటయుం గలభాషిణి నైరాశ్యంబునం దిగివచ్చుచుఁ
 దనలో నిట్లు తలపోయెనాఁగె

“అరరే! ఎంత చక్కఁదనము ! ఎంత చక్కఁదనము! మనః
 కల్పిత సౌందర్యఖనుల చిత్రపటములందును నిట్టివానిం గాన
 నైతిని. మాప్రభువుల వారికంటె యువరాజులకంటెను గూడఁ
 బైచేయిగాఁ గన్పించుచున్నాఁడు. అరయనరయవీతండుమను
 మ్మండగాఁడనవచ్చును. దేవతలలోను నింద్రునికుమారుడో?
 కుబేరుని కుమారుడోయై యుండవచ్చు. ఆ మఱిదితి. మఱిదితి.
 ఆవిమానంబునందలి నాతి తనప్రియుం డర్థపతి నందనుండనియె.
 కనుకనితండు నలకూబరుండ. సందియంబులేదు. నలకూబరుం
 డెప్పుడు రంభతోఁ గలిసి విహరించుచుండుననియు విందును.
 ఆ సుందరి రంభయైయుండును. రంభా! నీవెంత యదృష్టవతివే!
 అట్టి జగదేకసుందరుని ముక్కుపట్టుకొని యాడించుచున్న

దానవు, భళీ ! నీ యాడుపుట్టువు సఫలమైనది. అని తలపోయుచు వచ్చుచు విమానంబు దిగివచ్చువాని మాని నెదురుగాఁగని యీ మహాత్ముండు నారదహానించుండ. శ్రీకృష్ణుల వారి దగ్గఱకుఁ దఱచుగా వచ్చుచుండును. వీరినడిగి నానందియింబుఁ జూసెద. మహాత్ముల దర్శనంబు రిత్తవోవదండ్రు.* అని తానొక్కతయే యాసంయమిం దాసి వినయమునఁ బ్రణామిల్లి లేచి చేతులు జోడించి

కల : స్వామీ ! యిప్పుడు విమానమున నేగినవారు రంభానల కూబరులు గదా ?

నార : ఔను. వారి నీవెఱ్ఱెఱింగితివి ?

కల : మీరాడుకొనుమాటలంబట్టియట్లూహించితినిస్వామీ!

నార : ఆకాశంబున నాడుకొన్న మా మాటల వింటివా ?

కల : చిత్తము. ఆ కామినీనుణి గర్వోక్తులను, వాని సహింపని తమ సుభాషితములను వింటిని.

నార : కాదట ! కన్ను మిన్ను గానక పలుకు గర్వోక్తుల నెవరు సహింతురు ? ఎవ్వరైనను మేమింతవార మనుకొనంగనునే ? యువతీ ! ఆరంభ గర్వం బడంగుట కిదే సనతికయ్యము రాఁబోవుచున్నది.

కల : దివ్యదృష్టిగల తమ క్షణకపడని విషయము లుండునా ? సనతియు పప్పుడే యెచ్చటనో యేర్పడియుండును.

నా : ఎచ్చటనో యేర్పడి యుండనేల ? దైవనియుక్తి కొంత యున్నచో సవతివి నీవు కానేరవె !

కల : (నవ్వుచు మోమువంచి) దేవా ! అంతటిరూపరేఖావిలాసము లున్న బోటికింకాక దైవనియుక్తియు మూబోంట్ల కెన్నిపాట్లుపడిన నెట్లు లభించును ?

నార : అట్లనెడవేమి ? రూపరేఖావిలాసాదులలో నీవచ్చరల మింతువుగాని యెందుం దీసిపోవునుమీ.

కల : దేవరవారి యనుగ్రహమున్న (అని చేతులు జోడించును)

నా : సరియేకాని, నిన్నెచ్చటనో చూచినట్లున్నది ? శ్రీకృష్ణుని కొల్వునకు వత్తువామేమి ?

కల : చిత్తము. స్వామీ ! మీ సందర్శనభాగ్య మచట నాకు సిద్ధించుచుండును.

నార : సరి. సరి. జ్ఞ పికి వచ్చినది. మాశిష్యుండు మణికంధరుడు క్రొత్తగా వారిం జూడవచ్చి దండకమున స్తనము నేయ నేకసంధనగ్రహించి పఠించిన నేర్పరివిగదా నీవు. పేరు కలభాషిణిగదే. మేలు. మేలు. అదండక మిప్పుడును జదువ శక్యమగునా ?

కల : కాకేమిస్వామీ ! శ్రీకృష్ణభగవానుడేదండకమును విని మెచ్చుకొని మణిహారమును తమశిష్యునికి బహుమతిగా నొసంగెనో దానిని మఱితునా. వినుండు స్వామీ ! (అని మణికంధరునివిడిచి నేత్రయై తిలకించి నమస్కరించి శ్రీకామినీ కామితాకార.....అని చదువ మొనరిడఁగా)

నార : అగుమాగుము. నీయం దెంత ధారణాశక్తిగలదే ! రంభ కీనైపుణ్య మున్నదే ! కనుకనే నాకట్లు మోటవచ్చినది.

కల : స్వామీ! మిమ్మువంటి మహాత్ముల సన్నిధినున్న నేది
 యసాధ్యము? ఒకమఃవి. నేను బాలకాలమునుండి తమ
 వీణెమోసి సేనసేయిగోగులనును. దేవరూపు శ్రీకృ
 ష్ణుల వారి యంతిపురిలోని కరుగుచు దదంగణమున మీ
 యీ శిష్యుని నిలిపి వారిచేతి మీపీణిమ మీరుపుచ్చు
 కొని యేగుచుండ నప్పుడనచ్చి దానిని నేబూని తేదలం
 తును. కాని తమ కేమనకొందురో? తమ యానతిలేని
 పని చేయుటెట్లని జంకుదును. స్వామీ! యిప్పుడు కరు
 గులో నాకంతమాత్రపు టూడిగమనకు ముదలవెట్టుడు.
 ధన్యనగుదును.

నార : సరియేకానిమ్ము.

అనుచుండఁగలభాషిణి నెచ్చెలులు చేరవచ్చిరి. అంతట
 మాని యమ్ముగుడతో 'వేగంబ నిజగృహంబున కరిగి
 కొలువు సింగారంబు సంఘటించుకొనిరమ్మ' నివంపి తా
 శిష్యునితో నడచుచు బురప్రవేశమార్గంబుం బట్టెను.

2. మఱి

నారదమహర్షి సశిష్యుండై రాజమార్గంబున వచ్చుచుండం
 గనుంగొని కొండ తీదియేము? దూరదూరమండె యాకాశ
 మనుండి నేలకే దిగెనో? యనియు, గొండలు
 కయ్యములు వెల్లుటగు గతి పెదగుటనో? యనియు,
 గొండలు తమ పాదధూళిం బరగించి యిందలు
 కరుగుట గృతార్థులందేయఁ దలంచెనో? యనియు, గొండ

టీబాటగల భూదేవి యెట్టి పుణ్య మొనర్చికొనెనో? యనియు నిట్లనేక విధంబుల జనంబులు తలంపసాగిరి.

ఋషితిలకు నెఱిగిన కొందఱు అతిమారమునన లేచి రెండు చేతులు జోడించి నిలువంబడిరి. సమీపమం దున్నవారు నేలఁ జాఁగిపడిరి. వాహనాదులం దున్నవారు ససంభ్రమములై దిగి వచ్చి మ్రొక్కి వెంటవచ్చెడి జనులమూకను బరాబరిసేయుచుఁ గొల్చి వచ్చుచుండిరి.

అయ్యవసరంబున నత్తససి కొందఱుపైఁ గటాక్షంబులం బఱసియుఁ గొందఱుపైఁ బూర్ణదృష్టి నెఱసియుఁ, గొందఱుపైఁ జేతునవ్వుఁజలికియుఁ, గొందఱుపై దీవనను వినరియుఁ, గొందఱుఁ జేయిసాచి త్రొక్కునియుఁ, గొందఱుఁ గైదండ నాదరించియు, నంబుజాక్షుని కొలువుకూటంబు డాసి 'యిది నైఋతమునలే నాకమితానందము గల్గించుచున్నది. నిచ్చలునూచుచున్నను దనివి సనదని మణికంధరునితో ముచ్చటించుచు నడచుచుండె. అది గని ద్వారపాలికలు పరుగుపరుగున లోనికిరిగి మహర్షి రాక ప్రభువున కెఱిగించిరి.

ఆమాట చెప్పింబడెనో? లేదో? వెంటనే శ్రీకృష్ణుడు దంతపు టుయ్యెలమంచమునుండి దిగునలేచి "ఎటెటూ! పరమేష్ఠినంద నుండె? త్రోవనడచుచు వచ్చుచుండెనే? ఇది చాల చిత్రముగ నున్నదనుచుఁ దొడ్డలి మడచి యిచ్చిన తమలపాకుఁజలిక చేతియందయుండ, గబగబ దొడుగుకొనుటలోఁ దార్కారైన రతి

శ్రీకృష్ణుడు
నారదుని
బూజించుట

నపుఁ బావాలు సారెను జాటుచుండఁ, దనకుఁ గైదండ
యొసఁగిన తరుణి కేలు వదలనెఱుంగమి నదితో నవచ్చుచుండఁ
జూచినవా రెల్లరు వెనువెనుక కొదుగుచుండ, బిరబిర వాకిటి
హజారమునకు వచ్చి మునీంద్రునకుఁ బ్రణమిల్లి హస్తావలంబన
మొసంగి లోనికిఁ దోడ్కొని పోయి యర్ఘ్యపాద్యాదులం
బూజించె. పూజ్యులు పల్కరు నచ్చుచున్నను ధర్మాత్ముల
బుద్ధులం దాదర మెచ్చుచునేయుండును.

అప్పుడు సభాగతుల నందడి నాలించి నారదుండిది యేమ
య్యా? నీ కె మంత్రిప్రముఖులనచ్చి వేచియుండ సభ కేగక
నాతోనే యుంటివి. నేనున్న నిఁక రాజ్య మక్కఱలేదా?
యేమి! అట్లయిన నేజోయెద. కాదేని సభదీర్ఘి రాచపనులు
దీర్చికొనుము. అన శ్రీకృష్ణుండు తస్మనితోఁ గొలుపుకూటం
బుంజొచ్చి యించుక తడవు సమాచితకార్యంబులునడసి యవ్వలఁ
గొలుపు నాలించి మాసింద్రు నంతఃపురమునకుఁ దోడ్కొని
చనియె.

అచట మణిగంధరుని వెలుపలన నిలిసి నాడు తెచ్చు
కలభాషిణి చున్న వీణెను నారదుం డందుకొనుచుండఁ
శ్రీకృష్ణ జక్కఁ తోగిండ్ల లాగునం గలభాషిణి యాక స్తిక
ననుగ్రహము ముగా నచటఁ బొడగట్టి నమస్కరించి వినయ
ప్రసరించుట నిమిత్తం తమాంగయె నారదుచేతి వీణెనుం
బుచ్చుకొనియె.

అది శ్రీకృష్ణుండు నూచి నగవుదేలు చూపులతో “నేనూ మునివర్యునకు శిష్యత్వంబున సేవజేయ నిచ్చ నొడమెనా?” యన నదియేమిలేదు. స్వామీ! యని విన్నవించి భయభక్తులతో నిటునటునొదిగెను. దానింగని కృష్ణుండిట్లనె. “పిల్లా! భయమేల? నీకిది కడు లెస్సబుద్ధి, ఇట్టి మహాత్ములసేవ లభించుట మిక్కిలి దుష్కరము సుమీ. అట్టిది నీకశ్రమంబున లభించినది. బ్రదికి తివిపో. నేవించి శోభనములందుము. నీబుద్ధియు నీసాధులొను నేర్పులు నీ గాత్రమాధుర్యము చూచి నారదులవారి సేవసేసిన నిది పనికివచ్చు పిల్లయగునుగదా యని నిన్ను గమంగొన్న వేళలఁ దలంచుచుందును.” అని పలుకుచు వారిని సల్లన జాంబవతి గృహంబునకేగి యామెతో “వింటివా? శిష్యురాలి నొకతెం దోడితెచ్చితి. దీనింగైకొని శిక్షింపుము” అని మంద హాస భాసురాననుండై పలికెను.

అపుడు జాంబవతియు సితదంత కాంతి వెలికుటుక ‘నాకు మును మీరు చెప్పెడి కలభాషిణియాయది!’ యనుచు దాని నాదరంబునజూచి యమివర్యునకు యథోచితోపచార విధు లొనరించె.

అంతఁ గృష్ణుండు కలికీ! యన్నారదమాని తిలకుడు చాల నాశ్చనుండి వచ్చుచున్నాడు. ఏమేమి దిద్దితివి? ఇతఁడుగాన చాతురిం బ్రోడ యయ్య నదిచాలక నుంబు రునివై మల్సరింబున మన విద్యసాధింతునని పూనియున్నాడు. నీనేర్చినగాన విశేషంబు

కారణము
గానాభ్యాసము

లన్నియు నెఱిగింప నీకొప్పించితి. ఇతఁడెంతవఱకు వచ్చెనన మీయాజ్ఞ జవదాటక ప్రస ర్థించుచున్నదాన. నాతప్పొప్పులఁ దాఘరయఁ డుచుఁ దాఁగొంతసేపు పాడి నారదునిచేతను గూడఁ గొంతసేపు పాడించెను.

అదివిని వేణుగానలోలుడు మేలు మేలు : కొదవలేదు. సాహిత్యోచ్చారణమైన గురులఘువులఁ బాటించి పదంబుల విఱుపు లెఱింగి భావముం బ్రస్తుటముగాఁ బ్రకటించుచు నీ పుణ్యాశ్రమ దిద్దుచుని చెప్పి చనియె. ప్రభునాజ్ఞ ప్రకారము నారదుడామె చేతను బిమ్మట సత్యభామ దగ్గఱకు బిడప రుక్మిణీదేవి చెంగటకు నొక్కొక్క వత్సరముగా గానవిశేష ముల నభ్యసించి తుదకుఁ గృష్ణునికడ నొకవత్సరము నేర్చికొని యారితీరె. అట్ల కలభాషిణియు నేర్చికొనియె. మణికంధరుం డంతఃపురాంగనల శిక్షి లేసుండియఁ బుండరీకాశ్రుని యను గ్రహ విశేషంబున నకల సంగీత కళారహస్యంబుల నారద కలభాషిణుల యట్ల యుత్పాదించుడయ్యె.

ఇట్లు నారద మణికంధర కలభాషిణుల గానవిద్వాంసులఁ జేసి హరి మీన గీతిమ్మొనకు ముజ్జగఁబుల నీడు లేదని పలికి, నార దునితో సక గానకళిలో మీరు నేర్వలసినది లేదని యమితా నందాబ్ధి నోలలాడించెను. కృష్ణు నంతఃపురాంగనలును నార దుం గడు మెచ్చుకొని మిమ్మా మించిన చేయి లేదనిరి.

అట్లు విద్యాగురువు లండఱుఁ బలికెనను నారదునిమదికి నారదుఁడు కలభాషిణికిఁ నింకను సందియంబె. విద్యానఁ తులకుఁ గామరూప మిచ్చుట 'బోటీపరీక్ష'ల యందు గెల్చినంగాని విత్వాసము కుదురదు.

ఒకనాఁడు నారద కలభాషిణి మణిశంధరులు కృష్ణుని పీఠాని చనునెడ సంతఃపురాంగనలు మానిని బ్రశంసించిన ప్రసంగమురాఁగా నారదమాని యిట్లనియె. "ఔను. వారుమావ్వు రట్లు నన్ను గానవిద్యలో నగ్గించుట తమతమహృదయంబులం గల నిజవిధంబో! లేక నాదుమదికి ముదం బొదవించుకొని కునో! యెఱుంగరాదు. నేర్పరు లెప్పుడు నెదిరిమదికిం బ్రయింబుగలుగనే మాటలాడుదురు. అందును సమత్వంబున లోటుపాటులం జెప్ప శంకింతురుగూడ. కనుక నాసమ్మతంబున జరిగిన ప్రశంసను నమ్మ నామనం బొప్పుకున్న యిది. స్వీకృతుల తమ దేవేరులతోడను వారు తమ చెఱులతోడను నాపరోక్షం బున సలిపిన ప్రసంగంబె యథార్థమైనది. అట్టియెడ మొగమోటును బాధింపదు. కలరూపు వచింతురు, కనుక నవనీతచోరుని దేవేరుల యాంతర్య మెఱుంగువఱకు నాఁబడింగల సందియంబు తొలంగదు.

అనుడుఁ గలభాషిణి యిట్లనియె. స్వామీ! నే నాఁడుదాస నగుట సంతిపురి కేగఁగలను. రాణులతోఁ బరిచయభాగ్యము వ్నది గాన నందు స్వేచ్ఛగా విహరింపఁగలను. అపుడురాణులు తమ సఖులతో నిష్టగోష్ఠి నాడుకొను మాటలు విననువచ్చు.

అట్టియెడ వారి ముఖములనుండి యాధార్థ్యము నెఱుంగను
వచ్చు. కాని యొక యాటంకమున్నది స్వామీ! మీశిష్యురాల
నని యంతిపురిలో నన్నె టుంగనివారు లేరు. ఆకారణమున
రాణులు తమ సఖులతో నేనుండం దమ కొదవలు తడవరేమో
యని జంకుచున్నదాన. నా యిచ్చవచ్చిన నాతిరూపముధరింప
నాకు సామర్థ్యమున్నచో సముచితంబగు వేళ, దత్తఖుల
రూపమువాల్చి తమ గానప్రసంగంబుం దెచ్చి వారి హృద
యంబు నెఱింగి వచ్చి తమకు నివేదింపఁగలను.

అవ, నారా! యిది నన్ను టోపీవేయ నుంకించుచున్నది.
ఆ సామర్థ్యము నావలనం బొంది నాపనిచేసి పిమ్మట రంభా
రూపము ధరించి నలకూబనుం బొంద దీసికాంతు. కానియ్యు.
నాకును దాని నింతటిండి వొరనుంగదా. యని యాత్మగతం
బున నక్క అప భోజనుండు విచారించి “వచితా! నీకా సామర్థ్య
మిచ్చితిని నీనాసిన యంగినుల రూపు నహించి కార్యసాఫల్య
మొనరించుకొని రమ్మ”ని పంపె.

అది వేళయగిసి నుక్కిలే సత్యభామా జంబవతులగడ కరిగి
వారియెదుటలేసి చెలికత్తెరూపు వహించి నారిన గానప్రసం
గంబుందచ్చి వారివారి సిజాభిప్రాయంబు లెఱింగివచ్చి మానీం
ద్రునిన “జేమో! తాయ విన్నమాటలు వారిహృదయ
గతంబులే. అందింకెయి అభిప్రాయలేని, వారి యభిప్రాయము
ప్రభువులవారి యభిప్రాయముగూడఁ దానువనన్య సామాన్య
సంగీత చానురీ ధురీణులనియే, శుంబురునికంటె జేవరవారి
యందు భక్తిరస మొండఱుమగుటచే నిక దనుపాటకు వని

వంక యెక్కడిదిస్వామీ! అని నుడివి మానివర్చు సంకుష్టాంత రంగుంజేసె.

అంతట సంయమిండు డామోదరతింజూచి నన్యమః “గల భాషిణీ! నీవును గరిషిముచ్చు దనంబున గానకళంగంటివి. నీకెందును లోటులేదు. నాయభిలాషయుం దీర్చితివిగాన నీ యభిలాషయుం దీర్చెదను. కొమ్మా! మున్ను నీవాత్మలో గోరుకొన్నకాంత రంభామనోహరా శారుండగుచు మెలము వానినిగూడగలవు. నిజగృహంబున కరుగు”మని యాపెంబంపి యిదితోలుత మణికంధరుని యావనము, పాండిత్యము, కవి త్వము, మున్నగు గుణములంజూచి వీనివరించినది. ఆవలసౌం దర్యరాశియగు నలకూబరు నాస్తితింజూచి వానిఁగామించినది. కామిను లెప్పుడును సౌందర్యమునే యాకాంక్షింతురు. నీను దానిమది చిన్నవోకుండు నట్లుచిత్తముగా దీవించిపంపితిని అని భావించి మణికంధరునితో గొంతతడవు నముచిత సంభాషణంబులఁ గడపి తీర్థయాత్రల కేగుమని మణికంధరుం బంపి నారదుండు తాను యధేచ్ఛం జనియె.

3. మజిలీ

కలభాషిణి నారదమహాశిరోమణి యాశీర్వచనము శిర మణిస్తంభంబు ముతో సందుకొని తోలుత గల్గిన మణికంధ కలభాషిణిఁడకు రునిపై వలపు మూసి నలకూబరునిపై జీర్చి నచ్చుట కాలము గడపుచుండెను. జనరాండ్రు చిత్తములు క్షణక్షణికములు.

ఇదివఱకు గానాభ్యాస మొనర్చుటకును రాచనగరికి రాక పోకలు సేయుటకును దానికిఁ గాలము సరిపోయెడిది. దీనికిఁ దోడు పెద్దల భయమును దోడ్పడ నానాలుగే ండ్లీతలంపునకే యవకాశము లేకుండెను. ఇప్పు డట్టిది లేమింజేసి నిచ్చలు నలకూబరుఁ దలంచుకొనుట కవకాశముంటుచే వేశ్యకు విరాళి హెచ్చుపాఁగినది. వనిపాటలు లేనివారిస్థితి యిట్టిదే.

మఱియుఁ దాను మానుషి. వాఁడు నిర్దరుఁడు. తాను భూమియం దుండును. వాఁడు దేవలోకమం దుండును. తన కాకాశగమనశక్తి లేదు. వానికి దీనిపై వలపు లేదు. ఇట్టి స్థితిలోఁ గుబేరసంగమం గనయు దా నెట్లూహించుచున్నదో? కేవలము నారదుమాటంబట్టియే? ప్రేమ గ్రుడ్డిది యనుట యిందువలననేకాబోలు.

దిగములు పక్షములు మానములు వత్సరములును గడచినది. కాని కలభాషిణికి యక్షనందనుం బొందుచందము పొడకట్టలేదు. కామరూపమున్న నేమి? కామగమనము లేదాయె. దూతికలున్న నేమి? రాకపోకల కనువులేదాయె. అట్లని వలపు మరల దాయె. మీఁదుమిక్కిలి పెచ్చుపెరుగసాఁగె. అందువలన నేమియుఁ దోక యొకనాఁడు కలభాషిణి తానొకగుక్కయు, జేకావలి వీణియుఁ గైకొని గృహరామమున కరిగె.

కొంతతడవునకు గగనమునుండి యొక సిద్ధపుంగవుఁడు సింగపు వాగువముతో వచ్చి వారకాంతచేత ప్రవాలెను. ఆ యొడలి బూదిపూత, నా యోగదండము, నా కక్షయందలి

గంత, నా పొన్ను వేసిన చిన్న ప్రేమబెల్లము, నా ముడివడిన
కెంపుజడల, నా గంజాయిగొట్టము, నా యూసుకొను శృంగ
ము, నా పాడుకొను కిన్నెరఁ జూచి కలభాషిణి యాశ్చర్యపడి,
సింగముంగని బెంగపడి యంతలో ధృతిపూని వడివడి దరికేగి
యర్ఘ్యపాద్యాదు లొసంగె. అప్పుడా సిద్ధనరుం డెల్లనియె.
“కలభాషిణీ! ఆత్మగురుండగు శ్రీకృష్ణుం గొలువ నేగుచుం
టివా? సంగీతవిద్య సాంతము నేర్చితివా? నారదుని రాకపోక
లడంగెను గాఁబోలు. అందువలన నీ కితరచింతలు లేని నల
కూబరుపై వలవంత పెరుగుచున్నదట? కడవడినాఁడు నార
దుండిచ్చిన దీవెన వ్యర్థమగునా? నైరాశ్య ముజ్జగింపుము.
అమ్మో! మణికంధరుండు తపమునకొగ్గి పాట మానివేయుటచే
నాచెవులు త్రువ్వువట్టినవి. ఆత్రువుబుట్ల నేదీ! యొక్క
రాగము వీడెనుఁడ నాలాపింపుము. మీ యర్చర గానమే
నాకుఁ గర్జరసాయనము. తదితరములు గావు. ఇరుగు పొరుగు
వారు మూగుచుండిరనియూ కొంతకాలమునుండి మేడపై కెక్కి
పాడుట మానితివి? చాలకాలమునకుఁ దోటజూడవచ్చితివి
సుమా. ఎన్నడు నొంటరిగా రావు. నేడేల యూని నేసితివి.
అనుచుండ మాటమాట కన్వేంది యబ్బురపడుచు ముక్కుపై
ప్రేలుంచుచు, నలయూచుచు నతిని దివ్యశక్తి కలది యవలఁ
జేతులు జోడించి యిట్లనియె.

ఓ మహాత్మా! మీరెవ్వరు? కపిలయోగీంద్రుడవా? దత్త
గురుండవా? మీప్రభావముచూడ సత్యంతాశ్చర్యజనకముగా
నున్నది. మీ నామధేయ మెయ్యది?

యోగి : నేను మీ చెప్పినవాగలలో నెవ్వండం గాను. నా పేరు మణి స్తంభండు. నేను సిద్ధుండను.

కల : మహానుభావా ! మీరు చెప్పినపన్నియు యథార్థంబు లన్నచో మీ ప్రభావమున కవజ్ఞ నేమిట యగును. జరిగిన విషయము లడుగుట పనికిమాలిన పని. చెప్పెడి వానికడ నెరుంగని విషయములు తెలిసికొనుకుండుట నిజమైయుండ మోకాలొద్దుటగాదె ? నదనకాశము వినియోగించుకొనమి మాధ్యమక్షణము. దేవా ! ఈమీ శిష్యురాలింగనుణించి యీవృత్తాంతమునానతి యిండు. మణికింధరుం డేల తపమున కొగ్గెను ?

మ : కాలతా ! నాకు దూరదృష్టి దూరశ్రవణంబులు గలవు. అక్కతన నేనున్నచోటన యుండి నమ స్తముం గండును. విందును. నా చెప్పినదానియందు నీ యెఱిగిన యర్థంబెల్ల సరిదాకెనగదా !

కల : చిత్రము. దేవర వారంతమాట యనఁజనదు. నాయదృష్ట దేవత తమ్ముటకుం దెచ్చినది. కానిచో నిట సిద్ధపుంగవుల కేవలమోజనము గలదు.

యోగి : సరియ. దానికేమి ? నీయగియర్థము వినుము. గూరదండనా నన్ను దీవించి పంపి మణికింధరుం డాచి యిట్లనియె.

“ ఓరీ! నీగానమును గవిత్వమును బరమేశ్వరుని గీర్తింతుట యంద వినియోగింపుము. ఆ భగవత్కళల నన్యంబునకు వినియోగింపరాదు. ఇటుచూడు : నా మహతీవీణతో నే నెల్లప్పుడు భగవంతుం గొండాడుచుందును. బృహతితో విశ్వావసుండు కళావతితోఁ దుంబురుండును గచ్ఛపితో సరస్వతియుఁ బురుషోత్తముం బాడుచుందురు. ఉత్తమమగు గానవిద్య భగవద్గీతయగునేని చెప్పవలసిన దేమున్నది ? పొన్ను, కుమారా ! నీ వెంత పుణ్యాత్ముడవో ? జగత్పతి శ్రీకృష్ణుండు నీకు సుకరంబుగ గానకళ నొసంగి యనుగ్రహించె. నే నెన్నిపాట్లుచడిసినది లభించినదో యెఱుఁగుదువా ? గర్వోన్నతుండైన తుంబురుండు నాకు మేలునేసేసెను. ఇంకంబోయి నాకముననో ? వెంగళముననో ? సత్యముననో ? కైలాసముననో ? తుంబురుని వాడునకు లాగి గానసభలో గెల్పెద.

అన మణికంధరుం “డదియేమి ? స్వామీ ! తుంబురునితో మీకేల మత్సరము ? ఏదియో కొంతకథ యున్నటులున్నది.” అన నొనోయీ ! కథ యున్నది. పెద్దదే. నీకొక్కొక్కప్పుడు మానుషభావ మావహించుచుందును. ఎల్లప్పుడును దివ్యశక్తులతో నుండినను బసలేదు, నాచిత్రకథను వినుము.

4. మజిలీ

కలికీ! నారదుండు మణికంఠకునితో నిట్లనియె. శ్రీమహా
 నారదుండు మణికంఠకునికిఁ జెప్పిన విష్ణు నొకనాఁడు వైకుంఠమున
 గానమాత్మర్యకథను మణిస్తంభుండు విందు కొలువుదీర్చె. బ్రహ్మాది
 కలభాషిణికిం చెప్పుట దేవతలు సేవించు చుంకిరి.

యోగీశ్వరులువేదాంతనూక్తుల
 విల్లించుచుంకిరి. శ్రీవత్స భృగు విశ్వమిత్ర మైత్రేయాత్ర
 మార్కండేయ కౌండిన్యగస్త్య గౌతమప్రముఖ మహామునీం
 ద్రులు గుంపులు గుంపులుగాఁజేరఁ జూచుచుంకిరి. అప్పుడు
 నేనును గుంబురుండును విశ్వసుండును మొదలగు నీలా
 ధరుల మొకకొందఱును భక్తితో నేగతిమి. ఇట్లుదేవముని
 సంఘములువచ్చి సేవింప వివ్వశ్చేసుండు వేత్రిముధరించి
 సంతతి యెడగలుగజడియుచు బరాబరి యొసరించుచుండెను.
 దేవదేవుండగుడు దివ్యవారాంగనా నాట్యంబవలోకించు
 చుండెను.

అట్టిసమయంబునఁ గొలువు కూటమునుండరి వంకనున్న
 సింగారపుఁ దోటనుండి శ్రీమహాలక్ష్మీదేవి నిరుపమాన ప్రాభ
 వముతో మేఘములనుండి వచ్చు మెఱువుల పిండు నాహగ్గిడి
 కత్తి లెందఱో భజించుచుండ సభకు వచ్చుచుండెను. దవ్వ
 డవ్వల నామహాదేవి కానంబడెనో! లేదో? యింకనేమిచెప్పదు
 నతిసంభ్రమంబున వేతధరు లనేకులెక్కడ నుండియో వచ్చి
 పడి యాకొలువువారిం గకాపికలై చనబాడసాగిరి. ఆవేత
 హస్తులిట్లు తఱుముచుండఁ బరమేష్ఠి యంతటివాఁడె యట

నిలువలేక యతిదూరము గాఁజననిక మము బొంట్లకత తళన
 నేటికి? పిదపనానందడిలో “నోతుంబురుడా! యున్నయున్న
 స్వస్థము వినించెను. అంతలోఁ గొందఱు బంట్లతోఁబలువచ్చి
 యతివేగముగాఁ దుంబురుంగొం పోయిరి, అదిగని ప్రజలితని
 నేల పిలిపించెనో? యనియు, గానప్రసంగంబు లేమి వచ్చెనో?
 యనియు, నట్లైన నితండుగాక గానకళా నిపుఁడును వాఁడొ
 కండు లేడే? యనియు, బలువురు పలుతెఱంగుల గుసగుస
 లాడఁజొచ్చిరి నేనును నితనికిఁ బిలువేల వచ్చెనో? యని
 విచారింపగా ‘దేవీసహితుడై ప్రభువు తుంబురుగానఁ నుహ
 నందముతో వినుచున్నాడ’ని తత్రత్యులనలసఁ దలయువచ్చును.
 మణికంధరా! ఆహూతులు నాచెవింబడనోలేదో? ఒడలాపాద
 మస్తక మొక్కసారిభగ్గున మండెను. అప్పుడు నేనొక్కడనో
 దూరముగా నొకమూల నొదిగియుండ వలసివచ్చెను. నన్నుఁ
 దాఁకి తలఁచినవారు లేరు. కోటిజంగాలలో నీవొక జంగ
 మొక్కడనో?

కొంతసేపటికి సురలు గుంపులు గుంపులుగాఁ గూడి గాన
 సభంగూర్చి ముచ్చటలాడు కొనఁజొచ్చిరి. ‘సభంగూరెనా?
 ప్రభుననిపెనా? ఏమిచ్చెనో? అనికొందఱు, సర్వేశ్వరుఁడు
 దేవీసహితుడై గానమాలించెనట: ఇతనడుగనేల? అనికొం
 దఱు, నొక్కడ లేని యాయాగిషణయ శ్రీవారి యశ్యంతాను
 గ్రహముందెల్పెడి సనికొందఱు, నీవొక్కండవే? సుతెవ్వరి
 డునుఁ దోడులేదా?’ యని కొందఱును బలుకుచు సుర
 లరుదందఱుఁగిరి.

అట్టియెడ నానుకలగుంపులోనుండి వెలికివచ్చి మేఘాత
జంబుతోడను నన్నని పట్టునఁబ్రతుంటోడను దెసలవారింగనక
స్నానమాచించు పదకంబుతోడను దుంబుకుండు నాకంటం
బడెను.

కం. భగభగయను పదకంబున

నిగనిగయను ప్రొమ్మెటుంగు నీ తపటమున

భుగభుగయను మేఘాత

భగభగ యనిపించె నతఁడు నాహృదయంబు.

అప్పుడు మన్మనోంబుధి బుట్టిన కల్లోలము లొడునకు
వచ్చి పేలేలునఁ గొట్టుకొనుచుండెను.

సీ. తనుఁ గ్రమ్మఱంగఁ బిల్చిననేళయంద నా

లో విచారింపక పోవుటెట్లు ?

పోయెఱో ! ననుఁ బిల్వజేయక తానొక

నెఱజాణయై విద్య నెఱపుటెట్లు ?

నెఱపెఱో ! ప్రభువు మన్నించినాడని మీఁదు

పరికింప కీసామృ పట్టుటెట్లు ?

పట్టుఱో ! దొంగ తేలుటినటివిడఁచి

కొంచుఱోవక మెఱయించుటెట్లు ?

లేఁడు తగవరి యెందును మూడిచొచ్చి

వాత వెళ్ళెడునాడెయ్యెన్వొడునంచుఁ

జూపి తుంబుగఁదా ! యంచుఁ బండ్లకొఱుకు

కొంచు లోలోన నుడికితిఁ గొంతతడవు.

ఏమి ? నాకంటే దాను ఘనుడా ? ఆ కొంచెముబండా
లము నేను బయట బెట్టువటకే తా నేపోకలబోయినను. ఇంత
వటకు సాగినవికాని యిక వీనియాటలు సాగనిత్తునా ?
తప్పించుకొని పోనిత్తునా ? అటో యిటో తేలవలసినదే !
ఎందైన వాడుపెట్టుకొని వీనిని రచ్చకీడ్చి నలుగురిగో నవ్వు
బాట్లు నేసెద. మదీయ సంగీతచాతుర్యంబు క్రమంబుగా నీ
జగన్నాయకుచెవిం బడునట్లు నేసెద. ఆయనచే మెప్పువడయక
నిద్రపోదునా ? వీనిని నిద్రపోనిత్తునా ? యని యాసమయమున
నాగ్రహాద్రగుడ నైతిని. కాని యితరులతోడి సంగంబు
వలన నావల నొక్కంతతడవునకాయుడు కాటినది. అప్పుడు
నెమ్మదిగా యోచించితిని. ఏపుట్టలో నేపామున్నదో తెలియక
ముందుగనే తొందరపడవచ్చునా ? కాన నిప్పుడే వీనితో బహి
రంగవిరోధము పెట్టుకొవరాదు. పెట్టుకొన్నచో వీని లోటు
పాటులు నాకెట్లు తెలియును ? కనుక బైకి మైత్రినే ప్రకటిం
చుచు నాయీర్ష్యను లోలోపలన యుంచుకొని రాకపోకలు
జరుపుచు గానములో నతని గుణదోషముల నరసెనంగాక.
త్వరపడిన గార్యములు నెఱవేఱునా ? వెక్కిరింపబోయి వెలి
కిలం బడవచ్చునా ? అని భావించి యెప్పటియట్లు వానితో
సంభాషించుచుంటిని.

మణికంధరా ! విమృటనేనొకనాడు తుంబురునింటి కేగితి.
వాడు పాటకాయితముగ ఏదోమేళగించి వెలుపలిమోసల నునిచి
నారదుడు తుంబురువిద్య లోని కరిగెనోటు. నేనది యెఱుంగక
కబ్బరపడుట తుంబురుఁ డింటనున్నాడా ? యని తత్ర

త్యుల నడుగ వీణియ నిచ్చటనుంచి యిప్పుడ లోని కేగెనన్న
మూటలు విననచ్చె ! నే నంతటనోయ్యన సమీపించి యిడి
వాని వీణియయే చూతమంచు మెల్లగా దానినందుకొని పలి
కింతుంగదా. మణికంధరా ! యేమిచెప్పదు నయ్యపూర్వ శ్రుతి
సమ్మేళనవైభవము. నే నత్యంతాశ్చర్య సముద్రమున మునిగి
పోతిని. తోడ నేలజయుఁ బొడమినది. అప్పుడిట్లు భావించితిని.
“కట్టా ! ఈ ప్రవీణుఁడు కడుంగడఁ బ్రవీణుండ. సందియంబు
లేదు. నాకన్నమిన్నయే. నేనింతవఱకు వీడింతనాడని గ్రహిం
పలేనైతి. నేనే మునిగాడనంచెంచితి. ఇసీ ! తాడిఁ దన్నెడు
వానిం దలదన్నువాఁ డుండునువీనికింతగాన కళాసంపదగలదని
విష్ణువు పిలిపించునంత వఱకునే నెఱుంగనైతిని. ఇరువురము
కలిసి పద్మభవాదుల యొద్ద గానసభలు చేసితిమిగదా ! ఎం
దును వీడింతవిద్య తనకున్నట్లు ప్రకటింపలేదు. మొన్న విష్ణు
సభలో విజృంభించెను.

కం॥ తమవిద్య నెవ్వ రేమా

త్రము గనజాలదురు వారిదండను దన్మా

త్రమ ప్రకటింతురు బుధులు

తముల మహిమ నీరుకొలఁది తామరసుమ్మి

ఎప్పుడును దామరాకు నీటినిమించి యుండదు. నీళ్ళలో
మునిగియు నుండదు. కాన నీలివెఁడు నీటిలోఁ దామర
కాడయు నీలివెఁడుండును. మోకాటి బంటినీటిలోను మోకాటి
బంటి తామరకాడయ యుండును. అట్లే గ్రహిణుంబట్టి యుత్త
ములు తమవిద్యనఁ బ్రకటించు చుందురు.

కం॥ ఇటుగాక విను జనంబుల

పటిమక నెక్కడుగ విద్య పచరించుట యె

క్కట విఫలముగాదే ? యె

చ్చుటఁ జెవిటికి బట్టిపట్టి సంకును బోలెక.

చెవిటివానికడ శంఖమూడిన నది వానికి వినఁబడదు. కాన
మనప్రయాసము వ్యర్థము. అల్లెగ్రహించు శక్తిలేనివానికడ
సధికవిద్యనుఁ బ్రసరించుట నిష్ఫలము.

అందువలన బ్రహ్మాదుల సభలలో నితఁడు తనక క్షిజూప
లేదు కాబోలు. అదియే నెఱుంగక వీఁడునాతో నముండయని
భావించితి. కటకటా ! తొందరపడి వాని దీక్షింపనో
నారదుని పట్టదల నాకశృంగ భంగమయ్యెడిది. నిదానించుటయు నాకు
లగైనది. బుద్ధి బుద్ధి ! ఎవ్వండును గర్వపడరాదు.

విద్యకుఁబారములేదు. నాలుగుకృతులు వచ్చినంతచూతమున
నెవ్వడు గాయకసార్యభూముడుగాఁడు. నేనింతటఁ దెలిపి దెచ్చు
కొని గానకళారహస్యముల సాధించెడఁగాక యని యది మొదలు
గాఁగ నెక్క డెక్కడ నక్కజపుగాన విద్యగలవారు గలరు
వారిసరసియరసి తద్విద్య సాధించుచుంటిని. విద్యార్థికి దురభి
మానము కూడదుగదా ఇట్లు సాధించుచు నెడనెడఁ దుంబురు
కడకేగి పాడుచు నొకసారి వాఁడు 22 శుతుల విన్నవ్యముగాఁ
బాడి విన్నింపుమన నాలుక వెళ్లఁజెట్టితిని. అవలమటియు సభ్య
సింఁచి వానికడ కరుగ నీతూరి గాంధారగ్రామముఁ జూపుమనె.
దానినెట్లో వెళ్లఁచిసితిని గాని వాఁడు పాడినట్లుండలేదు. ఇట్లు

పెద్దకాలము 'స్వర్ణయావర్ణతేవిద్యా' యనునూ కిం బాటించి
 లజ్జాభిమానములవలనలి నిద్ర నారించుచు నుంటిని. కానియేమి
 లాభము! తూబురు మించలేననిపరికరా. సమానముగూడఁ
 గానైతిని. ఇది నెండటి నాశ్రమించినను లాభములేదని తపం
 బున కసాధ్యమైనదిలేదు గానఁ దపంబొనర్చి చిరస్థైర్యము నవుండరి
 కాత్తు ననుగ్రహంబు నడపెదంగాకయని చిరకాలము తప
 మొనర్చితిని. అంతదేవ దేవుండు నుప్రసాద మేమకాననుం
 డగుచుఁ బ్రత్యక్షమై వత్సా! ఏమి కావలయుఁ గోరుకొమ్మ
 నుటయు నేపిత్యంతభక్తి నతులు నుతులు నెలిపి శుంబురుగాన
 కలననలన గెలువ నలయునంటిని. అనటయు శ్రీమన్నా
 రాయణుండు కృపాకటాక్షంబుల న్నాపైఁ బఱపి నేనుద్యావలె
 బున వసుదేవునకుఁ బుత్రుడనై జనియించి శిష్యరక్షణము
 దుష్టశిక్షణము నాచరింతును. అప్పుడు ద్వారకలో నీకోర్కీం
 దీర్తు. నాటికి రమ్మని యంతర్ధానంబునొందె. చిరకాలమునాటి
 కోర్కీ యిప్పుడు తీరినది. మణికంఠరా! నేనిన్నిపాట్లుపడి యీ
 గానకథం గంటిని. నీవుం గలభాషిణియుఁ బెక్కుచెమర్చక
 యుండ హరికరుణప్రయాసమునం గంటిరి.

నావుడు మణికంఠరుండు మాకిది లభించుట తమచలువనీ.

తననందినవారు తనంతలన్నట్లు మిమ్ముఁ
 నారదుడు మణికంఠరునకు గొల్పు మాకిది యొకయగుదా? అది
 హితము నెప్పుడు

యట్లుండుగాక మహాత్మా! నావాంఛి

తమమతోకడు గలదు. శుంబురుంబలె నై గుంత మందంగి

యెల్లప్పుడు శ్రీమన్నారాయణుని గొల్వగల్గెడు మహాభాగ్యము నాకు లభింపజేయుడననారదుండెట్లనియె.

మేలుమేలు : నీకు నుత్తమమైన వాంఛయే పొడమైనది. లోకమం దెందఱు లేరు విధిని మేధావులను బుణ్యపాపములను మేలుగీళ్ళను దెలిసినవారు ? పారికెవ్వరికైన నిట్టి నిశ్చేయన వాంఛ పొడమునే ? కొందఱు వేదవేదాంగముల నభ్యసించి తదర్థంబెఱింగియు మరలఁ గర్మవాసనలంజిక్కి పెరవేల్పులం గొల్తురు. వెట్టిదీరె లోకలింగలఁ జాటుమనువా గిట్టివారే.

సీ॥ విసుము గంధర్వనందన ! భూతములయందుఁ
బ్రాణులు త్తమములు ప్రాణులందు
బుద్ధిజీవులుమేలు బుద్ధిజీవులయందు
మనుజులు శ్రేష్ఠులు మనులందు
బ్రాహ్మణులధికులు బ్రాహ్మణులందు ని
ద్వాంసులు ఘనులు విద్వాంసులందు
విదితార్థకృతిలోల హృదయులు ముఖ్యులు
విదితార్థకృతిలోల హృదయులందుఁ

గీ॥ గర్తలెంతయు ముఖ్యులు నిర్మలందు
బ్రహ్మవిదులెక్కు డామీదఁ బరమముకల
గలుగదనుచును మున్నుదాఁబలికె మనువు
ధర్మశాస్త్ర ప్రసంగవర్తనలవేళ.

కాననీవు లక్ష్మీవరు నిత్యసాన్నిధ్యమపెట్టించితివి. ధన్యుఁ డవోయీ !

క॥ అధికారి కానివానికి

నధికపదవి దెలుపఁబాప్త మయ్యెడుఁబాపం;

అధికారియైన వానికి

నధికపదవి దెలుపకున్ననగు నిక్కముగ

వత్సా! మోక్షమధికారికిఁ దెలుపకున్నఁ బాపము, ననధి
కారికిం దెలిపినఁ బాపము. కాన నధికారివగునీకు నీయశీగిన
యర్థముపదేశించెద వినుము.

సీ॥ తనశక్తికొలది సత్కర్మముల్ ఫలవాంఛ

మాని కృష్ణార్పణమతిఁ జలుపుట

ప్రతిపిదధకర్మంబు పరిహరించుట విష్ణు

భక్తివైఁ గ్రమమానఁ బాదుకొనుట

తద్భక్తిగల పుణ్యతముల సంసర్గంబు

దుర్జనులున్నట్టి త్రోవఁజనము

విష్ణుసన్నిధి కళావిఖ్యాత వివిధది

వ్యతేత తీర్థయాత్రాచరిణము

గీ॥ బ్రహ్మచర్యంబు, తపము, నైరాగ్యగుణము .

వలయు నైఃకంఠమును గోగువారి కెల్ల

పేనిబోవలఁ కొన్ని కావింపఁగనిన

వృథచవప్రచేర్చుఁ గ్రమమున విష్ణుపదము

వత్సా! తెలిసినదా? తనశక్తికొలది సత్కర్మచూ లాచరింపవలయు. అట్లాచరించి యందునలన వచ్చుఫలమును గోరరాదు. మనము చేయు ప్రితి కార్యమును భగవంతున కర్పింపవలయు. చేయగూడని కార్యములం జేయరాదు. క్రిమిశ్రమముగా విష్ణువునందు భక్తిని నిల్పుకొనవలయు. విష్ణుభక్తుల స్నేహమునే చేయవలయు. దుర్జనులున్నచోటు నకు కడకంటితోనైన జూడరాదు. తీరయాత్రలు చేయవలయు. ఆతీర్థములందు దివ్యతేత్రంబులందు విష్ణుకళ యావరించి యుండునురా. మఱియు సంసారమునందు నైరాగ్యమును స్పృహ చేసికొనవలయు. బ్రహ్మచర్యంబును దపంబును ముఖ్యములు. ఇవి యన్నియు నున్నవారికి వైకుంఠ ముఱచేతిలోనిదే. ఏవిలోగొన్నియున్నను వృథాగావు. అవి క్రమముగా పొనిని విష్ణుపరమాచేస్తును.

నాయనా! సీప్ర సీత క్రికొలది వీనినాచరింపుము. శృష్టానుగ్రహంబునఁ గలిగిన యీ యపవ్యసాధారణ సుగీతచాసూర్యంబు వృథసేయక శ్రీరంగాది దివ్యతేత్రంబులందు ముకుంద సన్నిధిం దద్దివ్యగుణంబుల గానము గావింపుము. అది సకల శ్రేయంబుల నొసంగునని పలికె తిదననరంబున నారదమహర్షి భక్తిభావ ముద్రేకించుటచే గోవిందనామ కీర్తనగావించుచు మ్రొక్కుచుఁ బొగడుచుఁ బులకించుచుఁ జింగులించుచుఁ గన్నులు మోడ్చుచు నాట్యమాడుచు నొడలు దలియక యొక్కరుండ యుదేవరిగ. కలభాషిణీ! నారదునివంటి భక్తులెవరుఁ గలఁడు. అతనిచేష్టలు దురవగాహములు.

5. మజిలీ

మణి స్తంభంను విస్తయ వికసితనేత్రయో వినుచున్న కల
భాషిణితో మతియు నిట్లనియె. కలభాషిణీ! యిప్పుడు నీవడిగిన
విషయమునకు వచ్చితి. వినుము. అట్లు
మాజికతధర్మని తీర్థ నారదమహర్షి నన్న పిదప మణికంధ
యంత్రాదులు గుండు గురూత్తమునియందుగల దైవభక్తి,
హితవాదిత్వము, గురుశు శూచనలననే విద్యనాంజ్ఞింపవలయు
నన్న పట్టుదల, పరుల దుర్గుణములఁ దొలగించుట యందలి
నేర్పు శిష్యవాత్సల్యము మూన్నగు సద్గుణముల నెంతయో
తడవు స్మరించుకొనుచునుండె. ఇట్టి మహానుభావు మూఢ
లోకము కలహభోజనుడని తలంచుటకు విచారించెను.

పిదప నాగంధర్వుండు పుణ్యకర్మముల యథాశక్తి నాచరిం
చుచున్నప్పుడు హృదయంబునంబొదలఁ దీర్థ మాత్ర గావించెను.
మధురాధిపు సుధామధురకథల ననధరించె. బదరీనారా
యణు నుదారపచోరీశుల నారాధించె. ప్రయాగమాధవు పాద
పాఠోజరజమున సాధారణ మేధతో సాధించె. విశ్వరూపాయకుఁ
గాలికా విశ్వేశ్వరుఁ గైవార మొనర్చె. జగన్నాథు పూర్ణిరజ
మున నన్నుతింపె. సహచలస్మరించునంహస్తాంతింద నేవించె.
అహోబిల స్మరార్చంఘ్రుల నహిసమతి సహాయుడై మాళి
వహించె. తిరువతి సేవకటరమణు చరణసరసిసహముల కరగి
నతనికరుణ వరణ మొనర్చె. శాంచి వరగరాజుంగాంచి మించి
ప్రస్తుతించె. కావేరీరేవేణికొని యవ్వారినవ్వారిగఁ గ్రుంకులిడె.

రంగనాయకుం బొంగుచుం గీర్తించె. కుంభకోణమునం గుంఠ శ్వరు సంభజించె. నరభశయనంబున రామభక్తు నిర్మితభక్త్యా విరభావమున నర్జించె. నీకుబంధసంబున రామేశ్వరుఁ బ్రీతి విశ్వాసంబుల బూనించె. అనంతశయనంబునఁ బద్మవాధుని సాన్నిధ్యంబున గాంధర్వవిద్యహృద్యంబుగా నెఱవె.

ఇట్లు మణికంధరుం డెన్నియో దివ్యక్షేత్రరాజంబులకు భక్తి ప్రపత్తుల నరుగుటచే నిర్మలచిత్తము హామ్యుగోనియె. అక్కఱవ ననంతశయనంబు చక్కఁటికిం బడమఱిగింపు ను గల వనవాటి యందు నిలిచి తపంబుసేయ గొరగోనియె.

కలభాషిణీ! మణికంధరుండు తిహయోగ్రయందుఁ బరిస్వామి సన్నిధినిఁ దద్గుణగణంబుల సంగీతసాహిత్యములంబొదిగి గానంబు సేయుచుంటచే నాకరంబున నాలించుచు నానందసముద్రమున నోలలాడుచుంటిని. ఇప్పుడట్టిది లేదు. గానంబు నాలించి తపం బున కొగె. కలికీ! యడచూడు. పద్మానిష్ఠుడయినాడ. డసం గలభాషిణీ యెంత యద్భుతము. ఓ మహాత్మా! మీకనంగన కిప్పుడు సర్వప్రవర్తనములు కనంబుచున్నవి గానియే నన మునీంద్రుండు చెలియా! జంగుగొంకేమిటికి? నీచులు నిద్వలం బిలిపించి కప్పుగాఁ బంపుము. తత్తత్త్వి యల్లం ఇప్పెదనన నవ్వనిత వలదుస్వామీ! మిమ్మంత పరీక్షింప విలంబినీ? మీ పల్కులం దబ్బురంబకాని యనుమూలంబు లేదన నతఁడైన నిండేమి తప్పుగలదు. ఇదొకవివోదము. చూడువుగాక. ఎవ్వరి నేని విలువుము. పోనీ నేనవిలిచెదనన్న వారు భయంబున రావో యని శంకించెద. కలికీ! జంకకు. నీవు నన్ను నేలుగాఁదలంచు

చుంటివని యనుకొనను. అదె యాసోదచాటుగా నిరువురుచేలు
లిప్పుడవచ్చి గులాబులకు నీరుపోయుచు నీమాటలు మాటలాడు
కొనుచుండిరని యచూటలుసెప్పి వారించిలిచి యరయుమని
తఱిమితఱిమి పలుక నాగరిత చేయువదిలేక యాచేలులం బిల్చి
వారి పలుకులుం బనులు జేలిసికొని యోగి చెప్పినట్ల యుండ
నాపె వారించుని యతియనుగుల వ్రాలి మనిలోని కోరిక
యారిక లెత్త తేచి చేతులు జోడించి నిలువంబడియె.

6 వ మజిలీ

ఇంతలో నాసమీప ఫలవృక్ష శాఖలపైచున్న యొక శుకము
సద్ధవుంగవా ! నీమాటలు యధార్థంబులు. అవి
శుకము నా మనంబునకును సరిదాకెననం గలభాషిణి విస్మిత
సాక్ష్యము హృదయయె యాపలుకు వచ్చినదెనకు వినీలకటాక్ష
మాలికలంబున శుకంబుంగుంగొని శుకమా ! నీవెంత చశుర
తరమతివే. నీమది కేది సరిదాకె. నిజనుచెప్పము. విని సంత
సించెద నన నాపక్షియిట్లనియె.

అమ్మా ! నానివాసము నందనవనము. మొన్న వనబా
సంబుండు తద్వనముచుండి పారిజాతమును బెకలించి తెచ్చుచో
నాశాఖయందలి పక్షులు ఆత్మప్రసన్నులనెగిరి మరల నాకమునకు
బర్నిడసాగె. నాభార్య వ్రుసవార్లయె వానితోగలిసి పర్విడ
లేక యెట్లననయ్యె. నేనచటన యుండెద. కదలలేను. తర్వాతం
బూచికొండము. అని నాతోబలికి యాపారిజాత తరుకోటర

రంగనాయకుం బొంగుచుం గీర్తించె. కుంభకోణమునం గుంభ శ్వరు సంభజించె. దర్భశయనంబున రామభద్రు నిర్విదభక్త్యా విరభానమ్మన వర్ణించె. నేతుబంధనంబున రామేశ్వరుం బీర్తి విశ్వాసంబుల బూజించె. అనంతశయనంబునఁ బద్మనాభుని సాన్నిధ్యంబున గాంధర్వవిద్యహృద్యంబుగా నెఱిపె.

ఇట్లు మణికంధరుం డెన్నియో దివ్యతేత్రరాజంబులకు భక్తి ప్రపత్తుల నరుగుటచే నిర్మలచిత్తము హత్తుకొనియె. అక్కతన ననంతశయనంబు చక్కటికిం బడమటిదిక్కువల గల వనవాటి యందు నిలిచి తపంబుసేయ దొరకొనియె.

కలభాషిణీ! మణికంధరుండు తనయాత్రయందుఁ బ్రతిస్వామి సన్నిధినిఁ దద్గుణగణంబుల సంగీతసాహిత్యమూలంబొదిగి గానంబు సేయుచుంటుచే నాశరంబున నాలించుచు నానందసముద్రమున నోలలాడుచుంటిని. ఇప్పుడట్టిది లేదు. గానంబు సాలించి తపంబున కొగ్గె. కలికీ! యదెచూడు. పద్మాసుంధుడయినానా డనల గలభాషిణి యెంత యద్భుతము. ఓ మహాత్మా! మీశనాంగన కిప్పుడు సర్వప్రవర్తనములు కనంబడుచున్నవి కాబోలు నన మునీండుండు చెలియా! జంకుగొంకేటటికి? నీ నలుల నిద్దరిం బిలిపించి యిప్పుగాఁ బంపుము. తత్తత్తత్తయిల్లం జెప్పెదనన నవ్వనిత వలదుస్వామి! మిమ్మంత పరీక్షింప నలంతినే? మీ పల్కులం దబ్బురంబకాని యనుమూనంబు లేదన నతింజ్ఞన నిందేమి తప్పుగలదు. ఇదొకవిరోధము. చూతువుగాక. ఎవ్వరి నేని బిలువుము. పోనీ నేనవిలిచెదనన్న వారు భయంబున రారో యని శంకించెద. కలికీ! జంకకు. నీవు నన్ను వేటుగాఁదలంచు.

చుంటివని యనుకొనను. అదే యానందచాటుగా విరువురుచెలు
లిప్పుడవచ్చి గులాబులకు నీరుపోయుచు నీమాటలు మాటలాడు
కొనుచుండిరని యమ్మాటలుసెప్పి వారింబిలిచి యరయుమని
తటిమితటిమి పలుక నాగరిత చేయునదిలేక యాచెలులం బిల్చి
వారి పలుకులుం బనులు తెలిసికొని యోగి చెప్పినట్ల యుండ
నాపె వారింబరి యతియనుగుల వ్రాలి మనిలోని కోరిక
యూరిక లెత్త లేచి చేతులు జోడించి నిలువంబడియె.

6 వ మజిలీ

ఇంతలో నానమీప ఫలనృక్ష శోఖలపైచున్న యొక శుకము
సిద్ధపుంగవా! నీమాటలు యధార్థంబులు. అవి
శుకము నా మనంబునకును సరిదాకెననం గలభాషిణి విస్మిత
సాక్ష్యము హృదయయె యాపలుకు నచ్చినదనకు వినీలకటాక్ష
మాలికలంబులకు శుకంబుంగుంగొని శుకమా! నీవెంత చశుర
తరమతివే. నీమది కేది సరిదాకె. నిజముచెప్పము. విని నంత
సించెద నన నాపక్షియిట్లనియె.

అమ్మా! నానివానము నందననము. మొన్న వనజా
శుండు తద్వనమునాండి పారిజాతమును బెగలించి తెచ్చుచో
నాశోఖయందలి పక్షులు ఆత్మ్యతీర్వననెగిరి మరల నాకమునకు
బర్హిడసాగె. నాభార్య వ్రసవార్గయె వానితోగలిసి పర్హిడ
లేక యెక్కిననయ్యె. నేనిచటన యుండెద. కదలలేను. తర్వాతం
జూచికొండము. అని నాతోబలికి యాపారిజాత తరుకోటర

మంద డాగియుండె. సిదవ నది యంద్రవరవించె. పిల్లలకు
తెక్కలు వచ్చునటకుఁ దీసికొనిపోవ ననువుగాదుగదా. ఆ
పిమ్మటవచ్చి పిల్లలతల్లిని రమ్మన నది నందనముకంటె నివ్వన
మ కడుంగడులెస్స. నీకలనందనముపై నేలపెరిమెవదలదో?
యనుడు నేనునదినిక్కమ. అయినను మనవారందఱు నచటన
యుండిరిగదా యంటిని. అన్నను నాభార్య యష్టపడ లేదు.
కాన నేనుదివియందలి చుట్టపక్కముల దగ్గఱకు భువియందలి
యాలుబిడ్డల దగ్గఱకు నప్పుడప్పుడు రాకపోకలు సేయచు
నుందును. తమ పదువుంశాసి యొంటరిగానుంటి శిష్టమగుమా!

అట్టి నేనిప్పు డుప్పరవీధినుండి వచ్చుచు మణికంధరుండనుచు
మీరలాడికొను మాట చెప్పిబడిన నతనినుద్ది యక్కడ కలుగు
టకు నిమిత్తంబేమి కలిగెనో? తెలిసినదని నుచును. ఈ స్థితి
పుంగవుండు నీకుం జెప్పిన తీర్థయాత్ర తపశ్శ్రద్ధల నృత్తం
తంబు నిక్కువంబుగాఁ జెలిసిన ప్రళామ వివరించెద వినుము.

నేడు శచీపురందరులు నందనవనమున నిహరించుచుండ
నొక చారుం జేతెంచి, యింద్రునితో నిట్లనె “దేవా!
నేనున్నచనమున కొక తీర్థ సంహాసి
ఇంద్రుడు మణికంధరు కొన్నాళ్ళకిందట వచ్చె. ఏనగనితో
తపముచెఱుప రంభనంపుట
మాటలాడితిని. కానల్ల తీరములు
పుణ్యభూమిలు సేవించినచ్చెనట. అతడన్వనమున ముక్కు
మూసికొని కూరుచుండ మొగలుపెట్టెను. నేనీదియో జపము
గదా యనుకొంటిని. కాదుస్వామీ! అది తపము. అదియట్లు
పెరిగి నానాటికి వృద్ధికాజొచ్చెను. బ్రహ్మ రంధ్రమునుండి

జాబ్బల్యమానకరాళ జ్వలనజ్వాలాజాలంబులు బయలుదేరఁ జొచ్చెను. నన్ను మీరవ్వనికంపుచు “నోరీ! ఈవనమున నెవ్వండు తపమొనర్చినను నెరిమిది నెలలలో సిద్ధించు. కానఁ గనుఁగలిగి మోలఁగుచు నాకు జెప్పవలయునని యానతి యిచ్చితిరి ”

అన నింగ్రుంజౌనాను. జ్ఞాపికి వచ్చినది. నీవరుగుమని వాసినాసి రంభనుబిలిపించి, ఓలలితాంగి! వింటివా! యొకడు సురరాజ్య ష్ఠిగోరి కావలయు నితాంత దుర్గమాభీ! తపో ధురంధరతబేగ్ని యున్నాఁడు. అనిచారుఁడు వాక్కుచ్చిన దంతయుఁ బెప్పి దీనికి నీవు వెంటనే చికిత్సచేయు వలయు. అలసింపరాదు. గోరంతాలస్యంబునఁ గొండంత ప్రయోజనము దవ్వను.

అన రంభ జంభవైరిం జూచి యమ్మునీంగ్రుండవ నెవ్వం డని దేవర చిత్తంబున నున్నదియో? అతండు నారిదశిష్యం డైన మణికంధరుండని మాకువిసంబడియె. అతనిసటమున్ను పరికించుచుండుము. అస్మదాదుల విలాసంబులెవ్వయు నెన్నం డును సరకుగొని చూచినవారకు కాఁడు. నేఁడు విశేషించి తపశ్చర్యాతాత్పర్యంబునఁ బ్రవ రిల్లుచున్నవాఁడు. కావున నవశ్యంబు దేవకార్యంబు నిర్వహింతుననలే”నన సురపతియెల నవ్వదొలక “నేల యీనీల తేలనాడెదవు. వాలుగంటి! నీకుఁ దొంటికంటె వయోరూప లావణ్యవిలాసంబు లెక్కుడుగ వరంబొసంగితి. సందియంబు వలదు. పొమ్మ. నైపుణ్యంబుఁ జూపుము. సిద్ధింబొందిరమ్మ.” అని పలుక నది మాటుపలుక

లేక యచ్చరలందోడుగైకొని ధరణికిరాఁ బయనమయ్యె నేను
ముందు తొందరగా వచ్చితి. ఇంతకు వారు తపోవనంబుంజేరఁ
జోవుదురు. కాన నిమ్మహాసిద్ధపుంగవుని వాక్యములు యథా
ర్థంబులని పలికితిని.

అన వేశ్వారత్నము కొంతనేపాచిలుకంబొగడి నిను బెడఁ
బాయ నెడఁద యిచ్చుకొంపదు. కాని నీవు నీపెండ్రముం బిడ్డలం
జూడఁ బోవలయుఁగదా. ఆఁగుట దోసంబని పలికివాని ననిపె.

అంత మణి స్తంభుండు మగువంజూచి 'ముద్దరాలా! ఎన్నిదినం
బులనుండియో నిట్రుపాసముం బూనియున్న నాశ్రవణములచే
సుఖపారణ చేయింపవా? యన నామె వెంటనే వీణనందుకొని
గానమాధుర్యము చుట్టినచూఱనిచ్చె.

7 వ మజిలీ

రంభ ఇంద్రుని మూడల నౌదల ధరించి చెల్మిక త్తియలఁ
దోడునేసికొని యవని కవతరించి మణిఁ ధరుని
రంభ మణిఁగొన్న గనుంగొనియె. అతండు కరుడుగట్టిన తపంబు
కపము చేఱచుట వలె గుప్పవోసిన వైరాగ్యమువలె బ్రోవు
నేసిన తేజః పుంజమువలె నామెకంటికిఁ గప్పడినాఁగెను.
అచ్చరలెవ్వరు నతని యుగ్రదృష్టి కట్టెదురుగాఁ జని నోవరైరి.
భయాతిరేకంబున నీవు ముందంచు నీవుముందంచు నొకరివెనుక
నొకకొదిగి యుండఁజొచ్చిరి. రంభారంభోరువు హృదయాంభో

జము స్తంభించె. కాలుముందుకు సాగదు. బల్లిరే! శక్తి
యన్న దశశక్తియే ?

అట్టిచో రంభముదిలోఁ గట్టా! యిట్టి నెట్టికసీల కెట్లుచెట్ట
నొడిగెట్టనేర్చు! దేవకార్యము నాడలనం గుంటుమానట్లున్నది.
యని జంకుచుండలపోసె. అంతం గొంతతడవునకుఁ దనకుఁదాన
ధైర్యమనలంబించి రంభ చుట్టికి త్తియలఁగూడ నందడియగు
నట్లు లాటపాటలు నెఱపుచు నంతటంతట విహరించి మెల్ల మెల్ల
గా ముని యెట్టయెడుటకు వచ్చి నడుము జవ్వాడ, పల్లె; తాచుం
బోలు వాలుజడనుండి విరిసరంగులూడ, నుత్తుంగవట్లో జముల
నుండి పెట్టతూగాడ, రత్నాలహారాలు తళితళిలాడ, నాయా
రముగా సభినియించుచు నొక జావళింబాడె. దైవికముగా మణి
కంధరుండు కనులు తెరిచిచూచె. రంభోదవు మనోహరముగాఁ
బొడకట్టె. వెంటనే కనులు మూసికొనె. హృదయమునను
ద్రదుకము ప్రతిబింబించె. దానిం దలంగుటకు మరలంగన్నులు
విచ్చె. ఎదుట సదేరూపము. తళుక్కున వలపుమెఱుగు మెరిసె.
మది చలించుటకు సహింపక కృష్ణకృష్ణయని భగవత్స్మరణము
సేసి వెంటనే నిమిలితాంగుండయ్యె. కాని యమ్ముని హృద
యము క్రోధృపాటిజొచ్చె. పగములు తెగిన గుఱ్ఱములవలె
దలంపులు పర్వమొదలిడెను. మణికంధరుండు వలంబడ్డ పులుఁ
గుంబలె గిలగిలాడఁజొచ్చె. కామధైర్యముల పోరును మాన్ప
లేకపోయెను. మనస్సుమే త్రబడ ధైర్యమిశ నేమిసేయఁగలదు.
కృమముగా నాకు నీలోఁ గామమే ధైర్యమునుఁ జిత్తుచేసెను.
తాపసునిచి త్తహంసి యాతలిరుబోడి లావణ్యామృత సరస్సులో

నోలలాడుచుఁ బైకి రాలేకపోయెను. మానివతి యల్లన రంభ నిలువెల్లం జూచుచు నింత యుజ్వలరూపలావణ్యము లిదివరకు లేవయని తెప్పనాల్పడయ్యె. అచ్చరబోటి పకపక నవ్వి, కేగంటిచూపులఁ దూపుఁబోసెను. గంధర్వకుమారుం డప వర్ణమునకు మఱొకసారి చూచుకొందములే. ఇప్పుడ యేమి తొందర? యని యచటినుండి కదలి నవ్వుచు దానిచేత కరిగి 'సుందరీ! యెందులకై యిందరుదెంచితివి? నీతీయని పలుకుం దేనెల నాశ్రవణపుటంబుల నింపు'మననది ముసిముసి నవ్వులతో సిగ్గుమాటుకొనుచు మోమువంప నలెండు పట్టరాని తమకం బున నీవు నాతపఃఫలంబవక దేయని దాని కొంగొనసిపట్ట నది యొయ్యన లేనగవుజూపులఁ బఱపుచు నాకాపొదరింటం బువ్వులుగోసి పెట్టుమని యతని చేయుపట్టుకొని తోడ్కొని పోయె. రంభచెలులు చప్పటలు చప్పటిందును దిక్కుగా నవ్వుచు దవ్వుగాఁ జనిరి.

8. మజిలీ

ద్వారకలోఁ గలభాషిణి కొంతతడవు గానమాధుర్యము చవిచూప మణిస్తంభుం దాలించి "అహ! మణికంధరుని మఱపించితివిపో! యన నాపె కలభాషిణి తన నాంభికముదేగ్గ పీణియ నవ్వల నెలిపి న్నామీ! మణిస్తంభుని కేసుట వినవేడుక యగునున్నది. మణి కంధరుని తపము రంభకతమున నే నుయ్యెనో? యటు

చూడ్కిఁ బఱసి 'నెలవిండ'న నతం డొక్కొంత తడవట్లనేసి నవ్వుచు, 'మగువా! ఇంకెక్కడి తపము. మణికంధరుండు రంభకొఁగిటం జిక్కి సొదగొంటుంటి యున్నాడు.' నావుడు వేశ్యామణి మదిలో నేమి తలంచెనో సిద్ధపుంగవునికి నమస్కరించి ఇట్లనియె. 'స్వామీ! మీవంటి మహాప్రభావ సంపన్నుల కాతిధ్యమొగలుగుట యెంతటి యదృష్టము. తమరు మాయుంట నొకటిరెండు పూటలు నిలిచి మూలచర్య గైకొని మమ్మాఁ బనిమీరఁ జేయవలయునన నతండు పకపక నవ్వి 'గానలోభంబు మమ్మా నీభవనంబునకుం దెచ్చె. నెలఁతా! ఏము వాగువీగునుంబలెఁ బట్టణంబులు నెట్లుకొని యిట్లునట్లు మహిమలు మూపుపారము కాము, గూఢప్రజారంబున నిలుప నోపు దేని నీయుపచారంబులు గైకొనెద. సంగీతసుఖం బను భవించెద' ననుటయు నట్లచేయుదునని తనకృపారామింబునండ నిల్చి యుదీరహస్యంబుగా నాయతికి నిష్ఠంబులైన యన్నపానాదుల మోడంబొసర్చుచు నచ్చటికి నెవ్వరిం బోనిక తాన పరిచర్య నేయుచు రెండుమూడు దినంబులు హృదయంబు రంజిత జేసి. దాని మదిలో నేమి కలదో? వాని మదిలో నేమి కలదో? ఈశ్వరునకెరుక. సిద్ధపుంగవుం డానందించునట్లించుక తడవు వీణియమీటి యావల నలకూబరుపై ప్రేమతీవలుసాఁగ నల్లన నమింపించి నల్లొసించుచుం గ్రీమంబుగా రంభ యుండు దబ్బి

కలభాషిణి : మహాత్మా! మణికంధరుండు తెలివి దెచ్చుకొని తపంబున కొగ్గనా! లేక రంభకొఁగిటనే ముగ్గెనా?

మణిస్తంభం డద్దెనకుం జూడ్కి పఱపి “ఓరంభకొగిటనే
వాని తపంబు. ఇప్పుడట్లే యున్నాడో ఘోరము.

కల : వారలింక నచ్చోటువాని పోయెదరో? యచటనే యుండు
వారో? దయచేసి చూచి చెప్పడు. వాదిలో శంకింపకుడు.

మణి : నాకేమి శంక? తాతికిం జక్కిలిగింతలా? ఎన్నిమాగులు
చూడుమన్నం జూచెదను.

అని యద్దెనజూపు పొలముంచి చెయ్యెగ్గి కలభాషిణి నమ్మ
సేయకుండ నొకకేల సన్న సేయుచు నొకించుక నేపు నిం “బేరా!
వారకామినుల మేలిట్టిదే” అని నవ్వగా కలభాషిణి ‘అది
యేమి! స్వామీ! నవ్వితీరి. ఏమివెంతలు! నన్నన్యకామినిగా
దలంపకుడు. ఆసంగతి చెప్పడు.’ అని గుచ్చిగుచ్చి యనుగ
మణిస్తంభం డిట్లనె ”

“నీరజాక్షీ! నీకేమని చెప్పను? ఆపుకొన్నను నవ్వాగుట
లేదు. అట్లక్కలాడిరంభ మణికంధరుని గ్రీడించుచుం గను
లు మూసికొని “విడు విడురా! నలకూబరా! యనియె.
అనఁ గలభాషిణి ఇట్లనియె. దేవా! ఇందు నవ్వ నేమి కలదు?
కుబేరనందనుం డంతిమూద్ధుగాఁ దన్నెలుకొనుచుండఁ గబోలు.
నరియేకానీ! స్వామీ! ఇప్పుడు నలకూబరు డెందున్నాడో?
యన సిద్ధుండు నవ్వుచు నీకిదియకదా ప్రధానప్రయోజనము.
అని పలికి మరల నిటునటు పరికించి “యంగనామణీ! నల
కూబరుఁ డిప్పుడు మణికంధరుని తపోవన సమీపముననే యొక
రసాలవృక్షచ్ఛాయ నున్నాడు. తాను వెనువెంట నున్నచో

రంభ దేవతార్యము నిర్వహింపదనియు, నక్కతన నిండుండు కుపితుండగుననియు, నిట్టి కార్యవసరములందు నలకూబరుండు రంభవెంట నుండి యొంటరిగా నుండి గ్రుడ్డిబొమ్మ మింగుచుండును. అని పలికి కలభాషిణీ! నీవతనిపైఁ బరాకుచే గాన పాటవముం జూపలేవు, నావచ్చినపని యయ్యె, మఱొక పని నాకిటు నేమిశలదు? నేనగిగెదనని నవ్వెలఁచి 'స్వామీ! మీ జానురాలి నేమిచేసి పోయెదరు? నాసాలి భాగ్యదేవత మిమ్మిట కుండచ్చెనని నమ్మియుంటిని.

మణి : సరే. యిప్పటివలెనే యప్పుడప్పుడు వచ్చి పోవుచుండె ననులెమ్ము.

శల : అదిగాదుస్వామీ! దేవరవారు నన్ననుగ్రహింపవలయు. నాకోరిక యీడేర్పవలయు. నాప్రాణములు నిలుపవలయు. నన్ను నలకూబరునితోఁ గలుపవలయు, నేను మీ శరణు జొచ్చితిని. "అన్యథాశ్వరణంనాస్తి త్వమేవశరణం మమ" మీకంటెఁ బ్రభావసంపన్ను లెవరుగలరు స్వామీ! ఉన్నను నింత దయగలవారు గలరే? నిజము చెప్పుచుంటిని. నన్ను మీరువదలి చన్న మరునిముసముననే నాప్రాణములును నన్నువదలి చనును. అని కంట నీరుపెట్ట సిద్ధుఁ డిట్లనియె.

నలఁతా! తెలఁచినంతలో నాయనకడ చేర్చునంతటి యుపాయము నేర్చిన దాఁచిపెట్టుదునా? అనుకొనరాదుగానీ నిన్నుఁ సీరియుకడఁజేర్చి నీప్రాణములుగాచి నీపాట విన నంత తహ

తమా లాడుచున్నాడనో యెఱుఁగుదువా? సిచ్చిదానా! అనంత
శయనమెక్కడ? ద్వారక యెక్కడ? తునకు మాగురువులవా
రిచ్చిన యద్భుత గమనశక్తిగల ఈ సింహవాహనమైనం గొని
పోవుటకు నాలుగుగడియల కాలము పట్టినే!

కల : పోసిన్నామీ! నాలుగుగడియలైన నేమి? అక్కడికి జేరిన
జాలు.

మణి : బేలా! చేరినంతమాత్రమున గార్యసాఫల్య మెట్లగు!
ఆసలకూటరుడు నీ ముక్కు-మొగ మెఱుఁగడే. అతండు
నిన్నెట్లంగీకరించును?

కల : ముందచటికిజేర్చి పుణ్యము గట్టుకొనుడు. తర్వాత నా
తిప్పలు నేను బడదను.

మణి : నాకీ వాహనసాధనము తప్ప మఱొండు లేదు. ఎవను
నీవు వాహన మెక్కడగలవా? ఎక్కినను గగనమందగు
చో గనులుతిరిగి వసిపోవా?

కల : ఓ- అంతమాత్రము తమకు దయయున్నజాలు. నేను
ధైర్యముగా వాహనమెక్కి రాగలను. నేను గుల్లపుస్వారి
నేర్చియుంటిని.

మణి : అమ్మా! చాల గట్టిదాననే! సరే! నీవు రాగలవుగాని
నేను నిన్ను గొంపోవుచున్న దోడిసిద్ధు లేమనుకొందురో
యెఱుఁగుదువా? లోకమునోరుమూయ మూకు పన్నవా?

కల : నిర్జితేంద్రియుల నెవ్వరు శంకింతురు? శంకించినను వారి
పాపమున వారేపోదురు. తమకేమి? నాకేమి? ఒకసారి

నారదభగవాను లనుచుండ వింటిని. సన్న్యాసుల పుణ్యశాల
మూల లోకమువారు పంచుకొందురట.

మణి : లోకులమాట యట్లుంచు. మీబోంట్ల సంస్కర్షచూత్ర)
ము నన్మదాదులకు సమ్మతింప నుచితంబటే !

కల : దేవరవారేల యట్లు తలచవలయు ? నిష్పానకుఁ జెడలం
టునా ?

మణి : అంతననుకపో నేల? నిన్నాత్మీయు లిట్లుగదలనిత్తురా?

కల : స్వామీ! కాలయాపనమేల సేసెదను ! నన్నెన్వరుం గన
కుండ తిస్యన నెగిరిపోదలు.

ని పాదాలపైబడి లేవకున్న కలభాషిణిని సరే కానిమ్మని
లేవదీసి మణి స్తంభులు నిట్ట వలగొట్టడవని సూతసింఁచె. తా
నేను తలచుచుండెనో? తానొకటి తలచిన దేవముకటి
తలచుచుండును.

పిమ్మట మణి స్తంభుండు పులివోలపల్లముగాను, బెనుఁ
బొమ్మ టంగువాటుగాను, రసవాదమువలన నిద్ధమై బంగార
మంకవన్నెలుగాను, సంకులు మెడదండలుగాను, వశ్యోషధపుఁ
దీగ కళ్ళపు పగ్గలుగాను, గలిగిన భవసింహవాహనమునుజేరి
యొక ప్రక్క నెలంగు బంటిపోలు తొఱలోఁగలక తి నుండఁ
జూచుకొని చివలులు పదానిపెనెక్కి కూర్చుండి “యబలా!
పన్నుఁ దాఁకక వెలిగగా దీనినెక్కి మరగొమ్ము నేమరకపట్టు
కొని రాఁగలిగిన రమ్ము. నావుడునారకాంత యంతమాత్రము

మీ యనుగ్రహమున్న నింకగొండలు చాటుటలేమి? యని ముంగురుల సరిదిద్దుకొని జడచుట్టగా సవరించుకొని కుచ్చెట్లు వెనుకకుం జెక్కుకొని పైటకొంగు సరిచేసికొని సారసవముల బలె బిగించుకొని ఛవత్తున నవ్వాహనమ్మవై నెక్కి కూర్చుంటి. 'జీవా! యెవ్వరు నెఱుంగకుండ నెట్లు కొనిపోయెదో? నగులు నూచినఁ బనిభంగమగును. అన వాఁడశక్తఁ జెట్లుకొనకుము. ఎద్దులుబండియు నేకమైనచోఁ గొండమీఁదికెనఁ బోవుం జామా? యని భేఁ యని సింగము నడలింది పదిముసుమా! పదిలముసుమా! యని మాటిమాటికి నెచ్చరించుచు నెచుక ముందులు చూచుకొనుచు మదురుగోడమీఁదచెట్లు నానల నున్నత వృక్షశాఖలు నాపై గృహధూమరేఖలు చాటుగునట్లుగా మింటి కెగిరి చనియె.

9. మణిలీ

మణి స్తంభుఁ డట్లు కలభాషిణిం దోడ్కొని మబ్బులలోఁ బోవుచుండ నంగనలు కొందఱు మెఱుఘుఁదీగల ప్లవనరైరి.
 మాటలఁబట్టి వారు రంభాశ్వులని నిర్ధేయ కలభాషిణిని యెఱింగి సిగ్గుం డిదియేమి మగువలారా! పృగేంద్ర హహనాల నెచ్చెలిని విడిచి వచ్చితిరి. ఆమె మణి యమునకుఁ జేర్చుట కంధరుని మీఁది యనుగ్రహంబున వదలక యింకను గొన్నినాళ్ళు తద్వనంబుననే నిలుచునా! యన వారు నవ్వుచు నింక నెక్కడి మణికంధరుండు? వాఁ డెక్కడఁ బోయెనో యెఱుంగము. రంభ యిప్పుడు నలకూబరునితోఁ

గలిసి పొదలుచున్నది. ఆమె సుఖమునేల భంగముచేయునలయునని యామె నచటన విడిచి యగుచున్నాము. అని పలికి చనుచు నీ చింపిరిగొడ్డున నీ పసితోళ్ళు నీ రాగి బొచ్చు నీ గోసాయి యొక్కడః దైవత విటులనైన గుత్తగొనఁజాలు నీ గుబ్బలాడి యొక్కడః వీడెనడో వశ్యేషధములుగల సిద్ధుని వలెనున్నాడు. కానిచో సుంపరి నొకతెం గొంపోగులుగుటయు సింగము నాకసమునఁ బర్వెత్తించుటయు నట్లు? అని చెప్పుకొనుచుఁ గిలకిల నవ్వుకొనుచు నా యచ్చరలరిగిరి.

అంత సిద్ధుండొకపరి వెనుకకుఁదిరిగి చిన్నవోయి చెన్నుదరి గియున్న యొక్కన్నియ నెమ్మొగముం బరికించి 'అద్దిరా! నలకూబరుండు రంభంగలసి యున్నాడన్న వార్త దీనిం గలం చెరా! యని తలంచి 'ఓ చంచలాక్షీ! యేల విచారిం చెదవు. దైర్య మవలంబింపుము. ఒకింతసేపు లోనన నీవిచారము సర్వముం బుచ్చివై చెనను. నమ్ముము నామాట" యన గల భాషిణి 'దేవరవారంత నమ్మకముగా జెప్పుటకుం గారణమడుగవచ్చునా?' యన సతండు త్వరపడకుము. తినఁబోవుచు గూరలరుచి యడుగ నేల? యనుచుండగ నే సింగమ్ము మొగ మొగనెత్తి ముందు కడుగిడదయ్యెను. సిద్ధుఁడిదియేమి? ఎల్లడల సకుంతితగతియగు నిది నిలిచిపోయినది. అని ఘోషించియు, మడమలు తొలించియు, ముందటికి లివచూపియు, బడ నవుఁ దీగెఱిగొట్టియు, మొగము ప్రక్కకుఁ ద్రిప్పకుండ వాకట్టు మూలికవాగెను జక్కంబట్టియు, బైకెగురకుండ నాగబెత్తమున నడినెత్తి మొత్తియు, నెంత తంటాలుపడినను

సింహవాహనము తోక తిప్పుచు గర్జించుచు వెనుక వెనుకకుఁ
ద్రోక్కటపడుంగాని ముందుకు సాగదయ్యె.

అట్టియెడఁ గలభాషిణి మేనుసెమర్చు గాగుండెలు తటతట
గొట్టుకొన నట్టిటయి పడఁబోయి మరగొమ్మై రెండుచేతులం
గట్టిగఁబట్టుకొని యిదేమిదే మన నతండు వెఱవకు. వెఱనకు.
వల్లపు మరగొమ్మేమటకు మని యటు నటు చూచి
ఓహో! మాటల పరాకుచే మర్యాదను బాటించనైతిని.
అనుచు సింగమును వెనుకకుం గొన్న యడగులురానిచ్చి
పదపడి పుడమికి మెల్లగఁ దోలుకొనివచ్చి యచట వాహ
నమునుండి దానిం దిగుమని యది దిగిపిదపఁ దానుండిగి
వాహనము మేను స్పృశించి యొప్పునదట్టి దానిని మేలికు
విడిచి పడఁతీ! మృగేంద్రవాహన యను దేవ్యులయమిది.
దాని ముందట నాతల్లి వాహనముగలదు. అది మహాభయం
కరమైన మృగేంద్రము. దాని క్రిందను మీదను జుట్టువట్టున
నెట్టి బెట్టిదంపు సింగంబైనం జన వెఱచు. అందువలన నిది
ముందు కరుగలేదు. మన మిమ్మహాశక్తికి నభినందనమునీసి
పోయినం గార్యసిద్ధియగు. రమ్మనుచు మెల్లగాఁదనవాడువెను
ప్రక్కన వ్రేలాడు ఖడ్గగర్భంబగు భల్లూకచర్యకోశము. గేల
నందుకొని జేను నచ్చటన యొక మటుంగున డాచి సిద్ధుండా
పువ్వారుబోణిని మృగేంద్రవాహన గుడికిం దోడ్కొని చని
వెలుపలి మండపమున నామెను నిలిపి దేవీపూజనం బువ్వులు
గోసి తెచ్చెద. నీ పుండమని వాడు పూదోట కరిగి, కల
భాషిణియంద కూర్చుండెను.

10 మజిలీ

ఒక ముదుసలి యవ్వ వడడుతలతోడను, ముడుతలుపడిన
చర్మముతోడను పరిసిన శిరోజములతోడను గుర గురలాడు
కంఠనాదముతోడను గట్టపోటు తోడను
కలభాషిణి సుముఖానతుల వాలిన కనుబొమలతోడను, వంగిన
సంభాషణము
మేనితోడను మెల్లమెల్లగాఁ గలభాషిణి
దగ్గఱకువచ్చి 'అమ్మాయీ! బావురువీల్చిన జిలుకవలె నెచట
నుండి చేరవచ్చితివి. అయ్యో! ఏడు నీకేమి యానగొల్పెను,
నీ శరీరకాంతి సంతతిచేగానన మెల్ల వెలిగించు చున్నదానవు
తల్లీ! యీ నిన్నుఁబూచిన జాలియగుచున్నది. ఆపాపాత్ముడు
వచ్చు లోపలనే యెచ్చటికైనఁ దొలగిపోము. నిన్ను
జూచుటతోడనే నీ యూయిపేరు నీ తెఱఁగుననుగ మనసగు
చున్నది. కాని కాలయాపనచేయుట కానివని, అమ్మా!
యెందే నగును. ఇతని పసులెఱుఁగుదుఁగాఁ జెప్పుచుంటిని.
అని యొప్పద్ధ పలుకుటతోడనే యగ్గరిత యగ్గలమగు బెగ్గలపు
ట్టిలో మగ్గుచు సక్కరా! యిక్కపటాత్ముడు శక్తికింబలి
యీయ నన్నిట్లు తేచ్చినోటు! కనుకనే యిందొక కొంచెము
నేపులోనని నీనిచారము సర్వముఁ బుచ్చివైచెదననె. ఆకట
కటా! ఎంతమాసముజరిగె!

సీ॥ ప్రజలకందఱు నాపదలు కాపెడునట్టి
చక్రిఁట్రాములో దననమంది
వారకామినినయ్య గౌరవంబున సభ్య
జనులిటు చేరరమ్మనఁగ బ్రదికి

త్రైలోక్యగురుడు నారదమాని సియశిష్యు
నిర్విశేషముగ మన్నింప నలరి
జగదీశురాణివాసపు సతుల్ శిక్షగా
వింసంగ సంగీతవిద్య నేర్చి

గీ॥ తుదకొకానొక కపటసిధుం డొసర్చు
శక్తిపూజకు బతువైతిఁ జర్చసేయ
నెంతవారికిఁ దప్పింప నెట్లువచ్చు
బ్రహ్మదామున్ను వ్రాసిన వ్రాతఫలము.

ప్రజలందఱి కష్టములబోగొట్టు శ్రీకృష్ణభగవాను పట్టణ
ములోఁ బుట్టిపెరిగితి. మూడులోకముల గురువైన నారద
మహర్షిఁ యలవారి సియశిష్యురాలనై యలరితిని. లోకేశ్వరుని
ప్రణామియలకడ సంగీతమభ్యసించితిని. నేర్వినైనను సభ్యులచే
గౌరవములందుచు బ్రదికితిని. ఇట్టి నేను దుదకొక కపటసిధుని
చేతికి దొరకి బలిపశువునైతింగదా. కటకటా! ఎంతవారికిని
నుదుటివ్రాత తప్పదుగదా.

అయ్యయ్యా! చెలికత్తియల మొఱిగివచ్చుట యుసుగు
దొఱంగుటకా? శాపురే? తలనడుచోటికిఁ గాళ్ళిడ్చుకొని
పోవును. అని కొంతసేపు నగచి యవ్వల యయ్యవ్వతో
“నవ్వా! అయిన నిపుడు కర్తవ్యంబేమి? తప్పించుకొన
వెరపు గలదే? పాటిపోయెదనన్న నెచటికేగఁగలము. ఎచట
డాగలను? వీని దూరదృష్టి నన్ను బ్రదుకనిచ్చునా?”

మనలిద్ది “బిడ్డా! వీని దూరదృష్టిని నీవును నెఱుంగుదువా?

10 : అయ్యో ! ఎటుంగళేమి! అదిగదా సన్నింతవరకుం
దెచ్చింది. అని తన వృత్తాంతము సర్వముంచెలిసి “అవ్వా
నేను నలకూబరు నెనయనచ్చునని తలచెతి. వాడు
శక్తికి బలియినావచ్చునని తలచెను. దయ్యము చెయ్యలం
దడవ నేరము.

ముస : అమ్మా ! ఇతం డప్పడప్పుడు దూరదృష్టి దూరశ్రవణ
మహిమలు గల నాకు రాజ్యసంపదము నున్న నెంత
బాగుండునని ముచ్చట పడుచునుండును. అందుకు
లోకోత్తర సౌందర్యము, ననుపమాన సంగీతముగల వార
కాంతి యెవరు భించునా ? యని నిరంతరము వాడు
దూరదృష్టితో వెదకుచుండును.

కల : అమ్మా ! వీడిచటనే యీ రెండు శక్తుల సాధించినాడా!
అక్కటా ! వీనికి యెందఱ గొంతులు గోసిరాడోకదా !
అవ్వా ! కాంగల మేలుగీర్పు కాకమానవు వాడు నచ్చ
నటకు వాడేమేమి చేయునో ? ఎల్లచప్పునో ? అయ్యో !
చచ్చదగి గాబోలునని విచారించుచు భయపడు చుండ
నే? కొంత యితెనం గాలయాస మగును. ఆ విచార
మీ కొంచెమునేజేసిన లేకుండును. పిదప నాతల్లి యాజగ
దంబ, లోకేశ్వరి, యాదిశక్తి, దయాస్వరూపిణి, పృథ్వీద్ర
వాహన యొక్క సేసిన నల్ల సేయుగాక, యనుభవ్య మను
భవింపక యెల్ల తీటును !

ముస : భళి భళి ! ఎంత ధైర్యము. ఎంత వివేకము. ఉత్తము
ప్రీతిమవుతల్లీ. నీవు అడిగితివికానఁజెప్పెద. విను. అతని

కాశక్కులు పరహింసచే వచ్చినవికావు. స్వహింసచేతనే.
ఆ వివర మిచటనున్నది. చూపెదరమ్మా.

అని యావృద్ధాంగన సముత్సాహంబునఁ గల భాషిణిం
గొం పోయి త్రింపరాగభాగంబున
మృగేంద్రవాహనా మృగేంద్ర వాహనంబు దండంగల శిల
ప్రభావములు స్తంభంబునుజూపి దానిం దగ్గటి యాశిలా
క్షరపంక్తిని, నందు వ్రేలంగట్టి యాశస్త్రయుగ్మంబును,
మఱియు నచ్చట గంధపుష్పాద్యర్పితంబులైయున్న యొక్క
సురియను గండకత్తెరంజూపి బాలికా! నీకా లిపి తెలిసినం
జదువుకొమ్ము. అందీ యీ కోరికల కిట్టిట్లు చేయవలయునని
కలదనం గలభాషిణి వేడ్కతో నయ్యక్కరములైన బూర్కె
బఱిసి యిహాశ్రితిఁజనివె.

1. ఇచట రెండేడ్లు జితేంద్రియుండై భవనేశ్వరీకుంఠమును
జపింప నిద్రేవి యెల్లకోర్కుల నిచ్చు.
2. ఈ గోరుగంటం గనులు వెరికి దేవికిచ్చిన వాని! వెంటనే
దూరదృష్టి సిద్ధించును.
3. ఈ నారసములంజెనిం గ్రుచ్చుకొన్నవానికి వెంటనే మార
త్రవణము లభించును.
4. ఈ సురియచే నాలుకంగోసికొన్నవానికి వెంటనే సారస్వత
ప్రౌఢి లభించును.
5. ఈ గండకత్తెరచే మిడిదలయిచ్చు సాహసికుఁడు మరల
వెంటనే యాతల యదుకుకొనంగా బ్రదిక తన్నుఁ జంప
వచ్చిన వానిం జంపు.

6. అనుపమ రూపగానములు గల వారకాంతం బలి యిచ్చిన వానికి నిష్కంఠకమైన మహాగాజ్యలక్ష్మి చేవడును. అని చదివి వేశ్యాగన నేనంతగా సంగీతము నేర్చికొన్నది యీ యోగ్యతను సుపాదించుటకా? యని తలపోయుచుండ నెవ్వ మవ్వఁ జనున నేమియన నని యిట్లుచదివె.
7. ఈ పనులేవియుం జేయలేని వృద్ధులిచట నిర్భయముగా నెట్లు శరీరముం బాసినను వారికి వెంటనే యశానరూప సిద్ధియగును.

శరీర మోక్ష వేళ వారికింగల యీశ్వరము తదాదిగా సంఘటిల్లుచు, అని చదువ విని ముసలియన్వ చేనటచివప్రయచు నిందు కనియే నేనిచట వృత్తి కేమరుచూచుచుంటిని. తెలిసినదా? నన్ను సుముఖాన తియిందురు. కాశ్మీర దేశమున శారదా వీతమందు సరస్వతిగొల్పు పూజరిపట్టిని. అని పలుకుచుండ సిద్ధుండు దృగ్గోచరుండయ్యె.

మణిస్తంభుండు దేవీపూజకు గంధమాల్యాది వస్తువులు సంపాదించు కొనివచ్చి ముహూనలిని మణిస్తంభుండు కలభాషిణి గని కుశలమో? చాలకాలమునుండి యింటనే వసించుచున్న దానవు. అని కలభాషిణిగనిరమ్మా. మరల మనము వేగిరము చనవలయుగదా. పొద్దుపోవుచున్నది. దేవింబూజించి పోదము. అవ్వోజెప్పి రమ్మనది 'అమ్మా! ఏమంటిగా బోనికిం బోవ వెఱచుచుంటిని. నీవును దోడురమ్మని వారాంగన పలుక

సిద్ధుండు నేనుండ నీకుదోడేల? రమ్మన నది యన్వంజూచుచు నిలువంబడ నతండు మదిలో 'నీకుదిడెంత నీవికేమైన బిటికిమందు పోసెనా? యేమి? నాతం పిది పసిపట్టిపట్టున్నది. ఆలసించిన నేమివిఘ్నము పట్టునో? అని భావించి 'కల భాషీణీ! నిష్కారణముగా నేల యాలస్య మొనర్చెదవు? పవిత్రమైన దేవీకుందిరములోనికి నాతోడనచ్చుటకు నీకను మానమా? రమ్మ రమ్మ'

అన నది యవ్వచేయి పట్టుకొనిరారినన్న నతండు కండ్లుటిమి సరి. సరి. మీగుట్టు తెలిసినది. పిల్లా! యింకెందుబోయెను. వంటయింటకుండులైవైతివి. తప్పించుకొన నీయబ్బసరమా? యని యెగిరి దూకి కలభాషీణి కొప్పుపట్టి తిలయబోని నది యేడ్చుచు నోయవ్వా! నేనుకేటిపడితి! కన్నులుగిరిన! నా కడ్డురావే! యని వృద్ధాంగనముంటున కరుగ నావృన్ధయు 'నయ్యా! దీనింగావుమని వాని రెండుచేతులుం బట్టుకొన వాడు విడిలించివైచి 'నీవులోనికిగద రాకుండజేయుచుది. పోనియ్య. దేవికిదిమాత్రము ముందరగాదె? యని ముసలిని నట్టివది 'యంతమారముదెచ్చి యిచ్చటనిన్న వృధగ నదనుమనలే? యని యతిచుచు నెనుగుతోటవారమున కత్తి వెటికి యెత్తి పట్టుకొని బావురుబిల్లి పలె నెగిరి కలభాషీణి శిరోజవాలంబులం మఱొక కేలం బట్టుకొని, 'దేవీ! నీకిదేయవ్వన' మంచు సత్తిగిరి గత్తి చేయెత్తి మ్రొక్కివేయబూస నేలబడిననుగులిది లేచుచు దేవియానసుమా దీనింజంపిన నని వారినడిమికి వచ్చి వార కాంత మెడకు దనమెడ నడ్డంబుసేసి, కత్తి వ్రేటునకు వీలుగా

కుండఁ నాను బడకుండ యువతి నిరుగేలం బొడుగంటుకొని
 “ఓయి సిదుండ! నీకుఁగార్వకది గాదు సుమీ! యిద్దేరిమీఁది
 యాన నతిమిందినననుచు నోమహాశ క్తి! నన్ను సత్యవచనం
 గావింపుమీ యనుచునుంక నతఁ డభిషేకరోషంబున మున్నుగా
 దానిమెక భుజితంబునెసి విచిత్రినీలంబునం గలభాషిణి నొప్పు
 వట్టి కత్తి జలిపించి వ్రేయ నెల్లుబులు నెత్తినచేయు తత్క్షణంబు
 యుండుకొని పృథ్వీప్రవాహం, తంపె నొట్టుచుగూడ గణిం
 పని యశిని నతిమీరింబున గబడ విసరినైచె.

సుముఖానతి తనమెక తెలివడుటతోడనే యరుపను

సుముఖానతి
 యువతి యనుట

సర్వంగ సౌ భ్యుభావణ్య విలాసములొప్పుర
 నొకచక్కని యెల్లప్రాయంపు గుబ్బుగాఁజేయై
 నిలిచి నతి చేవిసురున స్మింబుబోవు కలభాషిణిని
 నామె నొకచేపట్టికొనియ పటకే? గతి తళతళలాడఁ బోవు
 చున్న ముణిస్తంభునిం గాంచి ‘అయ్యో! కలభాషిణి కెట్టి
 యనిష్ఠ తటస్థునినది! యని యొక్కంతతకపు విచారించి
 యవ్వలఁ దననుది డిటవ్రసేకొని గంసార మసారముని వివేకో
 దయమున విచారించి భోగ్యార్థ చింతయు నదలి దేవీకృపవలనఁ
 జాగ్రస్థిందిన సవయానసన త్వము వృధాచటకుండు మాగా
 భ్యాసంబున ఉపయోగిం దెదంగాక యని యుద్దేవికే గురువుగా
 భావించి యను నియమాదులతో నాననాదు లభ్యసింపం
 దొంగెను.

11 మతిలి

కలభాషిణి కొన్ని దినంబులకు మృగేంద్రనాథునియం
బున కేగుదెంచి మచ్చటనున్న చంచలాక్షి నీట్లని యుచుతి!
నీ నెందుని వచ్చితివి? నీ కత
కలభాషిణి సుముఖాత్ముల యెయ్యది! యని యగుటయు
సంభాషణము

పత్తనుణి నన్నీ 'నేను ము... నీకు
నడ్డపడి సిద్ధునిచేత ఖండితయైన సుముఖానత్తియను వృద్ధాంగ
నంజమి... ఈ మహాగోపీ కరుణాటాక్షుంబున నిట్టియెల
ప్రాయపు సొంపు వదిలితి. శిలాస్తంభ భిక్షాతాక్షుంపం క్షిని
జదివి యుంటివిగదే' యని యవ్వల నోకలభాషిణి! మహా
దేవివలన విసరినేయంబడి సిద్ధునితో నీ వెచటం బడితివి? ఎట్లు
బ్రదికితివి? సిద్ధుండు నన్నెట్లు విడిచిపెట్టె? నీ విచటికిగ్రహ్మర
నెందుకు వచ్చితివి? నీ... తిరిగి వచ్చుట యద్భుతంబగుచున్న
దనక కలభాషిణి యిట్లనియె.

ఓముమాత్ర! చచ్చిన నీవు యువతీరిత్తంబునై బ్రదుకుట
యద్భుతంబుగాక యింతటి మహాపుణ్యవిధివైన నీ కారుణ్యంబు
గలుగనే నొవ్వక తిరిగి వచ్చుట యేమి యగ్నిసంబు?
నావిధంబున విన్నవించెద వినిమనుచుండ వాణి గంధరుండు
వీణావహితండ్డై గంభీరగీతంబును నేలించె.

వచ్చుట తోడనే వారవనితి యచ్చెదవడి మ్రొక్క నతిం
దును విస్ఫారితనయనుండై, సుహృదాహ్వా!
కలభాషిణి మణికంధరుల మాబంధు పూహంబునయను నచ్చి
సంభాషణము యన్నట్లు నావ్యాదయం బాహ్లాద

మందుచున్నది. ఎన్నాళ్ల కెన్నాళ్లు! నీ వెన్నడుం ద్వారక విడిచి యండలేదు. ఆ నీసరిసంపదలన్నియు నట్ల యున్నవియా? ఈ వెనుక నెప్పుడైన బుండరీకాళ్లు నేసరిసంపదలతిని? అప్పుడు పువందరుండు కెంపుల హజారము కట్టించుచుండేనే? అది సాంతమైనదా? మనవీణల హరినీలంపుటగుండులపైఁ బెట్టి కనుంగొనలేక కలంగుచుండునే. జ్ఞప్తియున్నదా. మరల నా యరుగు నిన్నెప్పుడైన బ్రతుయించెనా? అని యాకాలపు ప్రసంగము నెన్నేసి యున్నాగ నన్నింటి కన్నియు తరంబుల తోణి యున్నంగ జిత్రంబున నలరి య త్తసిమలనిట్లనియె.

సుందరీ! సంగీత ప్రసంగములందైన మనస్సులో ముక్కుం దుండునా? నాదండకము పోటి యెంతవం బ్రకటించితివా? నాదమూసివేసి దండలోగా నెప్పుడైన బ్రభువు దర్శనార్థమై వచ్చెనా? ఎన్నియో వీణలదెప్పించి యందులో మేలైన దాని నొక్క దాని నేర్పి రుక్మిణీదేవిగారు నీకిచ్చిరే! యా వీణ నిచటి కేల నేనెత్తివి? సరేకాని-అప్పుడు నీమదిలో నేదియో కోర్కె-యొంటి కలిగి ట్లు వింటిని. అదాని వలన వీణపై వేడ్కల నెల్ల విడిచిపెట్టితివా? యేమి?

అస నగ్గరిత సిగ్గుచే నెమ్మొగ మొక్కింత వంచి ఏమి చెప్పుదానా. ఆకనుసేదరుం దీర్చుకొనుటకుగదా నాబలగము వాసి యూకేకాగ్రణ్యములందిన్ని పాట్లు నడుచుంటిని. అని నీమ గాన విద్యాభ్యాస పరిసరము నియెస విమ్మటం దన తోటలోనికి మణిస్తంభండువచ్చి దూరదృష్టి దూరశ్రవణ శక్తులంజూపి తన్ను దేవాలయమునకుం దెచ్చుటయు, శక్తికిం బలి పను

పుగాఁ దన్నుఁజంపఁదిపురుటయు, నపుడు సుముఖానతి తన్ను
రక్షించుటయుం జెప్పి యాతల్లి యీ పుణ్యసాధ్యమే యని
యమ్మంపయానంజూపి తత్కల్పసాన వర్తనంబునుదెలిపి “ఓ
గంధర్వోత్తమా ? ఇంక నాకు నీ చందాబు వివలయు.
అవ్వినంబున గంభచేత నీ తంబు విఘ్నంబు నొందుట
యామణి సంభవించేత నేను విన్న ప్రకారంబు విడిచిపెడదా.
యటమీఁదటి భవదీయ వృత్తాంతం బెఱింగింపుము.

అని కలభాషిణి పలుకుచుండఁగనే మణి స్థాభ్యుపాస చేర
వచ్చె. వారాంగన వాసింజూపి యిప్పుడే జెప్పిన
మణి స్థాభ్యు
రాక సిద్ధుండితండే ! యన గంధర్వుండు నూచి
యితండా ! యని ముసి ముసి నవ్వులతో నానిం
దగు తెఱంగున సంభావించె.

అంత సిద్ధపుంగవుం డచ్చటి వారలనెల్లఁ గలయంజూచి
యిది మహాశ్చర్యము. మీ రెచ్చోటనుండి విచ్చేసితి. ఓ కల
భాషిణీ ! నిన్నెల్లవో వెదకితిని. ఎందుంగానక చోన్యమందితి.
అప్పు డెక్కడి కేగితివి ? యిప్పు డెక్కడి క్లుప్త పచ్చితివి ? అని
సుముఖాన త్రిజూచి నీ పేరెన్ని ? ఎచ్చోటను ? యిచ్చటికి
వచ్చితివని ప్రశ్నించె ? రూపుమాటిన ఏమిచూడ్కి గ్రహింప
లేదు. ఎవ్వరుమాత్రము గ్రహింపఁగలరేయి ? అంత సుముఖా
నత్తి యిట్లనె. ఇది సుంతయు జేవీమహిమ నీకెల్లివచ్చితిని.
చచ్చియమ్మహా శక్తి ప్రసాదంబున యువతి నైతిని తనవృత్తాం
తముం దెలిపి వారల కాశ్చర్యముం గలిగించె.

సిమ్మట నామె సిద్ధునితో 'నోయీ! సిద్ధుడా! నీవుగల భాషిణియు దేనిచే విసవనయంబు యెవ్వల బడితిరి? మీర లేమియు నొన్నక తిగించుటయు నచ్చెనునైయున్నది. నాకు నింతయు వినిపింపవలయునని మణిస్తంభుండు నీకు నట్ల వినిపించెద. అదియ కాదు. మణియున్నయేని విచిత్రములు గనివచ్చినాడ. అవి యొకరితో జెప్పినట్లు నాకును ప్రబుధురము తీతము. పూజ్యురాలవై న నీకు జెప్పద వినుము.

12 మణి

అమ్మినినుము. నాడొక్క ను మదోద్రేకముచే గొప్ప గానక నీగొంతుగోసి దేవతమీది యొప్పును సైతము గణింపక కలభాషిణిజంపం గొన్నవట్టి మణిస్తంభుండు సుముఖానతితో యాయుధమై త నామెత్తిన దెవపడ్డవాళ్లు చెప్పట కేట్టి దేవి వినునైతన యువతి 'అవునవును, నీనిది చెప్పవలదు. అంతయున్నయే నీయాపు గైకొని కలభాషిణి బట్టుకొనియ యాకనముననేగు నిన్ను గంటిని. అవ్వల నుమవుము. నావుడు మణిస్తంభుం డిట్లనియె.

కన్నులు చేకట్లుగ్రుమ్మ నేనును గలభాషిణియు నట్లుచని మణికంధరుని తపోవసభూమి మెత్తలి పూలసాన్నిపె బడితిని. దేవి యనుగ్రహముంటంజుమీ. చావమైతిని. అట్లేకశయ్యపై బడినపిదప నదేమి దెవనియోగమో? అప్పటి కలభాషిణి

రూపవతిఁ జూతుఁగదా. సిగ్గులచేటు నొ వ్యంగయనుండలి
 శ్రోథ స్థానమునఁ గామము పొడనూపె. ఇంత! చేసినపాపము
 చెప్పినఁ బోవునఁడు. నేను వెంటనే దానిని గాఢముగాఁ
 గొఱిలించితి. అది దానిని సెరింపక కుయ్యో! మొట్ట యని
 బిగ్గరగా జలముచు దిక్కులేని దానను. నన్నీ పాపాత్ముఁడు
 బలాత్కరించుచుండె. రారే! చూడరే! రక్షింపరే! నత్తు
 రుమలించు లేరే? ఆపదవారింపరే! శరణు శరణు. అని
 కలభాషిణి మొఱివిడ సాగె.

ఆ మొఱివలాలకించి వెఱవకు వెఱవకు మిదె నేను బిగ్గరి
 వచ్చుచున్నాడ నెవ్వడుగా యోచు
 నలకాభరుడు కలభాషిణి రాత్తుఁడు? ఒక్క- గ్రుద్దునకుఁ దలఁ
 రక్షణార్థం వచ్చుట దాటిండునలె డుల్లఁజేసెద నన్న
 మాటలు వినవచ్చు దెను బరికింపఁగదా యొక పొడరిల్లు
 వెలసడి రయంబున నలకాబరుఁడు పర్వేతుడు నచ్చుచుండె.
 వానిం జూచి నేను భయపడి పాఠఁ బొచ్చితి.

వాడును బ్రకునితుండై వెంటంబడి కొంత దవ్వుచున్న
 నన్ను గూడ మట్టిపట్టుకొని ఓరీ! యెవ్వఁడవు నీవు?
 ఇంతయ న్నాదమా? స్త్రీని బలాత్కరింతువా? నేనండ నా
 దండ సీదుండగంతా? రారా! పవీ! యాకాంతం జూపు
 మొపై నిన్న భరతము పట్టించెదని నన్ను వెనుక కీడ్చుకొని
 వచ్చుచుండె.

అని మణి స్తంభుండుచుడుపుచుండ వినుచున్నవారలలో మణి
 కంధరుండు నన్ని పాపము సిద్ధనియొక్క కోరిక యు సిద్ధింపదాయె

నీటక్కరి నలకూబరుండేడవచ్చెనో? తన కొక గంభ చాలక
యీ కాంతమగూడఁ జూడఁదలచెనా? భలి భలి! పిరవ కథ
సాంగినంత నుటి స్తంభుండిట్లనియె.

అట్లు మేము వచ్చుచుండఁ ద్రోవలో జాతిన కొప్పును
దులుము కొనుచుఁ దొలగిన
మట్టింభుం పట్టకొని వచ్చుచున్న పైటను సవరించుకొనుచుఁ జెడ
నలకూబరునకు గంభ యెదురగుట
రిన ముంగురులు దిద్దికొనుచుఁ
జెమటనంటుకొన్న సానువుఁ జివ్రుంచుచునుకల గోటితోమీటుచు
గంభ యెదురువచ్చె.

వచ్చి ఆ వేగముతో నలకూబరుచేయి వొడిసిప్పుకొని తన
యెడపై నిగనుకొని యకటకటా! యేమని నిన్ను చూలు
దును, ప్రాణేశ్వరా! ఇంతి సాహసమా? కేలంగైదువు గీదు
లేమియులేక యిట్లు వత్తురా? నామాటల వినిపించుకొనక
పర్చెతి వచ్చితివి. నన్నెంత దూరము నడిపించితివో చూచు
అలసిపోతిని. అని వక్రదృష్టితో నన్నుజూచి వీడె? యిట్లు
న్యాయపు బోధమొలగుదగిన పుణ్యపురుషుడు? ఆహా!
ఎంత చక్క నివాడెవయ్యా? సవనుస్మధుడవే! నీకు దోడిటు
వంటి బుద్ధిలూ? సావ మాయంతి యెందుబోయెనో? యన
నలకూబరుండు దానిం జూపుటకే వీనిం దోడ్కొనివచ్చుట.
పదవయ్యా పద. ఆ కాంతగ జూపుమని నేను ముందునడచుచు
వచ్చి మునుపున్నతెలిగుంటి న్నొజూపితి. అప్పుడతని కనిపింప
లేదు. అచట నాఖడ్గము మాత్రము పడియుండ దానిని నల
కూబరుం డగనిపుచ్చుకొని ఈ యోగి యుద్ధవీరుడొనో?

యని నవ్వె. వీరుండు కానిచోఁ గత్తికాటవైచి ఇల్లు వెళ్ళునే? యని రంభ నవ్వె.

అవ్వల నలకూబరుండు మనతలిగుసెజ్జయే ఈ సిద్ధులను నిద శయ్య యయ్యె. మేలు. మేలు. అని నన్నుజూచి “ఓరి బడుగా! పడతి నెచట డాచితినిరా! యని నాని పెరిగిపోవ రంభ వానికడ్డమువచ్చి వీనితోడిదియేను? విడువ్వురా. ఈతఁడు పాటిపోవ నది ప్రాణభీతి నందు డాగెనో? మనమ యరయు దముగాక. వీని నడుగ నేల? ఇక దానిని వీడేముముఁ జేయ లేఁడు. నీయండగల యంజుజ మూనను గన్నె త్రియ్యెనుఁ జూడ వీనికి గుండెలా? రమ్మని యొకరి బుజముపై నొకరు చేయి వైచుకొని నేను నాలుతఁ బాటిపోయిన తరువుంబట్టి చనిరి.

నీకును గురుడ తమన కడ్డము పోయెనే? ఎక్కడను వీనిని శయనింపడా? అప్పుడు కత్తి నేనుట డా? యని వారనెయిక నే యింతసంత నగితి. వారొక వాదరిల్లు చొచ్చిరి. నేనొకచో నక్కితి.

అన సుముఖాన తి మటి కలభాషిణి యేమయ్యెనో? యనఁ గనుఁగోరి యగ్రహోఁ కలభాషిణి ద్దుప్పు గ్రహులను వ్రాగ్య దృష్టిగాక దీర్ఘదృష్టిగలదన సిద్ధుజూచాను. కలభాషిణి! నేనపుడు దూరదృష్టితోడ వనమెల్లఁ దిలకించితి. నీవెంతటగ్గు లాడివో? నాకంటం దుమ్ముకొట్టి పోతివి. నీవుగా నున్న దెచటం గనఁబడ వెతివి; అన సుముఖాన తి యూమె కథ విదవ. ముందు మీది కానిండన సిద్ధుండుటయె.

13 మజిలీ

ఈ విచిత్రము వినుడు. పాదరింట రంభానలకూబరులు
 స్వేచ్ఛాచిహారములఁ గ్రీసిండుచు నొండొరులు
 ఇద్దఱు రంభల మంగురులు చక్కదిద్దుకొనుచు మచ్చటలాడు
 కలహము. కొనుచుఁ బ్రాద్దుపుచ్చుచుండ నయ్యమగు
 జాడలంట్టి యింకొకరంభ యప్పదరిల్లుదాసె, వారు వెఱ
 గందిరి. నేనాను నచ్చరుపందితి.

యక్షరాజపుత్రుడౌ వచ్చిన ద్వితీయ రంభను దన
 యొడీలోఁగల ప్రథమరంభను గొంతసేపు క్రమ్మటి క్రమ్మటి
 చూచె. ఎందు నెట్టి భేదముం గన్పింపదాయె. వాడు సత్యంత
 పిన్నయ స్వాంతుండయ్యె. అపుడు

ప్రథమరంభ : పాణ్డపియో ! ఏమది యట్లు తిరిగి తిరిగి చూచె
 దవు ?

నలకూబరుడు : ప్రియురాలా ! నీ ప్రతిబింబమదియో ? దాని
 ప్రతిబింబమిహో ! తెలియక చూచుచుంటిని. ఇద్దరు
 నొకేయచ్చున గుద్దిపట్ల న్నారు. పొక్కు- మొగము
 కన్నులు కరిములు పాదములు శరీరకాంతియుసరే, చివ
 రకుఁ గట్టుకోకయుఁ గుచ్చెత్తుఁ గంచుకము వానిగీతలు
 నంచులు నొక్కడేని? యెందు నే విధమైనవానియుఁ గన్నడ
 దాయె. కంతస్వరమెవను చూపులైనను జేతలైనను మాట
 లైనను భిన్నమగా నుండవాయె. ఈ సృష్టి నైచిత్ర్య

మే మందును. కలికే! నీవు నాదండనుండి తొలగిన మీ
యిద్వరలోనిన్ను గుర్తించుట మిక్కిలి దుర్లభమునుగూ.

ప్రథ : అట్లేచి బ్రాణనాశుకా! నీ కౌగిలింబొడు సెల్లను.
ఎవతెయో మనకు భేదము కల్పింప వచ్చినది. తొల్లియు
నొక యసురజగత సీతారాముల నెడఁ బాప వచ్చినవి
విందుము. కాన దీని నీచుట్టు పట్టుల నుండనీరాదు. నట్టి
మొగమోట చాలించి దీనిననలించి పంపి వేయుమా.

అని పురల నయ్యో! వలదు వలదు. నీవెటుం? లేవ
వలదు. అని కాంతు కంఠము నొక కేలఁ గొగిలించు.

క్రొత్తగ వచ్చిన రెండవరంభయు నిదియగునయు విచారుఁ
గనుచు ముక్కువై వ్రేలుంచుకొని తల గదల్చుచు నుల్లల
పాటుతో నుస్సురు మనియె. అపుడు ధనవతి ప్రియనందనుండు

ఓ పడతీ! నీ వెక్కడనుండి వచ్చితివి? ఏల యుస్సురు
మంటివి? నీ కెందు కాశ్చర్యముకలిగింది? మువంగన రూపము
నీ వేల ధరించితివి? నీ వెవతెవు? రాకాసివా? విశాచివా?

రెండవరంభ : నే నేమనుటకు నానోరు వచ్చుటలేదు.

బింబ ప్రతి బింబములం దెల్పు నుపాయము నాకు గానఁ
బడునందాక మీరేనునినం జెల్లును? రాకాసిరన్నను
విశాచిరన్నను నొననవలెంగాని కానని యన్నిలాభమేమి?
ఇది యెచ్చటనో రూపము దాల్చినప్పి వచ్చి నన్నంటు
కొన్నది. తనసత్యము లొక మెఱింగినపుడు గదా రాకాసి
యెవరో? విశాచియెవరో? తెలునది. తొందరపడకుము.

తేలక తప్పదు. సత్యము దైవములేకున్న జగమునడచునా?
ఓ వల్లభా! దైవ మన నాకు వేఱ యొక్కఁడున్నాడా?
నీవే దైవమవు. నీవే తథ్యమిథ్యాస్వరూపముల నేర్పాటు
చేయఁగలవు.

అల్లప్పడొకచోట సురపొన్ని నీడ మనము కలిసియుండఁ
బడమటోడనగా నొక యార్తధ్వని వినిపింప దిగ్గజలేచి నీవదైవ
కుఁబర్వకలేదా? అప్పుడు నేనును నీవెంటనే యేతెంచుచుండ
నొకయిట్టిదాపలివంక నేగినది. అనిచూచి శంకించి యిండువశజ
వాగితిని. అంతలోనే యిది యెచ్చటనుండివచ్చి పడిననో?
నిన్ను లంకించుకొన్నది. ఇప్పుడైనం గల్గనిజము లెఱుఁగుము.

అనఁ బ్రథమరంధ నలకూబరు మొగంబునన చూస్కి-
నిలిపి యొక కేల నతని కంతంబుఁ గొనిలించుకొని మంగడహాస
ముతో “నారా! వేఱులసాని చెప్పినట్లు మన చరిత్రనుతయు
నిది చెప్పినది. ఎచ్చటినుండి చూచుచున్నదో? బౌరారా!
సురపొన్నికింద నున్నదియు వెంటవచ్చినదియుఁ దానట.
ఎంతసందుచూచి యతికినది. వహాహ్యా! యిది దమ్యముగాని
తొయ్యలిగాదురా! ప్రియుడా! ఇది నారూపుదాల్చిన నన్నుఁ
బాయఁజేసి తా నీతోఁ గులుకఁజూచుచున్నది. దాఁకిందగిట్టి
మాయలాడి మాటల నేర్వనేదా? వల్లభా! యిది కన్నుండం
గను నాపనిచితు నేర్పుగల గడిదొంగ. ఇక నిట నుండరాదు.
అవ్వల నొకఁడుపుట్టిన దిద్దుకొనుట కష్టము. లెమ్ము. చనునము.

అన రెండవరంధ యుకగదిరి దాని నధిక్షేపించుచు
నిట్లనియె.

“నిలు నిలుము. వలయంత తుప్పుపాలు? ఇల్లలికినంత నే
 వండుగయ్యెనే? ఈకొంచెమునే లోనే నేవు నచ్చిన ఇల్లాల
 వైతివా నేను పెళ్ళనైతివా? మగడా! తిత్తో నాతల తెగ
 నటకీన నటకుగాక. నావల పుల పంటను నాకాదాచిని నాచక్క
 దనాలకుప్పయి తెకతేరగ నీ కగవిచ్చి పోదునట! నాప్రియుని
 మెడను నీ వెనతవే కౌగిలించుకొనుటకు? రావే యీవలకు-
 రావే.

[ప్రధ : ఈ పిచ్చి కబుర్లచట జెల్లెవు. దొంగలాన వాడిచిన
 గోకలు విడుతురా? గతిమాలిన పిశాచి! నీ మాటల నేను
 గణింతునట. పో-పో

ద్వితీ : అంత మదము కూడదే

[ప్రధ : అంత మదము కూడదే.

ద్వీ : నీ గంతు లడచెదనులే.

[ప్ర : నీ గంతు లడచెదనులే.

ద్వీ : ఒకని నుగని కాసింప వచ్చునటే

[ప్ర : ఒకని నుగని కాసింప వచ్చునటే.

ద్వీ : నిజము దాగునటే

[ప్ర : నిజము దాగునటే.

ద్వీ : ఛీ! పోవే.

[ప్ర : ఛీ! పోవే.

ద్వీ : సిగ్గులేదటే:

[ప్ర : సిగ్గులేదటే.

ద్వి॥ నోరుమూయవే

ప్ర॥ నోరుమూయవే.

అని ప్రభచురంభను బ్రియుండు వారించుచున్నను వినక
అన్న మాటయే యనుచునుండె,

ఇట్టిరువురు రంభలు నెనరేగి కలహించుచుండునట్టి యెడ
నేపట్టున నుండియో యట్టి పడ్డట్లు తందనాల జడ
కారదుని దారినుంచె ద్రిప్పుచు వీణె మీటుచుఁ గడుపునిండఁ
రాక గలహ పారణ నేయుచువచ్చెను.

వచ్చిగ కలహ భోజన కందలు నెదురేగి మొక్కిరి.
అప్పుడు మాసి పప్పుచు నలకూబరా ! నీకిందే చెలువ ప్రియు
రాలు ? అదిచెప్పుము. అది తెలియక పరస్పర ప్రేమములు
వర్తిల్లు నలరుడనుచు దీనింకరాగు. అది యట్లుండ నీ వెంతటి
టక్కరివయ్యా ! రంభ సౌందర్యమన మడంప నట్టిదాని నే
మఱిగి దానిం గల్పించి పోరించుచుంటివా ? లేక రంభయే
నీతోడఁ గ్రీడింప నొక్క మేను చాడని ద్వైరూఢ్యముగా
దాల్చెనా ? ఇది యెట్లైన నగుంక నీ ప్రేమ యీరువుర
యందు నమనుగానా ? కాదా ? చెప్పుము. ఎంతయో నేపటి
నుండి యర్జునుఁ గయ్యము పెట్టి చూచుచుంటివి. నేనును
గగనమున పోకుక చూచుచు నుంటిని.

అన నప్పుడప్పురుషు డయ్యో ! మానినాథా ! నేనెక్కడ వీరిం
జూరించితిని. వీరిఁ నమరూఢియుఁ బోరును నాకాశ్చర్యము
కల్పించుచున్నది. అని పలికి తానొక్క రంభతోఁ గూడి యుండ

వనితా క్రందన ధ్వని వినబడుచు వెంటనే తానొక కరు
గుటయు, నప్పుడు పలాయనానుండగు నన్ను నతిమి పట్టు
కొని తినుగఁ దెచ్చుటయు నక్కడికిఁ దనకాంత కూడవచ్చు
టయు దామిర్వగుఁ గలిసియుండ ద్వితీయరంభ నచ్చుటయుఁ
గలహించుటయుఁ జెప్పి వాడు వెండియు నిట్లనె.

అయ్యా! ఈయిద్దఱు రంభలయందు నేదిద్దిన కస్తూరికా
తిలకము కలదు. కీల్గంటులందు నేఁజెరివిన కన్నెగేదఁగిఁజేకులు
గలవు. మెడయందు నే నుంచిన కురువెండవరి గుబ్బసరములు
గలవు. మానితిలకా! తమకడఁ దాఁపఱిక మీల! చివరకు
గోటినొక్కులుఁ పంటిగంటులు నిర్వరయందండందుఁ గలవు.
అయ్యా! నేనిద్దానితోనుండ నదిపైగా వచ్చినదని రెండవ
రంభ నమ్మునికిం జూపె.

అప్పుడు రెండవరంభ నారదుని కంజలిసేసి “ ఓ యమోఘ
వచనా! యలనాడు ద్వారకచేంతఁ దామన్నపలుకింత సేసె.
ననఁ బ్రథమరంభయు నట్లయన నారదమునివర్మడు నవ్వుచు
మీ యిర్వరన్నదియు యథార్థమయని పలికి యామాటలు
సరిదాఁకెగఱా. మాకుఁ గన్నులపండువు గల్గె. ఇడుపు నిండి
నది. సుందరులారా! పోయినచ్చదనన నలకూబరుండు
చేతులు జోడించి యిట్లనియె.

స్వామీ! దేవరవారిద్దఱు పలికినదియు యథార్థమ యం
టిరి. ఇది యెట్లు? వినవలయుం దేటపరచి విచ్చేయుండన
ముని యిట్లనియె.

ఇందొకతె నాఁడు తన సౌందర్యమున కరవతి ముద్దుకు మారుండె సాక్షియన నేనా గర్వోక్తులు వినలేక నీకు నవతి కల్లగూడదా? యుట. ఆచూటం దలంచి యది యాపలు కింత నేసెనని తార్కాణనేసె. కాన నది యథార్థము.

మఱొకతె రంభారూపమునఁ బ్రియుంగూనఁ గాంగీరించి యొక కార్యానసరముగా నాచే నన్వర మనిపించినియె. అచూట మదినిల్పి యది యప్పులుకింత నేసెననె. ఇదియు యథార్థము.

అన నప్పురుషుండి భామభావమిది. యీ భామభావమిది యని తథ్యమిథ్యాభావము తేర్పఱుపవలయునన నన్వి యప్పు రనుబ్రహ్మణ్యుండు తథ్యమిథ్యాభావములకేమి? నీకుమాత్ర) మీ భావమీ యాకారము స్వాభావికమా? సృష్టియంతయు మిథ్యయే. ప్రపంచమున నిజమెద్ది? అదియుంగాక నొకటి చెప్పెద వినుము. ఒకదానింజూపి యొకదాని గర్వమడంచుచు స్వేచ్ఛగా నభిలాషు నీర్చికొనుము. నీవుణ్యమినుమడించి నేకు ఫలించినది.

అన నతండు మహాత్మా! పెద్దలఁ దడవు నిలుపరాదు. వానిట్లుబులలికిన మతేమివచ్చునో? యన వాచంయుని యల్ల ననన్వయ సత్తయాఁగాక యని యెందే నరిగె.

11 మఱిలి

అంత నలకూబరుండు ప్రథమరంభ కేలునట్టుకొని ఈ జగ జుత మనకేళికి భంగము కల్గించినది. రమ్మని దానింగొని

సత్యరంభ
బయ్యకుట

చనుచు రెండవరంభతో 'ఓసీ ! నీవెంత నేర్పు
చూపినను మాకు మాయగ నే తోచుచున్నది.
సత్యమెఱిగింప సాక్షిండెమ్మ. పోపోమ్మనఁ
బ్రథమరంభయు నాచనవుంగొని 'ఛీ! ఛీ! సిగ్గులేదట!
ఇద్దరు వధూవరు లేకాంతమందుండ నేమని వచ్చితివే!
యన ద్వితీయ రంభ యమ్మాట కిదిగి రోమాపాయి. త నీక్షణం
బులఁ బఱపుచు నోసీ! టక్కలాడీ! త్రుళ్లిపడకే. కుబేరుడు
లేడా? సుత్రాముడు లేడా? కల్ల నిజములందెలుప. ధర్మము
నశించిన దనుకొంటివే అజ్ఞులాడీ!

బ్రథమరంభ : "అటవులుడిగి పోపో. నీ యటచేతల బండ్లు
వచ్చినప్పుడు వమ్మం గఱచెదవుగాక, తగునడ మొఱ
యిడు మదియెట్టిదవములు విసియెసినో?"

రెండవరంభ : "కానిమ్మా. వేగిరింపకు. నీకుదుటన ప్రొద్దు
పొడిచెనే? యేదైవం బైనను విస కిప్పుడిట్టిదే నానిజ
మేర్పఱచి నీ కొనర్చుద శిక్షల్."

అని యచ్చోటువాసి కొన్ని యడుగులకి యంతట
దన కోపంబును మించి దీనిచు నియులయుగ తాపంబున
కోవక యాపడతి కడుంగొల్పించి యచటన పోచెనని సిద్ధుండు
చెప్ప శోతలు విస్మిత చిత్తులైసత్యరంభ యేన యని యొక
రితో నొకరు మాటలాడు కొనచుండ సిద్ధుండును దనసొగపు
వారువంబు స్మృతిఫణి నంబడఁ గథ నానిదానింజూచినప్పుట
కరిగె. అచట ద్వితీయరంభ యట్లు చింతించెను. "నారడ

మాని ద్వారక చెంతగదా 'నాలో నినుబోలు వనిత నీకుఁ
దట్టించి కలఁత పెట్టరాదా! ఎవ్వరికింగర్వము తగ' దన్నది.
ఆయన యప్పుడే కలభాషిణి ననఁబులో దిగినాఁడు కూడ.
కనుక నిది యొక వేళ కలభాషిణి యేయై యుండవచ్చు.
మఱియు నారదోస్తుల నల్లననే యిదిగా రూపమునాల్పు
శక్తిని బడసినదట. కనుక నిది కలభాషిణియే. ఒకవేళ
నదికాదా? మానవాంగనయగుట సూత్రము తప్పదు. మానవు
లకు గగన గమనశక్తిలేదు. కాన దీని దేవసభకు రమ్మని
గుట్టుబయట బెట్టదంగాక యనియోచించె.

మఱి స్తంభుండు తనవారువముంజూచికొని వచ్చుటతోడనే
సుముఖాన త్తి యిట్లనియె. యోగిపుంగవా! కథనోడ్డునఁబడ
వేయవైతివి. సత్యమరంభను బయల్పఱుపుమన సిద్ధుండు మరల
నిట్లనె.

అట్లు రెండవరంభ కొన్ని యడుగు లవ్వలవైచి యించుక
యోచించి తిరిగి వారిచెంత కరుదంచి ప్రథమరంభతో నిట్లనె.
ఓ గయ్యాళీ! నీవు ప్రియుని యొకటో ముద్దులు గులుకుచుఁ
గడుపుటో నీళ్ళు కదలకుండ నుండవలయునా? నేను గడవ
గడవద్రొక్కి వారికాళ్ళు పీరికాళ్ళు పట్టుకొన నేగవలయునా?
చాలుబాలు. నీయొగజము నీవుచు రా వోదము దేవసభకు.
అని డగ్గటి ప్రథమరంభ కొంగువట్టి లాగెను.

ప్రథమరంభః నాథా! చూచితివా? ఈ పెనుదయ్యము దుంక
గము. నీవుంటివనియైన జంకక తెగబడ్డది. ఇది యొక్కడి

వంశము ? ప్రియుడా ! నీవు మొదట నూరకున్నందువలననే
యిది యంత లగ్నంకెక్కు చున్నది.

నల : ప్రియురాలా ! మన కేమిభయము. పోదము, పద దేవ
సభకు. అచటనే దీనికి శిక్ష వేయంతము. నిష్పాపంతు
కొన్నంగదా కాలునది.

ద్వితీయరంభ : ఔనురండు. పోదము. సత్య మెచటి కేగినను
జెల్లుబడియగును. కదలుండు కదలుండనఁ జేయునదిలేక
యందలు నడచుచుండిరి.

అప్పుడు నలకూబరునడుగులేలాకో సాగుటలేదు. అది గని
ప్రథమరంభయి ట్లనె. నాథా ! నీ సుకుమార శరీరము మార్గ
శ్రమకు సహింపలేద. అదిగాక నేనును నటకువచ్చుట యుక్తి
ముగాఁ గన్పించుటలేదు. ఏలయన ? అక్కటా ఏమి దినములు
వచ్చినవి.

సీ॥ అప్పురన్ స్త్రీలలో సగ్రగణ్యత్వంబు
జగదుపశ్లోకితంబుగ నహించి
ఊర్వశీ మేనకాద్భుతవస్త్రీలు గా
వమ్మ పోవమ్మ నా నతిశయిల్లి
ఎన్నండు నెచ్చోట నే వారిచే వ్రేలఁ
బాపించుకొనక ప్రస్తుతికి నెక్కి
నలకూబరుండు ధన్యతరుండు నాగలు
వతనంబుచే నీకు వన్నెదచ్చి

గీ॥ ఒప్పునే యింకఁగటకమా ! యిప్పికాచి
నాకు సరిచేసికొని దేవలోకసభను
నీవునూ నీవు సుమ్మని యే విధమునఁ
గలహమాడెదనిది నీవె తలఁచిచూడు.

అప్పురసలలో నెల్ల నగరగణ్యురాలనై యుంటిని. ఊర్వశి
మేనక మొనగు నుత్తము కాంతలచే మిక్కిలి గౌరవింపఁ
బడుచునుంటిని. ఎవ్వరిచేతను నిదియిట్టిదని వ్రేలుపెట్టిచూపించు
కొనిక పేరుదెచ్చి కొంటిని. నలకూబరుండు మిక్కిలి ధన్యుఁ
డనై వాసి నీకుఁదెచ్చితిని. అట్టి నే నిప్పుడొక్క తొత్తుతో
సాటి పెట్టుకొని దేససభలో వాదాడుట యెంత నవ్వలాట
పని. కోపము పాపమునకు హేతువల్లదు. ఈపాడు పోట్లాటకుం
దగిన యేటిట్లాటలు ప్రాపించునో? ఛీ! ఛీ! మొగవాండ్రు
యెదుట నట్లు వాచిచ్చి పదరిన యాడుదాని బ్రదుకు నొక
బ్రదుకే? పేరు బతిష్ఠలులేని యిది సహించిన సహించుంగాని
రంభనొక ప్రతిరంభవచ్చి రచ్చలకీడ్చితెచ్చెనంచు నిర్రరవిటులు
నవ్వుచు హాస్యమాడుకొనుచుండ విని నేను సహింప లేనునాథా!

కం॥ నా నడకలకును యోగ్యము

కానిది యిపుడిచట నైన కలహమబ్రదుకె

పైపనగుఁగాని యింక నీ

యాన ధరణివిడిచి దివికి నడుగిటువెట్టన్ ॥

ఇక్కడ నైన వాక్కలహ మప్పుడే దివంబునఁ బొక్కకుం
డునా? ఇంక సురలమొగము నేగతిఁ జూతును. ప్రాణనాథా !

ఇక నీచి త్తము నాభాగ్యము. ఎట్లైన నట్లగుగాక. ఏమిచేయుదును. దైవము కంటికిం బేలగించయుఁ బెట్టెనుచి.

ద్వితీయరంభ : వింటివే! వింటివే! ఈ టక్క-లాసి నక్కజత్తులు, వేల్పులకడకు నేతగించిన దనచూచు బట్టబయలగునని నురిలమొగము నేగతిచూచునని వంకపెట్టి రాసను చున్నది. ధరణివిడిచి దివికి నడుగు వెట్టదట. నీ యానయుట, ఏమిచూటలు నేర్చినది? నాథా! యిందువలన దీనికి ఖేచరత్వంబు కలిమియు సంపాదించునని స్పష్టపడుచున్నది. ఇంతతడవు ప్రియకాంతియని యెట్లు నమ్మి దీని నంటుకొంటివి. విడువు విడువుము. దీని దాకను.

ప్రథమరంభ పెడ మొగము పెట్టి యే మొనసముము. ఇంక నీకు ను తర మొనంగనన నలకూబరుచు ఈ సంతాపము ప్రథమరంభ సత్యరంభ కాదని యెంచి మోరీ ప్రయత్నించి యెట్లో నీకోర్కి దీన్చుకొన్నదానవు. తోత్తుకూతురా! పో! యని మెడనెట్టి దానినెట్టె.

అసందుగని ద్వితీయరంభ నన్ను జేసో బాని హేతి
 ఘాతంబుల పొను నటచితి గాన
 ప్రథమరంభను ద్వితీయ రంభ
 నీవును హేతిఘాతంబునన కావని
 శపించుట
 యోగము నొందుమని శపించె.

అట్టియెడ నలకూబరు డేమియు ననక యిందుక సేపట్టచూచి పిడవనోసీ! నీ పేరెయ్యది? యూరెయ్యది? యని యడుగుచుండ ద్వితీయరంభ చాలుజాలు, దీనితోడి ముచ్చట

ఇంకను మనసుగీటలేదా? నాథా! నామనోబాధ నీ వెఱుగవుగదా! ఇది యే మన మనకేమి? రా, నిశ్చలజపుంజయిన కరుగుదమనెను. అని సిద్ధుడు చెప్పి సుముఖాన త్తి నవ్వచు మీరిందేది నత్వరంభయని గ్రహించితి? నేను గనుగొంటిని. ద్వితీయరంభయే నత్వరంభ. న కూచుని తెలివి యుట్టి ప్పినది. యన నందఱు గొల్లుననవిరి. అపుడు సిద్ధుడు మీరు దీనికే నవ్వితి. ఇంతకుంటును మిత్రాక యద్భుతియు కలదన సుముఖా న త్తి ఏది? ఏది? యది చెప్పుము. వినెద మనియె.

15 మజిలీ

ఆవల మణిస్తంభుండు నురల నిట్లు కథ సాగించెను.

అంతఁ బ్రథమరంభను మారముగాఁ బుచ్చి ద్వితీయరంభ నలకూబరుం జూచి మగవారి ప్రేమ లిట్టివిగదా! ఇదఱు నలకూబరులు నిన్నెన్నె పమ్మను. బ్రాణనాథా! కాదు కాదు! తిప్పునాదే. నిన్నె నెందుకొకఁగా బోనియ నలయు? అందులకెన్ని పాల్లు పడితిని యేడ్వినలకూబరుం డ్రఘ వులందునుచును నామొడఁ దప్పగలదే? నీవ యని బ్రాంతి పడితిని. దీనిని నీచుది నిల్పకుము. నిజమెఱుంగుట తోడనే దానిం బోయనే? రూపసాదృశ్య మింత నేసింది. రమ్మని దానిం బరీరంభాది సుఖంబులం దేచ్చుచుండెను.

నలకూబరుండు రంభతోఁ గ్రీసించుచుఁ దొంటి పొడరింట నా ఖడ్గమును విడిచి యీకలహ సంరంభమున దానిని మఱచి

యీవలకు వచ్చెను. నేను దానిం దెచ్చికొన నీలగునా ! యని యిప్పు డిటునటుఁ జూతుంగదా మతోక నలకూబరుండుదత్తుడై యేతెంచుచుండెను. నేను బాపురే ప్రకృతి విచిత్రమలని యబ్బురంపడి చిత్తరువు బొమ్మనైతిని. ఇంతలో నాద్వితీయ నలకూబరుం డెవఁడురా వాడు ? నారూపమాం గైకొని నా రంభం జేరినాఁడు అనుచు మహాగ్రాకారంబుతో నతిరయం బున రంభానలకూబరులున్న చోటికిరాగా రంభ భయంపడి “ఎదియేమి నాథా ! నాకడగిండ్లు గట్టెక్కినవనుకొనుచుండ మతోకటి వచ్చిపడ్డది. తనరూపు నీవుతాల్పినినట. ఏమి యుక్తి ! అక్కటా ! ఏపాడు రాక్షసుండోచలవట్టి మాయలు పన్ని మనల వేధించుచున్నాఁడనుచుండ రెండవనలకూబరుం డిట్లనె.

అతివా ! నీవు విభ్రాంతిం బలుకుచున్నదానవు. ఏడు నా రూపు దాల్చిన మాయావి. నామాటలు నమ్మనేని నీవటు నిల్చి చూచుచుండుము. మదీయ నిష్ఠురనిశితకరచాలధార వీని శిరంబు ఖండించివెచ్చెద. పిదప నిజంబెరింగెదవుగాక ” యన రంభ ప్రథమనలకూబరు శిరంబుఁ గొగిలిచుకొని ‘అయ్యో ఎవడో దుష్టరాక్షసుఁడు వచ్చి నాప్రాణకాంతు నిరాయధుఁ గొంతుకోయ నుంకించుచున్నాఁడు. కావరాదే యని బిగ్గరగా నేడవ నావచ్చినవాఁడు నవ్వి యిట్లనె.

‘ఓసి తెలివితక్కువదానా ! నన్నె రాక్షసుడనుచుంటివా ! నీవు భయపడకు. నిరాయధుఁ బ్రమత్తుఁ జాటుబొత్తు నేను జంపను. ఎదిరించి నిల్చునోయని వీనిం జంపెననంటిని. కత్తి

దెచ్చుకొని కయ్యమానకుం గడంగుమనుమా. జయాపజయం
బులు మనమనుకొన్నట్లు రావు. అప్పుడు నాగతియేమి? యని
యందువా? అశ్వేని కయ్యమానకుం వేగిరింప. నీవ మా యిరు
వుర వా క్కప్రకారంబులు వినియు నీవెఱింగిన పూర్వరహస్యం
బులడగియు మఱియు నుచితమగు తెఱింగులవలన మా కపట
కపట వర్తనంబులు తెలిసికొనుము. నాకుం బ్రియవనితవైన
నీకు నాయెదుటన యిట్లు పడుని కంఠాలింగనం బూనిర్చియుండ
నహింపలేను. పెచ్చుపెగుగు మచ్చరంబున నేటుపోయి యెటు
నచ్చునో? సత్యాసత్యంబు లెఱుంగబడునంతకు నాత్మహింస
బుఁగోరితేని యతిని విడిచి యెడగలుగ నిలిచి నా పలుకులు
వినుము.

అన నప్పటి కయ్యదియ తెరువని రంభ వాని విడిచి
యెడగా నిలిచి ప్రథమునే చూచుచుండె. ఆకారమాలు సమం
బులైనను, వాదియని తలంచినంగాని యనురాగ మొకవడు.

అప్పుడు ప్రథమ సలకూబరుండు 'నాతీ! యేలయంత భీతి?
వీని కత్తియుం గిత్తియు నన్నేమి చేయనోవు. వెనుకటి యల
నాతితోడి ప్రసంగంబువలన నెన నన్ను విశ్వసించలేవా? యన
రెండవనాడెట్లనియె.

కామినీ! యిందుండంపగదా నీవు మణికంధరు తపంబు
చెఱువనచ్చితివి. అతనినే చట్లగలికితివి? ఇతనినొకని లంకించు
కొంటివి. నేవెంటనున్నచో దబోధంగమొనర్ప దొరకొనవు.
అందునైన నిందుండలుగును. అనిగదా సుగకార్యవిఘ్న

భయవశంబున నీవెంటరాక దవ్వగా విరహభరంబున నీగు
చుంటిని. ఇంతకుమున్న నారదయతీర్థదుండు నాకడకు వచ్చి
నీపిచ్చటనేల మన్మథార్థింబు బాధపొందెను. నీగూఢము
దాల్చిన మఱొకనితో రంభకూడియున్నదన విని సహింపలేక
రయంబున వచ్చితి. ఏనమయంబున నేవిధముగా నితండు
గుండుకొన్నాడు.

అన రంభ ప్రథమస్రియు జూడ నతండేని పొలతీ! నిన్ను
జెందినపాట్లు నన్నామాత్రము చెందని? వినుబోలు వనిత
నీకును వీనిబోలిన పురుషుండు వీనికిని గలిగి కలత పట్టినను
బెట్టవచ్చును. ఎవ్వరికింగర్వముతగ దన్న పలుకులు విన తిదా?
అవి యెట్లు వ్యర్థంబులగును. భయవశకుము. ఇప్పుడ వీని నా
ఖడ్గంబున తలసేసెన. అద యీగిరికిని ఖడ్గమునుంచితి
గదా తెచ్చిక నీయెదనని యచటనుండి కనితెను.

నేనీలోగాఁ దచ్చికొనుటకు బాధరిలు నాకు మారము
వారికి దగ్గఱ జూగుటచే గుండెవిభ్రరము చాలలేను. వాండు
తెచ్చకొనుటకు గడలుటతోడనే నాకు నిలువెల్లఁ జెనుకు
పోసినది. ఏమిచేయును. అంతలో పండ్లకనాడు “నీరీ!
శూరా! నీకింత బీరంబు గలిగిన బోను మూరింబు నీపి యిటు
నలు చననేల! సెరాయుధుడనంటిని యిది నాయాయుధంబు
విడిచితి. రమ్మని యడ్డంబువడువఁగా నిరువురు మల్ల యుద్ధంబు
నకుం జొచ్చిరి.

నేను నదియ తఱియని మ్రాకుల మఱుగునంజని మెల్లగాఁ
గత్తి దచ్చికొని దవ్వలనుండి చాటుగా బరికించుచుంటిని.

ఎంతసేపటికి బోరుతేగడు. జమూజయంబులు లేవు. రూపంబునంబలె శానూబలంబునను నిర్వరుం దుల్గులు పొచ్చుగ్గులు దోపవయ్యె. కొంతసేపటి కిర్వడుంబరిశ్రమా తిశయంబున నెడముగా రోజుచు నిలువంబడిరి.

అప్పుడు రంభ యాయర్వరలోఁ బ్రథమఁ డెవఁడో ద్వితి యుఁడెవఁడో గుర్తింపలేక పోయెను. తానదివఱకుఁ బ్రథమఁ డతన ప్రియుండని తలఁచుచుండెను. ఇప్పుడు దానికిఁ బెద్ద చిక్కు కలిగెను. జయించినవాడే తనవిభుండనుట మాత్ర మెట్లుచితం బగు? అందువలన నది యంచుక యోచించి యట్లనియె.

మీరు పోరు సాలింపుడు. నేను గత వృత్తాంత మొకం డడిగెనను. దానికి నుత్తరమిండు. నా మదికి సత్యా సత్యంబులు దేలుడు. అవ్వల మోసగాడు తన యచ్చవదిగవలయునన గత్యంతరము లేక దానికుభయులు నొప్పుకొనిరి. అవును రెండవ నాకూబరుండు నేలబడియున్న తన ఖడ్గముంబట్టికొని దవ్వుగాఁ గూర్చుండెను. ప్రథమ నలకూబరునన్యాయుడు విన కుండునంత దవ్వుగాఁగొనిచని రంభ యట్లడిగెను. ‘నేను మణికంధరు తపోభంగమునకు దివిసంజ వచ్చుచో నీవేమని ప్రశ్నించితివి? దానికి నీవేమని యుత్తరమిచ్చితి’ దానికి నుత్తరము విడిచి జూరడయ్యె. అపరి మతిమీరంభ యుద్రుండు నన్నుంబుచో వేమనియె ననియుం బ్రశ్నించె. దానికిని వాడు నిరుత్తరుడయ్యె.

అవ్వల నది రెండవ నలకూబరుం నిలిచి ప్రథమఁడు విన చుండఁగ నే యట్లయగుగ నతిం డిట్లనియె.

‘రంభా ! నీవు తొంటికంటే రూపలావణ్యములు మిన్నవై కన్పించుచుంటి వెట్లని నేనడుగ నీనిట్లుంటిని.’ మణికంధరు తపోభంగ మొనర్చబొమ్మని యింద్రుడన నొడవొప్పును నుమ్మజూచుచుండును. అందువలన నేనాతని చిత్తమునకు వికారము గల్గింప లేనంటిని. అది విని యింద్రుడు తొయ్యలీ ! తొల్లిటికంటే నీ కధిక రూపలావణ్యము లొసంగితిం జను మనియె. అందువలన నిట్లుంటిని. అని నీవు చెప్పితివి.’ అన రెండవవాడ నలకూబరుండని రంభ గుర్తించి పలికె.

అపుడు ప్రథముం డధోమూఖుండ నిలునిలబడ రెండవవల కూబరుండో పశువా ! నీవల్పాయుష్సుండవు గమ్మని శిపించె.

అపుడు రంభ ప్రథమంజూచి కటకటా ! యిందాచ నేను నిన్ను నిక్కంపుట్రయిండనుచు నున్మయింటిని. నీవ కపట రూపధరుండనే ! “ఓయీ ! నీవెన్నండ వెవ్విధమున నిట్టి రూపము ధరియించి నన్ను వందించితివని యడుగ నత్యవల కూబరుండు చాలుజాలు. వానితోడినుచ్చట. వాడెన్నడైన నీకేమి ! యది కాకదంతపరీక్షసుమీ. రమ్మరమ్మ. నా బాధ తీర్పు మింకను గాలయాపనమున కోర్కెజాలనని దానిం దోడ్కొని సురభమున కరిగెను. మిగిలిన నలకూబరుండు మణికంధరు పర్ణశాలదిశకరిగె. నేను నాకత్తిం జూచుకొనుచు గత్తివొరకినదను సంతోషంబున నచ్చితి. ఆకత్తిపై నంత మక్కువ యేలనందువా ! ముద్దురుండిది యిచ్చునపుడు దీన నెవ్వరి ప్రేయంబూనితి వనశ్యంబును వారిని నధింపక మాన

దని యానతిచ్చినవాడు. అట్టి యమోఘమైనదీ యసిపుత్రిక
 ఏను నిమ్మహోయధంబు కలభాషిణి కంఠంబువేయనట్లు
 పూన్చితింగాన నప్పటికిఁ దప్పించియు మీఁదట నవశ్యంబగు
 నని పలుకవలసివచ్చినందుకుఁ జిఱిలుచున్నాడననఁ గలభాషిణి
 చింతయేల భవితవ్యతావశంబునఁ గానున్న యగ్రంబు గాక
 మానదనుటయు సిద్ధుండమ్మాట విని నీవెంత వివేకధురీణు.
 అని యామెచు మిక్కిలి మెచ్చుకొని కలభాణి! నీవృత్తాంత
 మిఁకఁ జెప్పుము. అచట నిన్నెందు వెదకిన గానఁబడ్డవైతివి. అది
 మొదలొకని చెప్పుమని యడిగె.

13 మజిలీ

అంతఃగలభాషిణి నవ్వి మణిస్తంభునితో నెల్లరు విన నిట్లు
 నియె. నా వర్తనమంతయు నీవవాక్రుచ్చితివి. ఇంక నేను నేమి
 చెప్పుచు? బలాధ్యుడగు నలకూబరునిచే
 కలభాషిణి రంభయై వర్తించుట నీవు పట్టువడి నన్నుఁ జూపుటకై వచ్చు
 చుండ నెదురుగా నచ్చిన రంభను వేసే.
 నిన్ను స్పృహతనిచే విడిపించి వానిందోడ్కొనిచని యభిమతకేళిం
 దేలిన పిమ్మట వచ్చినరొడవ రంభయే సత్యరంభ. దానితోఁ
 బోరాడి శాప మొందిన ప్రథమరంభనునేన. అనశ్రోతలందఱు
 విస్త్రయాంబుధిమునింగి “ఎట్టెట్టూ! చెప్పుచెప్పు. రంభారూప
 మెట్లాందితివి. వాని నెట్లు సందుకొంటివి? అంతయుఁ చిత్ర
 ముగానున్నదనఁ గలభాషిణి సిద్ధుంజూచి యిట్లునియె.

సలకూబరుండు నిన్నుఁ దఱుముచురాఁగా వెంట వెంటనే
 రంభయువచ్చుచు నడుమ నిట్టిదాఁటు నవశేకునముగా భావించి
 యుచట నామెయాఁగెను. అప్పుడు నేను దానింజూచి నారదుల
 వారిచ్చిన సరళక్తింజేసి దానినంటి యాకారనేమ భాషణా
 దు లవధరించి మీకెదురువచ్చితి. విదమ సలకూబరుతో నే
 నుండ సత్యరంభచేరవచ్చి నాతోపాదామిచో నారదులవా
 రేతెంచి మాతోముచ్చటించి నామీఁదికరుణచే నన్నబయ
 ల్పఱుపఁచుచును. అంతటనన్ను శాప మొంది యారూపురోసి
 యవశ్య భోగ్యంబైన తచ్చాశుభలంబిద్దేలి నన్నిధి నని భవించివఁ
 బరోవకారంబగు నని వచ్చితి. నీ గురుండన్న యట్ల నీభిక్షమవి
 తథోద్యమ మగుటనే దైవము మరల నిన్నను నన్నను నిచ
 టికి దెచ్చెను. ధన్యరాల. ఇంక నీ యష్టము దీర్చికోవచ్చు
 కాని ఎందు నాయీసందియము దీర్చుము. నేను నాపడిన
 ప్రయాస మీడేత నభిమతియు దీక్షిదని సంతసించుచుండ నేను
 గూడినవాఁడు సత్యసలకూబరుండు కాడని నీ మాటలవలనఁ
 దోచుచున్నది. నాతోగూడిన యక్కట సలకూబరుం
 డెవ్వఁడో?

అని సలకూబరుండు సప్తచుఁ దిట్టకు దిట్టకు మంగనాచణీ
 ఆ రూపమువాడనునేనే యవఁగఁ భాషణి యబ్బురంపడి
 నీ నామ రూపముఁ దాల్చిగల్గితివి?
 మణికంధరుండు సలకూబరుండై
 వక్తింతుట
 వచ్చుచో మధ్యేమార్గము రంభా
 సఖులెదురై 'ఇంక నెక్కడి మణికంధరుండు. వాడెక్కడఁ

బోయెనో యెఱుంగము, రంభ యిప్పుడు నలకూబరుం గూడి యున్న 'దనిరే. ఇది యెటన మణికంధరుండిట్లనె. రంభవచ్చి నాతపంబు సెఱచి నాతో నున్నపుడు పరవశురాలై 'విడు విడురా నలకూబరా' యని గోత్రస్థలన మొనర్చె. అది విని నేను రోసి దానిని విడిచి చనుచు మరల మది నిల్పలేక దాని సుఖంబునఁ దనివినఁక మత్తపోబలంబున నలకూబరాకృతి వహించి వచ్చి రంభతోఁ గ్రీడింపఁజొచ్చితి. దాని సఖులు నన్ను గుర్తింపలేక మీతో నట్లాడిరి. ఆవల మణిస్తంభుని నేను దఱిమి పట్టుకొనివచ్చుచో దైవికముగా రంభారూపమున నీవు లభించితిని. నీతో నున్నపుడు సత్యరంభవచ్చి నిన్ను శిసించి వెడలఁగొట్ట దానితో నుంటిని. అపుడు సత్య నలకూబ రుండునచ్చె. వానివలన నమ్మారూరూపమునకు నద్యఃఫలము గా నట్టి శాపముఁ దెచ్చికొంటిని. పిమ్మట బుద్ధితెచ్చుకొని నాతపశ్శాస కరిగి యెల్లమాయలం జాలించి నావీణయు మణి హారమును బుచ్చుకొని యిద్దేవి మహిమలు తొల్లి యెరింగిన వాడగాన నిందేమి విశేషంబులు దొరకునోయని వచ్చితి.

అనిచెప్పి మణికంధరుండు నవ్వుచు నీవు నలకూబరుంగోర న్నేనెత్తిని. నేను రంభనుగోర న్నివెతివి. కాని సుందరీ! నారద శాపభయంబున నీపై వలపుఁ బ్రక టింప నెఱింగిని మన గానకళాభ్యాస దివసంబులందే నీపైఁ దలంపు నా కున్నది సుమీ. అది యిట్టిప్పుడు ఫలించినదనఁ గలభాషిణి యిట్లనియె.

ఇప్పటికీ గృతార్థురాలను, నన్నుగూడిన వంచకం
 డెవ్వఁడో! యని పెద్దయు విచారమునఁ గుంగిపోవుచుంటిని.
 నీవగుట తెలిసినపిదప నాహృదయము కుడుటఁబడినది. నీలయన
 విను. శ్రీకృష్ణసభలో నీకవిత్వమువిన్నవ్వుడ నీపై బ్రేమము
 మొలకెత్తెను. నీపై మదినిలుచుటంజుమీ నీచండకము నన్ను
 హత్తుకొనియె. పిదప నీతలంపు నెఱుంగుమింజేసి గంధర్వుండ
 వగు నీకు నేను దగనోయను తలంపున నాభావము మరల్చు
 కొన శ్రమమొందితి. నీసౌందర్యము నీసంగీతనైపుణ్యము నీకవి
 తామాధున్యము నాహా! నన్నెంత యానందపెట్టునో యిప్పుడు
 చెప్పిన నెవరు విశ్వసించురు? పోనీ! నామనస్సు నాకేనాశీ. అది
 యుగాక మణికంధరయన్న పేరు వినుటతోడనే మణిగ్రీవునిపేరు
 స్మృతిపథమునం బడును. వెంటనే నారదిహూని నలకూబరమణి
 గ్రీవుల మద్దిచెట్లుగా శపించిన విషయముతోఁచును. అక్క
 తనగుండె గుఱియమన నీ కపకృతి జరుగునో యని శంకించియు
 నీపై బ్రేమను వెనుకపట్టించితిని. అట్లయ్యె నీరూపరేఖలుంట
 చేత నే నలకూబరుం గాఁజేరించితిని. వానింగన్నపుడు నిన్నుఁ
 జూచిన్నట్లయుండె. ఎట్టి పాపపువేళ వానిం జూచితినో కాని
 వానిఁ జూచినపిదప మఱొక పురుషుని గన్నెత్తిచూచి
 యెఱుంగ పడఁబోయి పూలపాన్పునంబడినట్లు భాగ్యవశంబున
 నలకూబరుండని నిన్నెఱొందితి. దివ్యమణి చేతికబ్బుగాఁ బాఱ
 వైచి తచ్చాయ యొకింతయున్న గాజుపూసకై చాలఁగవ్వపడి
 తిని. నాయవివేకము నేమనుకొనను. అని నిట్టి మాటలు వార
 ననితవిగదా. ఎవరు నమ్ముదురు? అదియునుగాక యన్య

వాంఛ ప్రత్యక్షము. అని లజ్జాశోకంబులడర నవనతముఖయై యున్న కలభాషిణిం జూచి మణికంఠతం డిట్లనియె.

ఓ యీ తమ విలాసిని ! నిన్నితర వానివనితల యట్లసత్య వాదినీగాఁ దలంపనంత మూఁగుండఁగాను. నీకు నాపైగోరిక గలదనుటకు నారస భగవానుండేసాక్షి. ఆయన నిశ్చంభుచో నన్ననూటలు జ్ఞప్తియందున్నవా ! 'కొమ్మా ! మున్ను నీ వాస్త్రలోఁ గోరుకొన్న కాంతు రంభామనోహరాకారుఁ డగుచు మెరియువానినిగూడఁగలవు. అని నలకూబరుసని వేరె త్తియపక యట్లనుట యుజ్యహృద్వి నీభావము నెఱింగియే సుఖా ! ఆయమోఘవచను పలుకులెట్లనృతములగును ? కాని రంభామనోహరాకారుఁడగు నాతోనీవు గలిసితివి. ఒక్కొక్క రూపమును నున్నప్పుడే యొక్కొక్కరికిఁ బ్రీతి గలుగుట లోకముననున్నదే. నీయుఖమునన ప్రాద్దుపాడువ లేను. దీనికి విచారింపకు. ఇట్టి విచిత్రప్రేమకుఁ హఠాఁగా ముగా నొకకథకలను. అదిపాపనాశ కర్మముగాన దానినాక ర్ణింపుము.

17 మఱి

అనునంతలో సుముఖుని త్థియందుకొని తొల్లియిద్దేవి మహి మలనెఱింగిపాడ నంటివి ? నీవెట్లెఱింగితి వన నది ముం జెప్పెననని మణికంఠగుం డిట్లనియె.

మణికంఠగుండు
కవితను సాధించుట

వనుదొల్లి యొకసారి యనంతపద్మనాభస్వామిని సేవింప
వచ్చితిని. అప్పుడచట సత్కవు లెందఱో యుద్దేవిని గవితా
రచనలఁబొగడుచుండిరి. అది నేనువిని నాకిట్టిసౌభాగ్య మీ
జన్మమాన లభించునా? యని కవితా కాంక్షచే నాకవులనడిగి
తిని. వారు మృగేంద్రవహనా ప్రభావముంజెప్పి యటకుం
జనుమనిరి. నేనును సచటికి నేదిష్ఠంబుననేయున్న యుద్దేవీమంది
రంబునకు వచ్చి శిలా స్తంభాక్షర పంక్తింజదివికొని యాసురి
యచే నాజిహ్వకంఠాని దేవికర్పింజితి. అందువలన నిద్రేన్దిప్రీతి
చిత్తయై యసమానసారస్వతప్రౌఢి నాకవులు నేనుమరల
ననంతపద్మనాభుని పన్నిధికరిగి, నాఁడునాకవిత్వముండ్రొత్తు
లకు విన్నింపవారు మిక్కిలి మెచ్చుకొనిరి. కాని మదీయ కవితా
ధార కాశ్చీరమండలి శారదా వీరంబుండఁజేరి విన వివేక సం
దాఁడ యామెప్పును విశ్వసింపరాదని తలంచు కాశ్చీరమొనకరిగి
శారదావీరముం దర్పించితి.

అచట నొకచోట ఋక్కు, నొక యక్క- యాజుష మొక
క్రేప సామగాన మొక తామ్రస నాధర్వణ, మొక యక్క.

గృహ్యసూత్రము, లోకనంత శిబ్ద
వేదగురుండు నాజికంఠరు
నాదరించుట
శాస్త్ర మొనదిట్ట బ్రహ్మము మొక
పస భర్తశాస్త్ర మొక నాకవుల ముఖయ

మీ మాంసలు నొకమూలఁ గర్క మొకదిశయొగ మున్న
నానావిద్యలు తొండన మాడుచుండెను.

మఱొకచక్క నొక వేదగురునితో వేదాధ్యయనము నేయు
చున్న బ్రహ్మచారులంగని జాయంబోయితి. ఆ గురుండు

నన్నుగని రారమ్మని యాదరించి పూజ్యులు వచ్చినపుడన
ధ్యాయమని శిష్యులకు నెలనిచ్చి నాకుల గోత్రనామంబులడిగి
నాతో సంభాషించుచుండెను.

ఇంతలో నొక ఛాత్రుండు పుస్తకహస్తుడై యేతెంచె.
 నేదగురుం డతనిం జూచి
 సుగాత్రీ కాలీసులు మాదమునబడిన
 ' ఏమిరా? యింత యాల
 శిష్యుడు చెప్పుట
 సిందితి ' వన వాడు
 స్వామీ! దానికి నిమిత్తంబు చాలగలదు. మీకు శబ్దము విన
 బడదు కావలయు. ఇన వినిపించెద వినుండు.

మీరు సౌత్తముఁదెమ్మనిపంప నేనచటి కరిగితిని. అప్పుడు శాలీసుండు తమ పువ్వుఁదోటలో నొక్కలతా గృహంబు నందుఁ దన సాదంబు సుగ్రాతి వేసుకొండఁ దొడలమీఁద నిడుకొని యొత్తుచుండ నిష్ఠునల్లాపంబుల నలరుచుండి నన్నుం జూచి నవ్వుచు సుసాధ్యాములు పుస్తకమున కంపిరే? అది యిక్కడ నుదేఁ దాచి నాడ. అని తమ యుపదిభాగశాఖం జూపికొలచుఁ జోదువుగాని యటఁ గూర్చుండుమని యెనుట నున్న లేమానిక్రింది వేదికం జూపిన నేనటఁ గూర్చుంటి.

అంత శాలిరుండు తనయింతి మూపున జేయి నిట్టనియె.
 'రమణీ! అమృతము సేనించితివా? లేక సిద్ధరసమేమైన
 నజ్ఞేనా? సీకొమరుం బ్రాయము దినదినమునకుం గొత్త
 కొత్తగ వొంగుచున్నది. పురుషుని కన్న మను పొలతికి
 బ్రాయము తగునందు. నీకట్లుగాకంతకంతకు మొగ్గుచున్న

దే? అన నాయమ్మ చిటుసవ్వుతో “ననియేమియు నేనె
 టుంగ. తమ మమకారం బట్లనిపించుచున్నదో? యాతని తండు
 ‘లేని మేనిపన నున్నదనట లేదు. నీకుఁ దోయినచోఁ దన్నిమి
 త్తను వినుమని యామెను దనపై నోరగనంది చెప్పి
 నేమియో చెప్పెను. చెప్పటతోడ నే యామె వింతచలువమ్మ
 మొగమ్మునఁ దోఁప ‘నిదియేమి నాథా! ఆజగదంబ నా
 ప్రార్థన నాలించి యిట్లు యగుఁగాక యున్నదే! ఆవలకేమి
 యగునో? యనఁ బలియేమిటి యాతలి పలుకని యడుగ నామె
 మోము చెవిచేరిది యేమియో చెప్పెను. ఆమెను చెవిం
 బడెనో? లేదో? యాశాలీనుం డక్కడరాదనుఁ దిట్లు లేచి
 యామె వెంటనచ్చుచుఁ బ్రార్థించుచున్నను విసక వశవడిగాఁ
 జని యటకుం గురంగటంగిల శంతాశదఘ్న హృదయున
 దూఁకెను.

ఆమెయు ‘నాకుగతి పలియడుగులుగాక యన్యమిగలదే?
 తాను నన్నువిడిచినను నేను దన్నువిడిచెదనే’ యని తల్లి క్షణంబు
 యాసాధ్యయు నందుఁజెను. ఆచప్పుడు మీకు విసఁబడలేదా?

తరువాత నీటివాడు పరుగునవచ్చి నల్లలతో నడువ నిరాశుఁడై
 వగతో నుగిసిరి. ఏనుఁడు శాలీనుఁడు మున్నుచూపిన చోట
 పుస్తకంబుఁ బుచ్చికొని వచ్చితి.

అన నేద విప్రుండట్టి యుత్తమ దంపతులకును నిట్టి గతి
 పట్టెనే? యకటా! పురాకృత మెవ్వరికైనం దప్పదని కొంత
 తడవు విచారించె. అప్పుడు నే నెవ్వరాదంపతులు, వారి
 యుత్తమ చరిత్ర మేమని యడిగితిని.

అవుడవ్వేన విపులం డిట్లనె. మణికంధరా! ఇన్వడుగు
 తెచ్చిన పొత్తమున వారి పూత చరితము
 సుగ్రాతి శాలీనుల కలదు. నేటితో నా పుణ్య దంపతులజూచు
 కథ భాగ్య మ స్థమినివని. అని యా గంధముఁ
 దానందికొని కన్నుల సద్దికొని శిరంబున మోపికొని
 యయ్యులతేవానికిచ్చి చదువు మన నలండు చదువ మొద
 లిడెను.

శాశ్వరమున శారదావీరముగలదు. ఆ శారదా దేవిం
 బూడించు పూజరి బ్రాహ్మణునకు సుగ్రాతి యను పుత్రిక
 గలదు. ఆమె భర్త పేరు శాలీనుండు. ఆతండ్లటపు టల్లుండై
 తన కుగ్రామమునుండివచ్చి యత్తగారి యింటనే వసించును.
 ఆ శాలీనుండు నివేళముహూర్తావసరంబున, దన కడకువచ్చిన
 సుగ్రాతిని సాలంకృతంజూచి తలంకి యామె నంటుకొని సంతో
 చించెను. ఆమగ్ధయుఁ గొంతసేపు చూచి తిరిగిపోయెను.
 తెల్లవారఁగనే యొకరి మొగ మొకరు చూచుకొనుచు నెచ్చె
 లులు సవ్యుకొనిరి. ఆ మూఁడునాళ్ళు నట్లజరిగె. వాని సతి
 వట్టి రాక్షసోకల యొనర్చెను. ఆవల నిదియేమి సోదైవమూమా!
 యనుచుఁ దత్ప్రియ నయస్య లేకాంతమ్మైన సుగ్రాతితో
 నిట్లనిరి.

మేలు, మేలు, ఇద్దఱు వివేకులే. సరిసరి, బాగుబాగు.

నెచ్చెలీ! కాంతూఁడు చుట్టజ్జుడైన గాంత సిగ్గువడం జెల్లుఁగాని కాంతూఁడు సిబ్బితికాడైనపుడు కాంతయు వచ్చిన నింక నెల్లు కాపురము. ఏమి వసిపావన్నా? అతఁ డూరికుండెనని నీవును బతికి నేవఁజేయఁ దొడఁగకున్న నొప్పునటే. మగవాని కేమి? వాఁడు భాగ్యవంతుఁడు. వానికిం జెల్లుఁగాని మగువ కిట్లు మానపుదిగిమానము చెల్లదు. తనంతన యూడిగమిటునటు నేయుచున్న నగ్గిచెంగటి నేయినలె నతని డెడమే గరఁగును. మగఁడు రమ్మనలేదని చూడలేదని యంతటనే తిరిగి రావచ్చునా? అకులీరాదా? భాగలీరాదా? అయ్యుత్తా భోగాల వంటచేసుగాదటే పరువము? అట్టి బంగారమువాటి ప్రాయమును రిత్తశయ్య కొనుగొందురటే? ప్రాయమునగిన వెనుక నేమి యనుభవింతువే? యాననమున్నపుడు గాదటే పశుల భోగాలు? అని యెన్నియో చెప్పిరి.

అంతయు విని యమ్మగఁడ “యీ పెళ్లమాటల నన్నీటికిఁ జంపెదరే? పొండుపొండని సిగ్గుపెంపునం బలికె. కాని యారాతిరి కొన్నియుపాయముల నాశాలిక నిపుణముగాఁ బ్రయోగించి చూచెగాని ఫలము శశవిహంగులయ్యె.

అంతఁ గ్రమముగా నామె పదిని రాయుచేసికొని నామ గండు లోకవిలక్షణుండు. ఆయనను బాధింపనేల? బయటఁ బెట్టనేల? పెట్టినమాత్రము ప్రయోజనంజేయి? నాకును మంగళనూత్రం బీహటి శుభస్థితినుండుటయ పడనేలనుచు నెంచుకొని యాయన నొక్కలాగు చూడక పతికాయుర్వృద్ధి కరంబులని వివిధాలంకారంబు లెప్పడేమటక తొల్పుచుఁ దన

తల్లియతని నేమియు నిట్టటాడకుండం బ్రాంఛించుచు దినములు గడుపుచుండె.

ఆమెతల్లి యంతయు వాగునపట్టి కూతునిర్బంధమున నల్లు నేమియు ననక కొన్నివాగురంబు లోర్చికొనెను. కాని కూతు నెలసాయ మడవిఁగాసిన వెన్నెలయగుచుండఁ దల్లులెంతకాల మోర్చియుండఁ గలరు ?

ఒకనాఁడు నందనతో నామెయిట్లనె. ఇట్టినిరర్థకుని నేనెఁ
 దుంగాన, నేనేమి యనఁబోయిన నీ
 కాలినుఁడు తోటపనికి వడ్డమువచ్చి నన్నుఁదిట్టెనవు. నానంపడ
 నియుక్తడగుట కొక మగ మొల్గు నీకెప్పుడు పుట్టుగా?
 యని పుట్టెఁడనతోనుంటి. అదియంతయు నమ్మయ్యె. వీఁడు
 వట్టిగొడ్డు తాకట్టయ్యె. ఈపనికి మాలినవాని వెళ్ళఁగొట్టిన
 నీవుస్మరని యేడ్చెదవు. గృహకృత్యములైన వీఁడుచేయకున్న
 నాఁని దాన నెంతవఱకుఁ దిప్పలు పడఁగలను? అనిమెల్లగా
 నల్లునింజీర “అయ్యా! పూలతోటకైన నటుపోయి విచా
 రించిరావలయు. నాకొక్కదానికిఁ బనితూఁగుటలేదు. మిగ
 వాఁడవునీవు సాయపడకుండనెట్లు? అనిక్రమక్రముగా నల్లునికిఁ
 దోటపని నొప్పగించెను.

వాఁడును నది శారదాదేవి కుపచరించు కార్యముగదా. ఇది నాకుఁ బ్రయంబయని నాఁడు మొదలు శాలీనుఁడు తోట
 కేగి కాలువలు ద్రవ్వను. నీరెత్తును. పాదులకుఁ ద్రవ్వటములు
 పెట్టును. ఎరువుచల్లును. అంటాత్తును. నారుపోయును. ఒకఁ

దేవి యెల్లబనుల జీతగాఁడుకలెఁ జేయుచుండెను. ఇల్లటవు టలునిగతి యింతగాక యెంతగును ?

ఇట్లా పూజరి బ్రాహ్మణుఁడు ప్రొద్దుననేసేచును. తనవిధులు కులాచార ప్రకారము నిర్వర్తించుకొనెను. గురువరంపరం దలంచుకొనును. జపము చేసికొనును. పూలదండలు వింత వింతలుగఁ గట్టి శారణదేవి కర్పించును.

సుగాతి యిది యంతయుంజూచుచు మగ్గఁడు కష్టపడుటకు నహింపక తోడఁడఁజూచును. కానిగాన నెన్నఁదేరి యుడము వచ్చును. తా నేమియఁ జేయులేక యున్నునునును.

అంత నొకనాఁడు భర్తతోఁ బోలొనుండ నాకనంబునఁ గాలా గాలివాని భ్రంబులు గుమిక్కుండచు. కన్నఁబొడుచు కొన్నఁ గానరాక చీకట్లలమికోనెను. తోడనే వెలుముల తోడను నులుములతోడను వనగండ్లతోడను బీచుగులతోడను గాడ్పులతోడను నేనుఁగు తొండముల ధారలతోడను జడి వాన బాదసాఁగెను. జగమంతయు జూమయమగునట్లొండె. వృక్షములుకూడకటివేళ్ళతోఁ గూలసాఁగె. కొంత తడిపునకు వానబాధ కంటె గాలి బాధ మిక్కుటమయ్యెను.

అట్టియెడ సుగాతి చినుకులు ప్రారంభమైనది మొదలు మదిలోఁ బరిపరివిధముల విచారింపసాఁగెను. 'నాథా! నీకి పాపపుఁ బుత్రుదోటసాల్పెచటఁ బ్రాప్తములయ్యె. అయ్యో! యీ పెనువానలో నెట్లయితివో! కట్టా! యింకను వాన వెలియదాయె. ఓ కల్లీ! శాదార! దయాశాలిని! నా ప్రాణే

శ్వేతుఁ గాపాడుమీ. నావతి సావముల నాపైవైచి నన్నందు
లకు శిక్షించి వారిని రక్షింపవే. అని యిట్లు ప్రార్థించుచు
మాటిమాటికి వింగి తొంగిచూచుచు నెటును వుదించి నిల్పలేక
యతి సాహసంబున ననరేమనుకొన్న నేమి? ఏ నెట్లు నేమి?
యని యాగాలినానతో బతింజూచినచుట న బయలుదేరెను.
త్రోవలో నాశారదా గీవీకటాక్ష మెట్టిదో యామెపై నొక్క
చినుకుని బడదాయె.

సుగాత్రి) గబగబ తోటకరిగి భయంబుచే మారంబునన
యుండి భర్త నిరపాయుండె యుంటఁ గనిపెట్టి 'నాతల్లీ! సర
స్వతీ! సిభ కృపాత్సల్యనిత ప్రకటించివే? యని తత్కారు
ణ్యంబునకు నుబ్బుచుఁ గ్రమ్మటి గృహంబునకువచ్చి తనవచ్చు
టయుఁ బోవుటయు నెవ్వరికి నెఱుకపడనీక వ్రేదావశంబున
నడఁగిమడఁగి యథాపూర్వస్థితిఁ బ్రసరిల్లుచుండఁ గలిపాన
పోయినపిదప నాతోట యిండుకయు జెడగికుంట కూరివా
రెల్ల సంతయుఁ జెప్పికొనిరి.

ఇట్లు సుగాత్రి) మఱియుం గొన్నిదినంబుల లజ్జాతిశయం
బున వల్లభుని యడుమపాట్లకోర్చి యొర్చి యావల ధైర్య
సాహసంబుల కలిమిం ద్రవంగింగబడం
సుగాత్రి భర్తకు
దన్ని సాపూర్ణపతిభ కీకతంబునఁ దల్లిమా
టలంగూడఁ గెకొనక యెప్పటియుట్ల
యలంకృతాంగియై తోటకరిగి యచట నిజాభరణమృలనెల్ల
దీసి యొక మఱుగున భద్రముగా నిడి చీరకుచ్చెళ్ళు వెనుకకు
దుఱుముకొని పొడవుగాఁ బయ్యెదందీసి నడుమునకుఁ బిరిచుట్టు

చుట్టుకొని కంచెలముడి నవరించుకొని యొయ్యన విభండాసి
లేనగవు మొలకలతో మీరువలదు మీరువలదనుచు పతిని
చేయుపనుల నడ్డమువచ్చి యతఁడు వారించుచున్నను నినక
పనులన్నియుఁ దొరజేయజొచ్చెను.

అతఁడు తీవ్రపడి నిలిచి యామె యక్ష్మితిను సొందర్య
విలాస సంపదల కలరి తెప్పవేయక చూడసాగెను. నాని
హృదయము సంచలించె. తిప్పుట మోముట కోయుట
మున్నగు నాయూచేతలు పడలెని నూపుచున్న నొప్పును
నానెమ్మొగంబు నిగనిగలు నాకమ్మల తళితళలు నాచుట్టు
టద్దముల సోయగమ్మలు నానవుల బాహువుల పొంగమ్మలు
నాలేనదుమునకనకలు నా యూహపు నడ్డంపు నిగ్గులు
నాజంఘల పొందికలు నామేలి మిసమిసలు చూచి 'వెళ్లి
పడుచా ! ఎంత మాన్చినను నివ్వనెలిచి, నీకుంబోట పనుల
కెంతమారము ? చూడు మెట్లునీతివో ? యూనీపట్టుచున్న
గాడ్పులకు నాగుండె తెగిరిపోవుచున్నది. రమ్మ, విశ్రమింపు
మరి యామె కెంగేలు వట్టుకొని యంకతలమునకుఁ జేర్చి
కొని కపోల ఘర్మభించువులఁ గడ యు తరీయూహించునఁ
దుడిచి ముద్దువెట్టుకొని కౌగిలించి పూజాదండంబికిందార్చి
యానందాంబుధి నోలలాడించెను. అంతఁ గొంత తడవున
కన్నెలంత మనముసినగవులతో నివి మిగులఁగొత్తలు. ఎండ
పడినది, ఇంటికేగవలదే ? యని యెట్టుకేలకు విడిపించుకొని
యీవలకువచ్చి యెప్పటియట్ల సొమ్మలు ధరించి పతిచేష్టల
నెడండం దలపోయుచు నెండకుఁ గందిన పూడివవలె నింటి

కరిగెను. అప్పుడే యప్పడంతి చెలులు పసివట్టిరి. చుట్టు
మూగిరి. నర్మలాపముల వినోదించిరి. ఆనలనల్లియుఁ బ్రసా
దము నందె. అక్కతన నాటి రాతిరి యెప్పటికంటె మిగుల
నామె నలంకరించి చెలులు కేళికాభవనమున కంపిరి. ఆ పల్లె
టూరిబాపని కా రూపంబింపుగామి నటు కన్నె త్తిచూడఁదాయె.
ఆపడంకు నన్నని నెన్ననుము నానయ్యెడ శ్రుంభింతలు నాచెమ్మ
గిల్లి బాటివకమ్మకన్ను చుక్కయు నాగునిసి నడలిన క్రొవ్వె
నయు నొకటియేల యాఁగోటలోని రూపమే వానిహృదయ
ఫలకమనఁ దాండవమాడుచుండ నిమిలితాకండ్ల చూచు
చుండె.

అప్పుడప్పడంతి యట్లయిండుక తడవు చూచి చూచి నా
నలననేమి యొప్పునియుప్పతిలెనో యని యింతవిషాద మొంది
తిరిగియరుగఁ జూచె. ఎరుల వెంటనే యిటుతలించె. అరిగి
మాత్రమేమిటాననఁ ఇచటను యూరకపడియుండెద. పడపడి దేవ
మేమిచేసిన నదిచేయుగాక. యనియొచి తలుపుకడన నిలిచి
యుండె. తరువాత సర్వమూర్తకాలంబున కయ్యంతియొత
యందంపునేసి కాంతుచెంతరిగి 'కడుఁద్రవ్యటచే శ్రమ
మొందినాన కాఁజోలును. పోరానా? నిడువోయెనా? యని
కప్పునిపుం కాంబూలపుడదాని గువ్వనిమిఁ జెవిదండఁ బల్కెను.
పల్కి ప నతండవరాకునినో "ఏకోర్కి నచ్చితి" వనె. ఆమె
వెంటనే లోకమువారలు పతికడకే కోర్కనివస్తురు! అనుచు
నిట్టూర్పువుచ్చెను. అతండు మఱిమూటాడఁ దయ్యెను. అన్వల
నామె తాలిమివహించి 'యితరములుపోనిండు : ఏకోర్కని

వచ్చితని నామదిలోని కోరికఁదెలిసికొన నడిగితిరి. అంతియే
చాలు. ధన్యవైతిని. కానీ నాథా ! నావలన నేమి నేరముజరిగి
నది. ఎలమికఁతకోపము? నేగుజ్జామొనద ! అట్లు కన్న త్తిమా
చుటగానీ, దగ్గఱగురమ్మచుట గానీ, పాదములొత్తిమచుట గానీ
లేదాయె. నేఁడుతోటలో నాభాగ్యము పండుబట్టి యాదన
వుననిట్లడిగితింగాని పూర్వాసాధ్యికిడి గుణముకాదనియెఱుంగును.
పోనిండు. దానికేమి ? ఈపాదసేవ నాకింత లభించినం జాలునని
యల్లనఁ బాదమువట్టి పాన్పుకడఁ గూగుచుండి పాదములొత్తి
కంటనద్దుకొని చెక్కిటఁజేద్దుకొని వక్షిమున మోపుకొని
'నారాయణ నారాయణ! మీమనసుకంటె రాయియైనంగింత
మేలుగదా' యని పలికె. ఎన్నియన్నను నుత్తరమీయఁడు.
ఆతోటలోని యీ రూపమునే స్మరించుచుండెను. అనిని కది
రుచించినట్లీ విభూషితాంగము గునింపదాయె. ఆమెయట్లు
పాదసంవాహన మొనర్చుచుండ, భల్లునఁ దల్లవాడి.

19 మఱి

ఎప్పటియట్లు శాలీనుండు విహితానుష్ఠానము నేసికొని వనం
జున కరుగ నుగాత్రియు వెంటఁజని సిరలంకృతాంగియై స్వత
స్సిద్ధాత్మస్వరూపలావణ్యము తుంపెనలు గునియుచుండ నెల్ల
వనులు సేయుచు మరలఁ జతి మన్ననలంగొంది యప్పుడా విజ్ఞా
రాల్ భూషణాది కృత్రిమసౌందర్య వియ్యవఘున కింపుగాదని
గుట్టెటింగి ప్రాణేశునిష్ఠప్రకారము వర్తిల్లసాగె.

అంత నొకనాఁడు తదంబ యేకతంబున సుగ్రతితో నిట్లు

నియె. అమ్మా ! నీవు సరస్వతి వరంబున జనించి

తల్లి
మందలింపు

జివి. నీవు చిన్నతనమునుండియుఁ బ్రయుని జిన్న

మంతమాట యెవరన్నచు మిక్కిలి సరితపించె

దవు. ఆతని నెవ్వరేళటి తడవినను జెవిదోరఁ బెట్టుకొని విని

యుబొంగెదవు. పొరపాటుననెన నితర పురుషుల యుబు

సెత్తవు. పొరి మందము నాలకింపవు. ఎల్లపుడు విభవని

పభమున సర్వదేవతలఁ బ్రార్థించుచుందువు. అతఁడు హరిం

చిన హర్షింతువు, చింతించినఁజింతింతువు. అతఁడు చన విచ్చిన

గర్వింపవు. ఈ కున్న భేదమొందవు. ఏది వచ్చినఁ దొనఁకక

నింపఁబడువలె గంభీరముగా మొందువు. పతిప్రవాసగతుఁడైన

నలంకరించుకొనవు. ఈ విధంబైన నీ పతిభక్తి కతంబుననే

యాతల్లి శారద నియుఁ గృపఁజూచుచుండును. నీ మీఁద

నాదేవి కేంత వాత్సల్యమో - నేనొకసారి నాకష్టాలంబులంచి

కనుమూయ సుగ్రతివలన నీ వంశము వెలుగు నన్నమాట

వింటిని. ఆ దేవియే యట్లు పలికినదని నావిశ్వాసము. కనుకఁ

బెనిమిటి దేశాంతరగతుఁడుకాఁగా నీ సంతతి నన్నుద్ధరించునని

గంపెడఁగతో నుంటిని. అమ్మా ! ఏమనుకొనకుము. ఒక

మాట. అకాలమందుఁ బతింగూషిన నవగుణ గణ సంతతికల్గు

సంక్రమ. అది యొంటి నాకుఁగొడవగాఁదొంచినది. అదిగాక

కూతురా ! మీరు వని కరుగ నేల ! ఏదో ! అప్పుడు నిన్నేల

లేదన్న కోపమున నట్లుడిలింగాని, యేమీ ? మనకు జీత

గాండ్రు లేరా ! కనుక నిక మీరు వెళ్ళుకను. అమ్మా !

ఏదో - పెద్దదానను, తల్లిని గనుక బెప్పితిని. నీవు మాత్రము విధి నిషేధము లెటుంగవా? వయసునఁ బిన్నవైనను వివేకమునఁ బెద్దవే!

అనమొలకనగవు మొగమునఁ జిగిరింప సుగాత్రి యిట్లనియె అమ్మా! నావరునకెద్ది ప్రియమో యదినాకునిధి. నీది యప్రియమో యదినాకు నిషేధము. కాన శాస్త్రము, వేదము, గురుఁడు, నీశ్వరుఁడు, సర్వము నాకు భర్తయే. ఇదినాకు దీక్ష. ఎవరుచెప్పిన దీనినేను చాటును. చెక్కు గల శాస్త్రమువలెలి విధినిషేధము నేనంగీకరింపను. భర్తచేయుమన్నఁ చేయుదు. మానుమన్న మానుదు. తల్లీ! నిభసిమాట వెలదికి వేగము గాదటే.

అనిసుగాత్రి పలుకఁ బలుకుల వెలది యీపలుకుల కలరి సరిస్వతీ సాక్షాత్కారము వారికఁ బ్రత్యక్షమై సుగాత్రిం గారవించి తజననింజూచి యీసాద్వివరన కీటటు వంకటు దిద్దజూడకుము. ఈమెనుసరిర పాత్రివశ్యమున నివ పాపము నెగాక మీయుభయ వంశముల పాపములూహమును భస్మముచేయె. ఇదియశాసిత మింక నీవశిష్ట జగంబున వెలయు. వెలయునననేల నుత్పీఠికరము పశ్చాత్తాపనన యీ మొకధను నేనెవెలయుంచుదాన ననివలికి యదృశ్యయయ్యె.

అనివటువు పొత్తముంజదివి కట్టిపెట్టును. అప్పుడు వేద గురుండు నాతోనిట్లనియె. మణికంధరా! అసుగాత్రీశాలీనుల యందు శారదకెంతదయయో? నాకునద్దేవియ కలలోవచ్చి

యీహృత్తము నిత్యము ప్రాతఃకాలమునఁ జదువుకొనుమని యిచ్చె. మఱియు నారాత్రియంద యివ్వీటం జదువ వ్రాయ నేర్పినవారికెల్ల నట్లయిచ్చినది. అందఱుము వెఱఁగుపడితిమి. నిన్న నేనాపుణ్య దండతుల సందర్శనమున కరిగి వారిచేఁ బూజింపఁబడి యచ్చట నీహృత్తము మఱచివచ్చి నేఁడు రేపకడఁ జదువంబోయి తలంచుకొని యదితెచ్చుటకుం బంపిన నిట్టిఘోరవార్త నచ్చె. అని వార్తొక పెక్కులాగుల వగచె.

నేను నాయథ్యాపకుని వీడుకొని పురంబెల్లఁ దద్విచార మగ్నంబైయుంట నరసి మత్స-వితాగోష్ఠికిది యదనుగాదని మరలి నాగలోకంబున కరిగితి. పిమ్మటఁ గొంతకాలమునకు సంగీతవిద్య నపిశేషంబుగా నభ్యసించ నేడుక పుట్టిన నారదకుహా మునిం గొలిచి తిరుగఁ దొరకొంటి. అని చెప్పి మణికంధరుం డోకలభాషిణీ! శాలీనుని చందము వింటినిగదా! అతండు మృగామంబునఁ బుట్టిపెరిగినవాడగుటచేతనో మాధ్వంబుననో యలంకృతాకారముగిని కలంగును. పచ్చిత్తి విలసితాకారముఁ గని కరంగును. భవదీయవృత్తంబు నిట్టిదే. ఒక్కకరూపమున నున్నపు డొక్కొక్కరికిఁ బ్రీతి గలుగుట లోకమున నున్నదే.

అని మణికంధరుండు సుముఖాసత్తిం జూచి “అమ్మా ! నీది కాశ్మీరమేగదా ! నీవేల సుగాత్రి నెరుంగవు ? అన నామె యేల ఎరుగను ? నేన సుగాత్రినని యామె సుగాత్రియే నవ్వెను.

అమ్మాట కందఱుఁ జోద్యమంది ‘నీవా నతివే ! ఎట్లు బ్రదికితివి ? ఏల మాటుపేరు దాల్చితివి ? అన

సుముఖాసత్తి ఇట్లనియె. ఇతి పాదపద్మమాలనే మదిపిల్చి యా నూలుతాటిచెట్ల లోతుగల మడువులోబడి నునుగుచో నడుమ నన్నొక మొసలి మ్రొంగి. మ్రొంగినవెనుక నన్నరిగించు కొనలేక యది తత్తీరభూమింబడి పొరలాడుచు ములునాడు నన్ను వెడలఁ గ్రాసినది. అవేళ నచటనున్నవారిది నామింటిప్పిరి. అంతనేనెలకు వెఱుగంద సింకికేగి పలినిదిగుఁగూర్చు నీదే భారము తల్లెఱుని శారగాదేవిని ధ్యానించుచుఁ గాలముగడపితి. విమ్మట జరాభారంబునా మేని నాకమింప వాణియెట్లు నేసెనట్లు గానిమ్మనితలంచితి. ఆ తల్లిపై భక్తికిందోడు నెర్రాగ్రమును బొడనూప యోగవేదాంతశాస్త్రజ్ఞుల గోష్ఠిలోఁ బ్రార్థువుచ్చు చుంటిని. సుముఖులన శాస్త్రవిదులుగదా. నిత్యము తత్సాన్నిధ్యమున మెలఁగుచున్కి నన్నందఱు సుముఖాగతియని పిలువసాగిరి. అంతఁ దల్లి తగులాటమును దెగిపోయెను. ఇక నేమి ? తీర్థయాత్రలకు బయలుదేటి క్రమముగా నీతల్లి మహిమములు విని యిచ్చటుచేతి. పిదప కత మీరెఱుంగుదురు. అట్లు పేకొందిన నేనిట్టి దశ నొందితి. నావిభుండు మడువునఁబడి యే మయ్యెనో యెఱుంగను.

అనుడు మణిస్తంభం డిట్లనియె. అతివా ! గ్రాహముమ్రొంగి మణిస్తంభండు నేనే కాళీసుండ ననుట ములునాడు వెడలఁ గ్రక్కినను గసుగందనీక నిన్ను బ్రదికించిన నీ పాత్రివిత్యము నీ భర్తను బ్రోవకున్నా ? అతని పొందు నీకుఁ బ్రాపించుచు. ఎక్కడనున్నాడతఁడందువా ? ఇక్కడనే. ఏడీ యందువా ? ఏడే. యని తన్నుం జూపు

కొన నెల్లవారు నబ్బురంబునఁబరికించుచుఁ బ్రపంచంబున
నెన్ని విచిత్రనాటకంబులు ! అటున మీ కథంగూడఁ జెప్పఁ
డన సుగ్రాతిం జూచి మణి స్తంభుంజీట్లనె.

ఏమి కర్మమో ? నీ మాటకపరిమిత రోష ముదయించినది.

ఆ రోషావేశము నిరోధింప లేక యట్టచని శతతాళ
దప్పుమున నుతికిలిగదా. మెటనే మునిగి యమ్మడువున
జల స్తంభవిద్యచే స్వగృహమందున్నట్లు వెలుఁగుచున్న యొక
యోగిపుంగవుంజేరి యాపాటుపలననైన యలసటచేఁ బ్రక్క
తెగయగోజుచు నొక్క ఓణము నిలిచిచూచితి. అపుడ
యమ్మహాత్ముఁడు సమాధి సాలించి కనువిచ్చి నన్నుఁజూచె.
నేను వంగి భయభక్తులతోఁ బ్రణిపాత మొనర్చుచు మత్పతన
వృత్తాంతమునుడిపితి. అయ్యోగీశ్వరుండెంత ముంగోపివయ్యా
యని నవ్వి యేసిది విజనస్థలంబని యిందున్నాడ. పరులనిందు
ఓణమొన నుండనీరాదు అని నామొగంబు సూచి దయగలిగి
నాఁడు మాత్రము దనకడనుంచుకొని నా గురుభక్తి కలరి
నయ స్తంభనమణిని దానెక్కు సింహవాహనమును దద్యశీకర
జౌషధజ్ఞానమును రసనాదవిద్యను నీ ఖడ్గమును వేడ్కతో
నాకిచ్చి నన్నంపుచు 'నేనుయ్యా ! యీ వాలునెవరివేయ
నెత్తుదువో' యవశ్యము వారిం జంపుఁజూమి యని నుడివె.
నేను బుసకి పునః ప్రణామమాలాచరించుచు నాదివ్య పురుషుడు
నాకరణమున నటకు మున్నవచ్చియున్న యవ్వారవమునెక్కి
మడమఁ దాకించు మాత్రలో నాన్రాదమువెడలి యుడి

యాకసంబునం బర్వదోడంగెను. అందులకే నలరుచు
 'నహహా! యోగసిద్ధులు బ్రహ్మాండమును గుప్పించి బట్టె
 గలరు. వారిసాన్నిధ్య ప్రభావము నేమనను? నాకును నట్టిచో
 నుదక ప్రతిబంధకము లేదయ్యె. అని పెక్కుతెలుగుల గుగు
 నాధుని స్మరించుచు ధాత్రింగల విచిత్రంబులనెల్ల జూడమొద
 లిడితిని. వయస్సుంభవణివలన నేను మణి స్తంభుండను నేగు
 వడసితి. గురుదేవున కిష్టమొనడగుట నేనును సిద్ధవేషము వహిం
 చితి. పిదప నీ మృగేంద్రవాహనా మందిరముం జేరి యాయా
 వేడుకలలోఁబడి నీమాటయే మఱచితి.

అన నవ్వజాక్షి నవ్వి నీవు శాలీనుండవే? ఐన నే నల్ల
 పరీక్ష నాడు నీకంత కోపము గల్గించు నేమాటను
 నీతో నంటిని? అంతకుమును నీనేమాటను నాతో
 నంటివి? అనియడిగి యతడు నోరెత్తబోనపుడు గుమాగుము.
 అని వారించి కలభాషిణింజూచి నీవీటురమ్ము. నీకారహస్యము
 ముందుగాఁ జెప్పెదను. తరువాత నాయనచే విసవచ్చును.
 ఇట్లైన నెల్లరకు లెస్సగానుండును. అని దానిచేవిలోఁ జెప్పఁ
 బోయి మరల సంతలో 'నాహహాహా! ఇదిగా దునాయము.
 నేనునీక షట్కర్మముగాఁ జెప్పుచున్నను దూతశ్రవణశక్తివలన
 నితండు వినఁగలండు. అదిగాదు. వ్రాసియుంచి యతనిచేఁ
 జెప్పితమన్న దూరదృష్టివలన నితండు నా వ్రాతలం జూడఁ
 గలండు. కనుక నిప్పుడెట్లనుచుండ మణికంధరుం 'డమాట!
 అట్లయిన ముందు వీనివలన నేనదివినెదను. పిదపనీవు చెప్పుము.
 అని మణి స్తంభు నేకాంతమునకుఁ దోడ్కొనిపోయి యల్లనాటి

కోపహేతువులైన రహస్యవాక్యంబుల నెఱింగివచ్చి సుముఖా
 సత్తితో నీవేమని చెప్పెనవు, చెప్పామన నాతరుణి ఇట్లనియె.
 మడుపునఁబడుటకు మును శాలీచండు నాతోఁ బ్రసంగవశంబున
 పిల్లనె. రచుణీ! అన్యుతము నేనించితివా? లేక సిద్ధరస మేమైన న
 బేనా? నీకొమరుం బ్రాయము దినదినమునకుఁ గ్రొత్తగ్రొత్తగ
 నెలుగుచున్నది. పురుషునికన్న మును పౌలతికిఁ బ్రాయము తగ్గు
 చున్నాడు. నీకట్లుగా కంతకంతకు మొగ్గుచున్నదే? యన నాకేమి
 యుం దెలియదంటిని. తెలియకున్న నేఁ జెప్పెద వినుమని విభుం
 డిట్లనె. నేను నీయశావనాను భోగంబునం దనియింక నీకుగర్వము
 రాకుండునట్లు పూజా సమయంబున శారదాదేవిం బ్రార్థించితి.
 ఆ జనని యట్ల యగుఁగాక యని వరమిచ్చె. అక్షతన నీ
 నామమిట్లున్నదంటిని. అనుటతోడనే నేను వెఱుగుపడి 'ఇది
 దేమి? నీ నొకనాఁడు వేఁడుకొనగా శారదాదేవి' నా సంగ
 మమున నీకుఁ బుత్తుఁడు గలుగునట్లు వరమిచ్చినదే. ఈరెండు
 వరము లెట్లు సరిపడునంటిని. అనుడు కలంఠు దుర్దమక్రోధా
 విలమతియై నాయుష్షమునకు విరుద్ధముగా నీవిట్లు వరమిడితివా?
 యని రయంబునంజని హృదంబునం దుమికె.

అని చెప్ప మణికంఠరుం డిర్వరమాట యైక్యమగుటచే
 మేలు, మేలు, అమ్మా! సందియంపడకు మితండు నీవిభుండ
 యనె,

గంధర్వా గ్రేసరుని తీర్మానము. కిర్తములని నొచ్చుట తోడనే యంతవఱకు నెటడాగి యుండెనో యాతరుణి చిత్తమునకు బిస బిసప్రేడాంకురములు వొడమి కేగెను. నళము కొనియె. భయభక్తి విసయ సంభ్రమంబులు హృదయము నాక్రమించు కొనియె. అప్రయత్నముగనే చేదోయి పరిచర్య సలిపె. ఇంజాడ నెఱుంగకేమి యంటినో ట్టుంపుడని రసన యుచ్చరించె. అయ్యెడ మణి సంభ్రమంబు నొనరించి యొకవ లేదనిన పిదప నానాదిరయన యటలనె.

ఈ యాలయమాన మిమ్ముజూచి నడకలు సగవులు పలుకులు నా తొంటికైవడినే మీ యందుండనేమో! పసుధ మోసినః జోలు మానుసులు లేరే? యనితలచితి. ఇప్పుడేయిన్ని నలన నా భాగ్యము పండినది. కనుకనే సజ్జనుల గోష్ఠి యహంపర సాధనంబుండె. అని గంధర్వుంబొగడె.

తరువాత గలభాషిణి సుగాత్రింజూచి 'అమ్మా! ఎంత ధన్యవాదము! చచ్చిబ్రదికితివి. పోయిన సాయమానచ్చినది.

మణికంధరుండు
కలభాషిణిని దేవికి
బలియచ్చుట

గతించితి భర్తచేపడ. ఇట్టి పుణ్యదండము
ఈ మీకురాజ్యసుఖంబేమి కాఁతియే!

అదియు నావలసంబొందుడు. నా శరీ

రంబును సత్సత్త్రవినియు కంటగను.

దానంబురోపకార పుణ్యమునాకింతలభించు. శరవాలంబెట్లును నన్ను దోర్చకవిడువదాయె. ఎందోవృథగాఁ గాలముచేయుట

కంటే నీనాతల్లియెదుటఁ బ్రాణము దొరఁగుట శుభకరము గాదె? ఇఁకఁడడయనేల? ఆలస్యదమృతం విషవమ్మన వినరే యన మణిస్తంభం డిట్లనియె.

శలభాపిణి! యిటుచూడు. తొలుతనేను నిన్నుజంపఁ గత్తి ఎత్తినపుడు సుమాఖాసత్తి దేబ్బిపై నానవెట్టినది నిన్నుజంప కుండుటకు. కాన నేను నాచేతితో నిన్ను జంపను. అయానింగ ణింపక నేను సాహసించినందులకుఁ బడ్డపాటు చాలును. కాన నన్నిటం దగినవాడే మణికంధరుండీ పనిజేయుంగాక నేనీ కొఱ్ఱేయకమిచ్చెద నన సుమాఖాసత్తియునిట్లనె.

బొసినను. ఇతండు తపస్వియు, విష్ణుభక్తుండును, మీఁదు మిక్కిలి దీనికిఁబ్రయుండును, కనుక నితండీ పనికిఁబుగ్గవచ్చును. అని యతనితో 'నాయనా! నీవీకార్యమున కియ్యకొనుము. నలకూబగు శాపానుభవంబునకుఁ గాచిశొనియున్న నాకేల రాజ్యమునకుఁబు. దేవీప్రసాదంబున కేది దుస్సాధ్యము? ఆతల్లి యేమిచేయునో మన మెఱుంగలేము. మఱి నెచ్చెలిం జంపిన దుష్కర్తంబుగాదా? యని విచారింపకు. అనివార్యంబైన రంభాశాపంబు నీమె యన్యార్థమునకు వినియోగింపం దలంచి తనయంతనచేగి యత్యంత ప్రార్థనంబు చేయుచున్నది. కనుక నిది దుష్కర్తం బనరాదు. కర్తృభోక్త నిరువుర నిద్రేవి యనుగ్రహించును.

అనుడు మణికంధరుండు నిర్బంధంబున నియ్యకొని నియమ పూర్వకంబుగా నవ్విధికిం గడంగె.

కలభాషిణియు మణి స్తంభునకుఁ దడంగనకుఁ బ్రణామంబు
సేసి మిమ్ము గురుభావన నారాధించుచుండమిఁ మది నంపించు
చున్నదన నయ్యువతి “వలదు వలదు. మనకూర్పు లింతటన
పోయెనే? మీఁదటఁగూడ నీపతియు నీవును నీతోరినట్లు మమ్ము
గురుభావంబున నడుపుకొనెద’రనఁ గలభాషిణి సంతసించి ‘ఓ
పుణ్యంపుటిల్లాలా! మీఁదజన్మంబున నై నాకుఁజాతివ్రత్యము
సిరముగాఁగల్గి దీవింపు” మని యట్లు సుముఖాన త్తిచే దీవనబొంది
ఖడ్గమిచ్చెదరే? యని మణి స్తంభువలన వాలుఁగైకొని నియమ
గంధమాల్యవతియై పెండ్లికిఁ బోవునట్లు చేని యెట్టియెరుట
కరిగి పద్మాసనస్థయై కూర్చుండి మణిశంధరునకు భైర్యము
చెప్పి వాలునిచ్చి తొందరపెట్టె. అతండు నెట్లకేలకా వనిచేసె.

అప్పుడు మృగేంద్రవాహన యశనితో “మణిశంధరా!
నీవు దయాకులత్వంబున బలినొసంగ నాలసిచితివిగాన జన్మాం
తరమాత్ర న్యవధానంబున
మృగేంద్రవాహనానగ్రహము సద్యోయావనుండ న గుచు

మహారాజ్యవైభవముల జనుభవించెదవు. కలభాషిణియుఁ
బ్రాణభయంబు లేకంబును నీక నాయందు భక్తిగలిగి నన్ను
మెప్పించెంగాన నిది యిప్పుడ పునస్సహితమస్తకయు నిజపురీ
వర్తనియునై తన బంధుమిత్రాదుల నలరించునని యానతిచ్చె.

కలభాషిణి యామల బ్రదికి కనులువిచ్చిచూడ నది ద్వార
కలో స్వగృహారామభూమియై యుండె. అటుమీఁద గలభా
షిణి తన సఖులతో స్వవృత్తాంతముం జెప్పి యద్భుతానంద
ములు గొల్పె.

ఇచట మణికంఠరాదులు కలభాషిణి శరీరఖండంబు లద్వైతములగుటకు నెఱిగింది యయ్యాదిమశక్తిం బెక్కుతెఱుంగులం బొగడిరి.

అంత మణికంఠరుండు మృగేంద్రవాహనకు దండప్రణామంబు గావించి సుముఖానత్తి మణిస్తంభులఁ దగువిధంబుల వీడ్చిని తాపానుభవకాలంబుఁ బ్రతీక్షించుచు శ్రీకృష్ణనత్తంబైన తన మణిహారముఁ గుత్తుకనంటుకొనియున్న దానిందీసి యయ్యాలయంబుననే యచిరకాలమున వచ్చి జపపరుండై యున్న యలఘునతుండను బ్రాహ్మణునకుఁ గృష్ణార్పణబుద్ధిని సమర్పించి వివరించుగాడ నా గుడిలో గుప్తంబునీసి భృగుపాతలంపటమతియై శ్రీశైలమున కరిగె.

మణిస్తంభుండును భార్య వలసిన సవర్య సలుపుచుండ నా దేవినన్నిధినే యోగాభ్యాసము చేయుచుండె.

ఇట్లు కొంతకాలము గడపి మరల నాసిద్ధుండు దేశాంతర వస్తువిశేషములం జూడ వాంఛకలిగి తన యంగనలో సింహవాహనం బెక్కి గగనంబునం జనియె.

21 మజిలీ

అలఘునతుండు భువనేశ్వరీ మంత్రజపంబు రెండు సంవత్సరములు పరిపూర్ణంబుగాఁ జేయునంతట మృగేంద్రవాహన

అలఘువ్రతని జపము
 “ఓ బ్రాహ్మణుండ ! నీ యభీష్టము సేరొకచో
 సిద్ధించు నని వెల్కె. అప్పులుకులు పీనులంబును
 సంతన యాకస్మికోద్భూత శీనవాయు సంతని
 గగనంబునం గొంపోయి యొక మహారాజు నాస్థానమధ్యంబున
 నిలిపె. అచట వాఁడు కనులు తెరిచి చూచి సభాసదులను
 గట్టెదుర రెండవదేవేంద్రుఁడుం బోలె సమూర్థులైన భూమింబున
 నున్న యొక్క మహారాజును జూచి వెలుగువడి యొక్కంత
 తడవునకు దిగ్గున లేచి తనకు వానికంధరుం డిచ్చిన మణి
 హారము నాప్రధివీశున కాశీర్వచన పూర్వకంగాఁ గా నిచ్చి
 యిచ్చె. ఆ వసుమతీవతి యానరంబున దానిలగొని కొంత సమీ
 పంబున సతనిఁ గూర్చుండ నిలువించి కులనామిదు లడిగి
 తెలిసికొని యాచిన్న హారమచటి వసింపిల్పొక్కయ్యోగ జూపుట
 నున్న శిశువునకు సరిపడునని గానిమెడలో నేయుండ.

ఆ హారవ్రతము హృదయమునకుఁ దగులుటతోడనే యా
 చిన్న శిశువు నవ్వి “అహహా !
 మధురలాలన తన మగల రెండేడ్లకు నాకన్నుల పున్నె
 పూర్వపుత్రాంతము చెప్పుట ముగ నిన్నుఁ జూడఁగలఁననియె.
 అమ్మాటకా సృజనభయ చిత్తరువు బొమ్మయియ్యె.

ఆమఱ తేడు మధురలాలనా ! నీమాట చిత్రముగానున్నది.
 నీవు రెండునెలలనాఁడు జవించితినీ ? హారముజూచి రెండే
 డయినదనుట యెట్లు ? నీవెవ్వరవు ? నీవు కారణబన్ధవుకాని
 సామాన్యమైన మనుజుశిశువుమాత్రము కానట్లున్నది. నీతెలుగు
 సెప్పుమన నాపిల్లయిట్లునియె.

నేను మొదట సరస్వతీదేవి ముంజేతి చిలుకను, ఒక కారణమున న్యారకలోఁ గలభాషిణి నెఱచించితిని. అని యాకలభాషిణి సరస్వత్యత్తాంతముం జెప్పి, అదివిని యంగలచ్చెరు వొందిరి.

అప్పుడు సభలోని ప్రముఖులు కొంగలు సద్యోయోవనుఁడైన మనమహారాజు సాధారణ మనుష్యుఁడువలె దోచుచు న్నాఁడు. వారివిషయ మిగిన బాగు మధురలాలన కళాపూర్ణ గానుండునని యలఘ్నువ్రతునిచెవిలో పుత్రాంతంబు చెప్పట జెప్పిరి. అప్పుడలఘ్నువ్రతుఁడు 'బాలారత్నమూ ! మన మహారాజునకు జనించుటలోడనే యోవన మ్మీను సిద్ధునివలన విల్లునమ్ములను బిభిచుటేల ? యదిచెప్పు మన సమృద్ధురలాలనయను శిశువిల్లనె.

అయ్యో ! భూసురాగణీ ! నీవు మృగేంద్రవాహనాలయ మ్మీన నున్నపుడు సుముఖాసత్తి మణిస్సంభులఁ జూచితివిగాదా. యనుడు జన్నిగట్టయ్యో ! చూడకేమి ? ఆ పుణ్యదంపతులు కొన్నిదినంబులందే యోగభ్యాసమానమిండి యవల నెటకోచనిరి ! అన శిశు వన్వలికత వినుమసి యిట్లనె. వారిట్లు తమ సింహవాహనమెక్కి యుండందువిహరించి యవల నొక పురోప కంఠవనమున విశ్రమించిరి. అచటసిద్ధుండు తన యంగలయోవము తనకు మనోవికారము గల్గింప నామెతోఁ గీడించుచు; రమణీ ! నీవుపురుషునివలెను నేను స్త్రీవలెను వ ర్తింతమన్న నపుణ్యసాధ్వినవ్వుచు మీకన్ని ముగిల్చి వివరింపఁగలఁదే. మీరేముందు స్త్రీత్వమి నొందుడు. నిద్రపనేను బురుషత్వముఁదాల్తుననుచుండఁగనే వారు మారిరి. మణిస్సంభుఁడు శోమలశరీరము, కృశోదరము,

కబరీభరము, కలికికనుంగన, కమనీయవదనము, మున్నగునని యొప్పుర సుండరీమణియయ్యె. సుముఖాసత్తియు నానూగు మీసలు, గలుచవల్ల జడలు, నెగుబుజములు మున్నగుననియొప్పు రఁ బురుషుడయ్యె. ఇట్టి పన్నుగాకారవ్యత్యయమున నెగ్గురు నిదియేమి మాయయోయని కోంతతడవు ననుభిగాద్భుతి రస మగునైయుండిరి. ఆపయు సముఖాసత్తి భర్తయైచి 'నాథా! ఇదినా మాటవలననే జరిగినది. దీనికి గార్హమిప్పు డవగత మైనది. అలనాడు గుడిలోఁగలభాషిణి కడమునచ్చి కాయముఁ బొయునపుడు 'నన్ను సత్యవచనంగావించుమీ' యనుచుండ మీ కత్తినామెడను ఖండించినది. అందువలన నేను సత్యవచన నైతిం గావలయు. దేనిగుడిలోని స్తంభలిపిని గ్గురించుచు నతండు తన్నీ! ఇత నేమియుఁ దవ్వకుము. ఏదియన్న నేమగునో? భద్రముగానుంచరింపవలయు. నాకీ మూడురూపము ప్రియంకరము. మనమిట్లయందనుని యభిమత భోగముల ననుభవించుచు నుండ మణి స్తంభునకు గర్భింబయ్యె. అంతట వారప్పురాధిపతి సత్యదాత్తు నేడికోలుంగీకరించి వారి సౌధమునకరగియుండ ప్రీత్యము నహించిన మణి స్తంభునకు శిశువుదయించె. తోడనే మూశిశువునకు మూవనమూవిర్భ వించె. అంతలోనే స్వభావ సిద్ధుండునంది ధనుర్మాసంబులో సంగి కళాపూర్ణనామమిడి చనియె. అప్పుడు మణి స్తంభుండు సతింజూచి సరస్వతీదేవి మనకిచ్చిన వరము లెట్లు విది రముగా ఫలించినవో చూచితివా! యనియె. అని శిశువు పల్కుచో నేలఘ్రవతుఁ డావరవృత్తాంతము నెప్పుమన నాశిశువు సుగాత్రీ

శాలీనుల కథంబెప్పి వారు పుత్రజననానంతరము సుముఖానతి
మాటచొప్పునఁ గను తమ లొంటిరూపుల నొందిరి. సత్వ
దాత్ముండీ వీరి ప్రభావమున కడలి కళాపూర్ణునకుఁ తనరాజ్యం
బొసంగుట మీరెఱింగినదే కదా. ఓయలఘువ్రతా! ఈ కళా
పూర్ణ మహారాజు పూర్వజన్మమున నెవ్వరో తెలియునా?
శక్తి మందిరమున నీకీ మణిహార మిచ్చిన మణికంధరుండే.
అతండు నీకీ హారమిచ్చి పవిత్రమైన శ్రీశైలమున కేగి భృగు
పాతమున కుంకించుచుండ నొక సిద్ధుండు కానంబడి యేటికీ
ప్రయత్నమన నపుడు మణికంధరుండు తనవృత్తాంతమంతయుం
జెప్పె. అందు వినంబడిన నిజపుత్రీజామాతల వార్తలచే
మఱియు సుతకంఠ కలిగి వాని నడిగి యెల్ల విషయముల
నెఱింగి పిదప సిద్ధుండిట్లనె.

మణికంధరా! నేను సుగాత్రి జనకుండ. ఆ బాలికా జన
నానంతరము గీము వెడలి శ్రీదత్తాత్రేయుల వారిందవశ్చర్య
చే బ్రసన్నుం జేసికొని వారివలన సర్వ
స్వభావసిద్ధుండు సుగాత్రి జనకుండే యోగవిద్యా రహస్యముల గ్రహించి
సిమ్మట నిర్జనస్థలంబున శతతాళ దమ్ము
హృదంబున నాత్మావలోకన మొనర్చుచు నుంటిని. అందువలన
స్వభావనామమేర్పడె. నాయల్లుండు శాలీనుండు హృదంబునం
బడి నాచెంతకురా వానికి వయస్సంభవమిట్లుండులోసంగి పంపి
తిని. అని చెప్పి సరస్వతీదేవి పుత్రికాజామాతల కొనంగిన
వరము లెట్లుం గాకమానవు. కాన నీవు నాయల్లునకుఁ బుత్రుం
డవై పుట్టుము. నీకు నారదనేన శ్రీకృష్ణభక్తి తీర్థయాత్రా

ఫలము, తపశ్చర్య, మృగేంద్రవాహనా ప్రణానము మున్నగు
సుకృతంబు లెన్నేని గలవు. అపుణ్యవాసన యారకపోవు.
మహారాజువై సుఖించెనవు. శిశుతాదశలోన కష్టముల సహింప
లేనందువా ? శ్రీ దత్తాత్రేయులవారి యనుగ్రహమున నీకు
సద్యోయావసము లభించు. మఱియు సంతత జయయిచ్చు
శర శరాసనకూటలను నేనపుడవచ్చి యొసంగెద. భయపడకు
మని సిద్ధుండు పలికి చని యట్లయినర్య. మన మహారాజు
గారి మాతామహుడే స్వభావసిద్ధుడన నందఱు నధికానంద
మొందిరి, అంతనలఘునయిండు బాలికతో నమ్మా ! పరప
మణికంధరుండు చఱియం బడంగాబోలునన శిశువు జేచులేదు.
అతండు జీమూతవాహనుని నతఁ బదునికై తనువిచ్చె ననియె.

22 మఱి

అన నలఘువ్రతుం డదియెట్లు చెప్పెతల్లి ! యన శిశువిట్లు
చెప్పఁబూనె.

స్వభావసిద్ధుండు చన్నపిదప మణికంధరుండు చఱియంబడఁ
బోవుతఱి “ నాఁగుమాఁగుము గంధర్వనరా ! యని కేకవెట్టుచు
శిశుగమనంబున నొకయంగన జాయవచ్చి
పుణ్యపురుషా ! రక్షింపు రక్షింపు. శరణు
చొచ్చితి భృగుపాతఫలము నన్ను రక్షించిన
నీకుఁజేకురును. ఇదే నీ యమోఘంబైనఖడ్గంబు. దీనితోనన్ను
వెంటాడివచ్చు నీశల్యాసురుంబంపి పుణ్యమునబొమ్ము. అని ఖడ్గ

మణికంధరుండు
శల్యాసురుంబంపి
చచ్చుట

మీయగై కొనిభయపడకు మెన్వ తేవునీవు. నాడెవ్వడనుచుం
డ నేదుముండ్లు రివ్వరివ్వనవచ్చి పైబడసాగె. అపుడా యంగన
అయ్య! సంభాషణమునకిది యదనుగాదు. వాడునమిపించె.
పందిరూపమునేదుముండ్లజిక్కుకొనుచు నాదైత్యుఁ డిదెచూడు
వచ్చుచున్నాడు. రయంబున వానింజంపుమన నా శూర్పాగేన
రుండువెటవకు నీ కభయమిచ్చితి. వానిం జంపెద నని వాని
కెదురునడచి యసుర తనపై నేయు నేదుముండ్ల వానను గత్తితో
వారించుకొనుచు ఘోరముగాఁబోరుచు మిక్కిలి సమీపమున
కరిగి గుఱిచూచి రయంబున కత్తివిసరి వానిమెడ్రచుంచె.
ఆలో శల్యాసురుండు నటపిన శరజాలము మణికంధరుం
డాకి గతాసుంజేసె. ఇట్లు మణికంధరుండు పరోపకారమునకు
శరీరమునర్పించె నన నలఘునతుండా కాంతయెవరు? ఆరా
క్షసుండెనడు చెప్పమన మధురలాలన యిట్లనియె.

దుర్గాదేవి మహిషాసురుం జంపెనని యతని మేనమామ
కొడుకగు శల్యాసురుండు విని కినిసి దుర్గను సాధింపఁజూచు
చుండెను. కాని దైత్యాంతకు చక్ర
అభినవ కొముదీవార్త మెచటనుండి వచ్చిపడునోయని జంకుచు
సందుదొరకు వఱకుఁ దనయభిప్రాయము బహుల్పఱుపసీరాదని
కపటాత్ముండై యొకననమొనఁ జరించుచుండె. అచటికి దైవ
వశమునఁ గొని దివలనఁ బుట్టిన యపసరోజాతి కన్య యభినవ
కొము దియనునది వచ్చెనా. ఆమె నీశల్యుండు సూచి 'నన్నేలు
కొమ్మ'ని వేడ నదివాని నొక గొనక యరుగుచుండె. అందు
కతఁడు కనలి" నాతీ! యిట్లువేడు నన్నాదరింపకపోవు నన్నే

పురుషుడేలునే ? నాప్రియనుజేర నెవనికెన్ని గుండెలే ? యన నది “యోరీ ! నిన్నుమడించు వానిగాని నేను వరింప. నిది నిజం” బనిపలుక వానికి రోహవేశ ముదయించెంగాని వానికాశ జ్ఞాధించుటచే నాపె నేమియు జేయకపోయెను.

శల్వానురుండంతఁ దన్నుఁ జంపువానిం జంపుటకై యుపాయమన్వేషించుచు దైవికముగా మృగేంద్రవాహనాలయమున కరిగి “ఁగూ గండకత్తెరచే మిడిదల యిచ్చు సాహసికుడు మరలఁ దనశిరంబదికికొనం బ్రదికి తన్నుఁ జంపఁగడఁగిన వానిం జంపు” నని శిలాస్తంభమున నుండిఁ జదివి సంతసింపి వంటనే తదుక్తిరీతింజరిపి యాబలంబున నుపొంగుచుండెను. ఇంతలో నభినవకౌముదియు వీనిం జంపువానికై భూమండల మంతయు నర్థయుచు నామృగేంద్రవాహనా ప్రభావము విని యటకు వచ్చి వానింగడ కంటంగని తప్పించుకొనిపోవుచుండ వాడిట్లనె” అతివా ! ఇంకేమిచేసెదవు. నన్నుఁ జంపఁచివురు వానిం జంపు శక్తి నీ దేవి వలనఁబొందితి. ఇప్పుడైన నాకోర్కీ దీర్ఘమన నది భయపడి గర్భాలయమునకుఁ బర్యెత్తి దేవిసాన ముల్లవైఁబడి స్ఫూర్తించె. నాడును నామెరాకకై ప్రత్యక్షించుచు బయటన నిలిచె.

అచట దేవి ప్రసన్నయై యభినవకౌముదితో నిట్లనె. ఈదుష్టుడు తనమిడిదల యిచ్చి తన్నుఁ జంపఁ జూచు వానిం జంపు శక్తినిబడసె. కాన నది తప్పుదు. కాని యిందొక రహస్యము కలదు. తానెదిరిఁజంపుటయే కాని తాను జూన కుండ నియమంబు లేదు. మఱి నీవో వీనిఁగెడయుంచువాని వరింతు

నంటివి కాని యాజన్మమందేయని పలుకలేదు. కాన నీరెంటికి సరిపడ నొకటి చెప్పెద విను.

ఇదిగో ఖడ్గము. ఇదియమోఘమైనది. దీనిని దత్తాత్రేయుఁడు సృజించి స్వభావసిద్ధున కొసంగె. అతండు మణిస్తంభునకు నతండు మణికంధరునకు నొసంగె. కనుక నీడివ్యాఘ్రంబా గంధర్వకుమారునకు సంప్రదాయాగతంబగుచుఁ గార్యకారి యగు. ఇతరులకుఁ బనుపునేయదు. కనుక నిపు డిద్దానింగైకొని చని శ్రీశైలమందు భృగుపాతమున కాయత్తపడుచున్న మణి కంధరునకిమ్ము. వాఁడు నీపని నెఱవేర్చును. పిదపఁ గళాపూ ర్ణుండై యతండు పుట్టుంగాన నతని నీవు వరించి నీ ప్రతిజ్ఞ చెల్లించికొమ్ము. త్రోవలో దైత్యుఁడు నిన్నేమియుఁ జేయ లేడని యానతిచ్చి పంప నామె ఖడ్గహస్తయై చనుచు వెంటఁ బడి వచ్చునా కాముకు మాటల పందిరివెట్టి మోసగించి శ్రీశైలమునకుం దోడ్కొని చని మణికంధరుచే జంపించె.

సిమ్మట మణికంధరుండిమ్మహారాజై జనింప నాయచ్చర మిన్న యుచితగతింజేరి తన పూర్వవృత్తాంతము వివరించి దివంబునకుఁ జనక యావజ్జీవంబు నవ్వీభుండు నిలిచినచోటన యునికికినొడంబడి గాంధర్వ వివాహ విధిని వరించె. అని మధురలాలసనుడివె.

23. మజిలీ

అప్పుడలఘువతుం డిట్లనె. మృగేంద్రవాహనాబ్రభావం బసదృశమైనది. ఆమెకు నాపైమాత్రమే యేలాగో డయ రాలే

దన శిశువునవ్వి యిట్లనె. ఏలదయరా లేదు?
అలఘువతునిచరితము రాబట్టియే నీకళత్రపుత్రులతో నిన్నుఁ
గూర్చ నిచటబడవై దినది. అని ప్రథమాగమాదులతో
“నేమండీ! మీతండ్రిగారికి నమస్కరింపుఁ డనుచుండ నలఘు
వ్రతుండు భార్యల జలధిపాలు సేసిన ఈ నిర్భాగ్యునకుఁ
బుతులూ? యన మధురలాలన ఇట్లనె.

అట్లెస నీకలవిను. సెప్పెద. అయ్యా! నీవేను యజ్ఞశర్మ
గదా! నీతండ్రివేరు సోమశర్మగదా. నీజనకుండు నిరతాన్న
దాత. వేదపారగుండు. గృహమేధియన్న నతని నే చెప్పవలయు.
అతండు నీకు వేదాదివిద్యలు నేర్ప నెన్నిపాట్లు పడిన నీకందో
కటియు నంటదయ్యె. అంటనున్నమా నె. అన్నదానముమాత్ర
మేమటక యెన్నిసంకటములు వచ్చిన నన్నిచుండ మట్లయిన
నీకుఁ జతురాగమ సంతానముదయించుఁ గప్పదని పల్కి నీకు
నల్వరు కన్నియలం బెండ్లిసేసె. తండ్రియనంతర బూవా
వ్రతముసలుపుటనే నీకలఘువ్రతనామ మేర్పడెను. ఏమయ్యా!
నాచెప్పనది యథార్థమే? యన నలఘువ్రతుం “డమ్మా!
సందియము లేదు. నీనోట బొంగున న్నునే? యన శిశువిట్లనె.
నీవావ్రతమునకై సర్వస్వము వెచ్చపెట్టితివి. తుదకు నీనల్వరు
భార్యల మెడలలోని మంగళసూత్రములు తప్పఁ దక్కిన సర్వా
భరణముల వ్యయమొనర్చితివి. నీభార్యలును నీవ్రతమునకు
దోడ్పడిరి. ఆవల నన్నదానమునకుఁ జేరి బల్లిగవ్యయు లేక
వారు గర్భిణులనియు నెఱుంగక యొక యొక బేహారికి నీనల్వరు
భార్యల నమ్మి యాయంగనలతో నేనన్నదాన ధనమునకై

యోడబేరము పోయెదనని దొంగనూటలు చెప్పి వారలచే
మేముచువత్తుము కొనిపొండు మిమ్ము విడిచి యుండలేమని
యనిపించుకొని వారల నోడ నెక్కించి నీవోడలో సలమున
క న్నీపించుచున్న ట్లాడ్డుననే నిల్చితివి.

ఇట్టి యేర్పాటు నీవది నఱ కేబేహరితోఁ జేసికొనియుంటున్న
వాఁడు లంగ రెత్తించి యోడను బోనిచ్చుచుండెను. అప్పుడు
నీవు ప్రేమాతిశయమున వానిఁ దలఁచుకొని యాపురని వావిచ్చి
బిట్టెడిచితివి. ఆ యేడ్పులులువు వినినీ భార్యలును నీ వ్యాపారి
మనల వంచించుకొని పోయెడునో యని నగచి సంద్రక్షునం
దుమికిరి. వెంటనే వర్తకులు వలలు మున్నగువానితో వెద
కించి నీ భార్యలు వనధిం గనంబడమి నీ యేడ్పువలనన యింత
వచ్చినదని కలహించి తాను నీ కిచ్చిన ధనం బంతయు
మరలఁ గైకొని నిన్ను బోనిడిచె. నీవును భార్యా వృథా
విశయ లజ్జితుండవై యింటి కేగి నలుపురి మొగముఁ జూడ
నోడి బేళాంతరములగు బట్టి యెట్లో ధనము గడించుచు
దానితోడనే యధాశక్తి నన్నంబు దానంబు సేయుచు నా
ప్రతము జరుపలేనివాఁడు నిట్లుపాస ముండుచు దినంబులు
పుచ్చుచు నొకప్పుడు మృగేంద్రవాహనా ప్రభావము విని
యట కరిగి భువనేశ్వరీ మంత్రము రెండేండ్లు జపించి సకలా
భీష్టముల నంద నిటకు వచ్చితివి. ఇఁక నీ పత్నుల విషయము
వినుము. వారల్లు వారాశిం బడ బలుమీ నొకండు సలిలంబు
బీల్చుచో నా జలంబుతోఁ గూడ నా నల్వరు చెలువలు
లోని కరిగిరి. ఆవలన నది మూర్ధరంధ్రమునుండి నీటి

నెగయఁ జిమ్ముచో నా నీటి ధారతోఁ గూడ నా నల్వరు
చెలువలు నింగి కేగి యొక విమానంబునం బడిరి. ఆ విమాన
మందలి దివ్య మిధున మా లోయ్యలుల నాదరించి కట్టఁబుట్టం
బులిచ్చి గోదానరీ తీరమందలి ధర్మపురిలోని వారాంగనాప్రో
న్నత సౌధోపరిభాగమున వారిం దించి యిందలి నస్తువులతో
జీవింపుడు. మూఢత నిం దొరు లెవ్వ ముట్టినం బ్రదుకువారు
కారని పనికి చనియె.

అమ్మాటల నాదివ్యపురుషుల సమ్మేడ బోగముసానివిని
భయంపడి వీరెవరో దివ్యాంగనలు. వీరిరాజవలన మనకు
మేలుకలుగకపోదు. కాన నిజటి వస్తువుల మనసూసింపరాదు.
అని తలంకి తొలంగి చనియె. అది యల్లన నూరెల్లంబొక్క.
అక్కతన నాచెంత కేరుంబోక మీఁదమిక్కిలి యానల్వర
వేల్పులఁగా భావించి మ్రొక్కు కొనుచుఁ గానుకలిపిచుఁ
గొలువసాగిరి. నీభార్యలును దానికెంతయుఁ జోద్యపడి నీ
జనులపాల దేవుఁడుండుననుకొని వెలుపలికేగక యేరికంటం
బడక యాసౌధంబునన గుప్తముగా నెల్ల పనులుదీర్చుకొనుచుఁ
గాలక్షేపము సేయుచుండిరి. కాలక్రమమున నల్వరకు నల్వరు
కొమరులుపుట్టిరి. అప్పుడొక సంయమి యాదృచ్ఛికముగా
నటకువచ్చి జాతకర్మ నామకరణాదులును యథాకాలమున
నుపనయనంబులును నాబొలురకుజరిపెను. ఆబొలురు స్వయం
ప్రకాశిత సకలవిద్యులయ్యు శాస్త్రసిద్ధికొఱకు నామానికడన
యత్యల్పకాలంబునఁ గృతార్థయనులైరి. ఆనల మాతలతో
నాబాల పండితులెంతకాలమిట్లు రహస్యవర్తనములం జరిం

చుట. మాతండ్రిని వెదకితెచ్చెదము. మీరెప్పటి యట్లు దైవతపనితలవలె నిందు గుట్టుదప్పక మెలగుండని పెర లెటుంగకుండ నిలువెడలి యప్పటి నృపాలుండైన మా తండ్రి మదాశయుఁ దమ విద్యావైశద్యంబున సంతృప్తుండేసి వారి యాస్తానమునఁ బండితులై యుండి తండ్రిని వెదకించుచు నా మీఁదట మా తండ్రితోఁ బాటు వారును సీసభలో నుండిరని పలికె.

అపుడు ప్రథమాగమ ద్వితీయాగమ తృతీయాగమ చతుర్థాగమనామక పుత్రచతుష్టయ ముహ్వాంగుచువచ్చి యలఘు వ్రతుపదముల వ్రాలిరి. తండ్రియు వారి నాశీర్వాదించి యాదరించి యానందించె. అపుడు కళాపూర్ణుం డలఘువ్రతునితో నయ్యా! నీవ్రతము మానవలదు. వలసినంత ధనముమా బాక్క సమునుండి గ్రహింపుఁడు. భార్య పుత్రులతో సుఖ ముండుఁడని పల్కి మధురలాలన వంకం దిరిగి “పిల్లా! నీ వింతకు మున్నెన్నఁడు సీసర్వజ్ఞత్వమును బ్రకటింపలే దేల? చెప్పమన మధురలాలనయిటనె.

24 మజిలీ

ఇంతకు మున్నె జ్ఞానము నాకు లేదు. నేఁ డలఘువ్రతుం డిచ్చిన యీ హారమందలి పతకము నా హృదయము స్పృశించుటతోడనే నా కిట్టి జ్ఞానము కలిగినది. వినుఁ డా గాధ.

సత్యదాత్మ్యం డను నీ మంత్రశేఖరుండు యొల్లి సుగ్రహ
నాముండు. ఆయన నా మేనమామ. ఆతఁడు హరింగూర్చి
తప మొనర్చి సర్వజ్ఞత్వ ముపేక్షించె. అపుడు శ్రీహరి యీ
హార మిచ్చి యిందలి పతకము హృదయగుఱునకుఁ దగుల
సర్వము గోచరించు. కాని బ్రాహ్మణానమాన మొనర్చిన
వారి కడ మాత్ర మీ హార ముండదని యానతిచ్చి చనియె.
ఆ సుగ్రహుండు హారము గొనివచ్చుచుఁ ద్రోవలో నున్న
యొక దేవాలయమున కరిగి యందలి వింతలు నూచుచు నం
దొక శిలా స్త్రీ విగ్రహమును గరింబున స్పృశించుచున్న
యొక పరివ్రాజకుం గని పరిహసించె. అందు కతఁడు కోపించి
యిది తుదగా నీ మొదలి యెఱుక యెంత గల దంతయు విని
హతంబయ్యెడు మిని శపించె. ఆ మాట విని సుగ్రహుండు
పాదములం బడి నేడ నా శిర్మంది యీ శాసన వృత్తాంత
మెప్పుడు బయల్పడునో యప్పుడు నీకు శాసనసాన మగునని
పల్కి చనియె.

అంత సుగ్రహుండా హారపు బాక్కుణము నా నేవాల
యంబుననే ముఱచి తన కుల గోత్ర నామాదుల స్మృతము
ముఱచి బాలుని కైవడి మత్తునిగతి తిరుగుచుండె.

అపుడు కాసారపురంబరాజకన్య యుండ నందలి మంత్ర
ప్రముఖులు యోచించి యుత్తమ గజేంద్రమున కొక పుష్ప
హార మిచ్చి యిది యెవని మెడలో వైచు నతండ మనకు
రాజని నియమించి పంప నది సుగ్రహు మెడలో దండ వైచి
తనపై నెక్కించుకొని రా నతని రాజుం జేసికొని యతనివలనఁ

దమకు సర్వ సూదయించుటంజేసి యతని సర్వదాత్ముం డని పిలువఁ జొచ్చిరి. అవల నతండు మీ తల్లిదండ్రుల నాదరించి మీకు రాజ్యమిచ్చి మీ మంత్రి యయ్యె.

సుగ్రహుండు గుడిలో నుంచిన హారమును మధురాపుర ధరణీసుకుండు పుచ్చుకొని చని శ్రీకృష్ణున కొసంగె. ఆ దేవుండు మణికంధరునకు నిచ్చె. మణికంధరున కా హారము గళసీమక యుంటికొని యుండెంగాని హృదయమునకుఁ దగుల దయ్యె. అందువలన నతనికి సర్వజ్ఞాత్పత లేదయ్యె. మణికంధరుం డా హారము నఁ స్మృనతున కిచ్చె. అతండు మీకు, దేవరవారు నాకు నిచ్చితిరి" అని మధురలాలన చెప్పె.

ఈ కథ వెల్లడి యగుటతోడనే సర్వదాత్ముండు పూర్వ స్మృతి కలిగి యక్క జంపడియె.

అట్టియెడఁ గళాపూర్ణుండు సర్వదాత్మునితో "నీదే మీ హారము రాజ్యమును. గాన యధేచ్ఛముగా నలసినవి నొని నుభంపు" వని మదాశయుని రూపానభూతిని మిక్కిలి గౌరవించి "నింటిరిగదామిల్లకతలు. మీభాగ్యవైభవమునకెందు నీకులేదు. ఈ జాలిక నాకుభార్యయ్యెట్టుడు. సంనియంబులేదు. మీరు రాజబంధువులై స్వేచ్ఛగా మెలంగఁడు. ఈ జాలికకు దృష్టిదోషము తగులనో? హారము దీసి దాచియుంచి జాలికం బెంచి పెద్దసేయు."డని వారిం బంపివైచె.

మఱియుఁ గళాపూర్ణుండు తన తల్లిదండ్రులం బిలిపించికొని వారి సతిధక్తి నేనించుడు యుక్తవయస్సు వచ్చినంత మధుర

లాలసం బరిణయంబాడి సుఖముగా రాజ్యమేలుచుండెను.
 మధురలాలన చాణిగ్రహణానందము హారవృత్తాంత మెరింగి
 ప్రియని ప్రథమానుగ్రహ విశేషంబు నేమిటవచ్చునో యని
 దానిం దెప్పుచుకొని సతకము హృదయ స్థలంబి మునుపట్టుగా
 నిరుగడలఁ గొన్ని మణులు నిలిపి నూతన సూత్రంబునం
 గ్రుచ్చి ధరించి యప్పడప్పుడు ప్రియని మెడలోను దాని
 నుంచుచు నెల్లవిషయంబు తెలుంగుచు మృగేంద్రవాహనాలు
 యంబున మణికంధరుడు దాచిన వివంచిం దెప్పించి గాన
 వినోదంబు నలుపుచు మహానందంబునఁ బ్రియునోగూడి
 సుఖించుచుండె.

